

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK MAGASIN FOR RELIGION OG KULTUR

02/2021

**Tre familier om
livet i en koronatid**

Sandra Tatarczak:

**– Polakkene er
utholdende
og tro**

MARCA 6:6

38
Hun kom og ble:
Dorota Gorski
fra Polen

Nº 02/2021

Innhold

Leder	3
Biskop Berislav har ordet	4
Min tro: Sandra Tatarczak	6

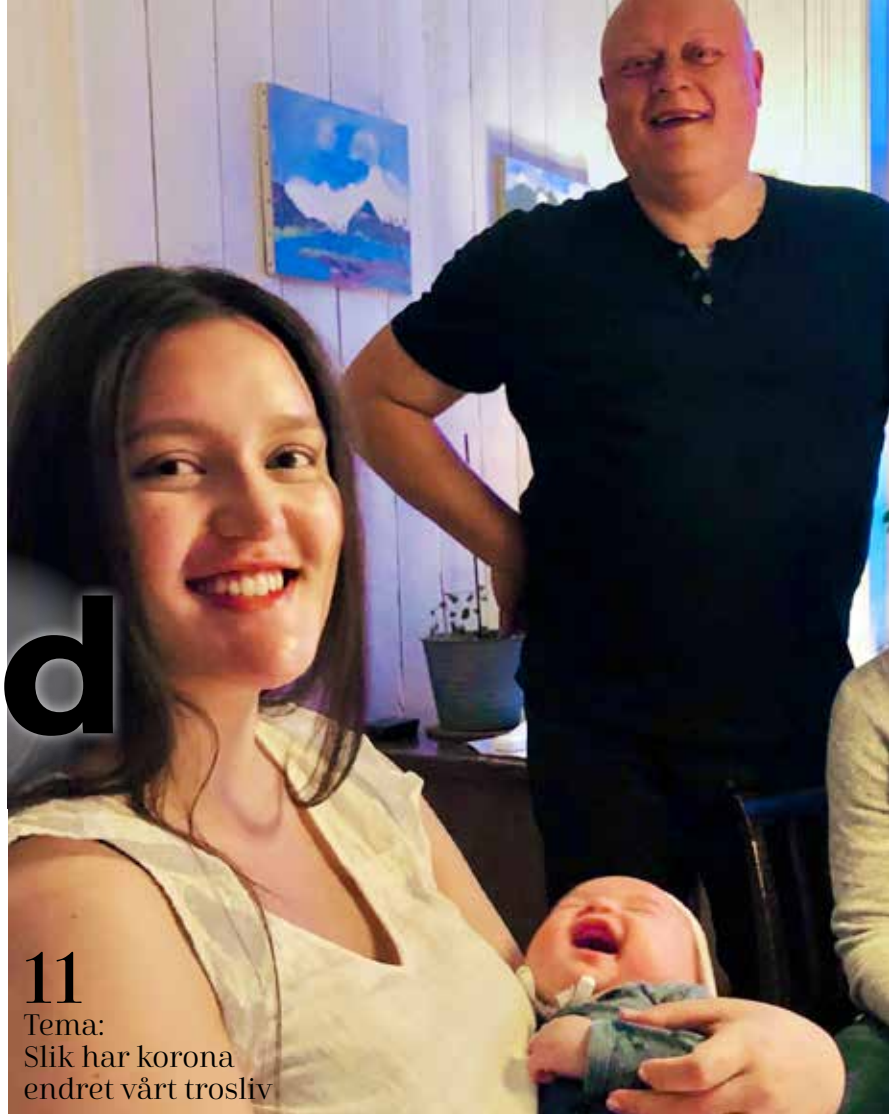
TRO I KORONATID

Familien Joys-Jensen	12
Isabel Maria og Jakub Guner-Velasco	14
Krystyna og Ryszard Lenkiewicz	16
Teologiprofessor Hallgeir Elstad	18

På stemmejakt med Gud i hånden	20
Min menighet: Tønsberg	24
Forskning: Olav i Betlehem	30
St. Franciskus Xaveriussøstrene: 100 år i Norge	34
Hun kom og ble: Dorota Gorski fra Polen	38
Guds ord	45
Sannhetsserum	46
Kunst: Jan van Eycks <i>Madonna ved fontenen</i>	48
St, Olav domkirke pusses opp	51
Katolsk profil: Klosterlasse	54
Aktuelt: Norge rundt	58
Aktuelt: Verden rundt	60
Refleksjoner: Stortingsvalg og abort	62

48
Kunst:
Jan van Eycks
*Madonna ved
fontenen*

11
Tema:
Slik har korona
endret vårt trosliv

« Gud grovsorterte oss i to grupper: de ekstroverte og de introverte. Smart trekk. To lag å heie på, så å si. De ekstroverte har hatt det tøft nå.»

ARNE BERGGREN, SIDE 74

Hans Küng 1928–2021	65
Caritas	68
Min søndagsmiddag: Mochi-iskrem	70
Klostertanker: Kan vi velsigne Gud?	72
Signert: Arne Berggren	74
Bokomtaler	76
Klipp	79
Leserinlegg	80
Aktuell profil: Kristin Bliksrud Aavitsland	82
Nytt om navn	83
Utgangsort	86

06
Min tro: Sandra
Tatarczak

«Kom og se!»

I midten av mai feiret vår kirke Verdensdagen for kommunikasjon, under det inviterende mottoet «Kom og se!», inspirert av disiplenes første, gripende møter med Jesus. En slik åpen og inkluderende holdning – en kom-og-se, og en gå-og-se-holdning – preger all ekte menneskelig kommunikasjon, påpekte pave Frans i sitt budskap til dagen.

PAVEN FORTSATTE MED å si at i vår kommunikasjon er det viktig å legge fra seg bekvemme forestillinger om «allerede å vite alt; det er nødvendig å sette seg i bevegelse, å gå og se, å være sammen med andre mennesker, å lytte til dem, ta imot inntrykk fra virkeligheten, som alltid byr på overraskelser. Om vi ikke er åpne for møter, forblir vi virkelighetsfjerne tilskuere, tross alle våre teknologiske nyvinninger.» Utfordringen er altså å kommunisere ved å møte menneskene der de er og slik de er.

Noe lignende var Vatikanets «kulturminister», biskop Paul Tighe, inne på i et intervju med The Tablet for en tid tilbake. Han sa at Kirken eksisterer for å kommunisere:

«Kirken har alltid vært engasjert. Uansett hva vi ellers måtte gjøre; vi er her for å kommunisere. Vi eksisterer ikke for vårt eget navns skyld. Vi lever for å kommunisere, og budskapet vi er her for å kommunisere er ikke vårt eget budskap. Det er Kristi budskap, som er blitt oss betrodd.»

NAVNEFORANDRING. Dette har også inspirert St. Olavs redaksjon. Ikke til å gjøre drastiske endringer, men til å tydeliggjøre at vi ønsker å invitere også nysgjerrige og søkende inn til vårt katolske tros- og kirkeliv, og at vi ønsker å nå ut over det interne. Dette er bakgrunnen for en aldri så liten navneforandring, fra «St. Olav katolsk kirkeblad» til «St. Olav katolsk magasin for religion og kultur.» Vi justerer navnet, men skifter ikke identitet.

Navnet har røtter i bladets lange historie, og svarer bedre til vår profil i dag.

Bladet «Broen» var et felles menighetsblad for OKB som begynte beskjedent, men endte som et velredigert og allsidig kirkeblad, der intern informasjon til landets katolikker var en sentral oppgave.

St Olav vil fortsatt ivareta noe av dette. Men vi ser det også som viktig å formidle tekster som utdyper troen, og å informere katolikker og andre om hva som skjer i Kirken nasjonalt og internasjonalt. Vi henvender oss til både trosfeller og andre interesserte når vi vil formidle en katolsk livstolkning og et katolsk syn på kultur, samfunn og tidens spørsmål. I dette inngår også å fremvise eksempler på hvordan katolsk tro og lære har vært med på å prege filosofi, litteratur og kunst gjennom historien.

I SITT BUDSKAP til Verdensdagen for sosial kommunikasjon i 2019, viste pave Frans til Det annet vatikankonsil:

«Gud er ikke Ensomhet, men Fellesskap; Han er kjærlighet, og derfor kommunikasjon, for kjærligheten kommuniserer alltid, ja, den meddeler seg selv for å møte den andre. For å kommunisere med oss og for å meddele seg til oss, tilpasser Gud seg vårt språk og etablerer en skikkelig dialog med menneskeheten.» (jf. Det annet vatikankonsils dogmatiske konstitusjon Dei Verbum, 2).

Dette er vår ledestjerne, og devisen i det redaksjonelle arbeidet er og blir St. Augustins: «Fasthet i det sentrale, romslighet i det perifere og kjærlighet i alt». •

Hans Rossiné
Redaktør

Ingen skal tro alene!

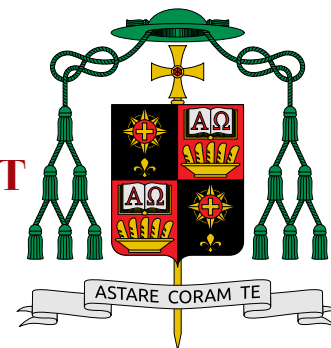
St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

STØTT OSS VED Å GI EN GAVE:

- ◆ Vipps-nummer: 589094
- ◆ Kontonummer: 3000 15 11110

LES OSS VED Å TEGNE ABONNEMENT:

- ◆ Send en SMS til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en E-post med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

Kjære troende

Kle dere i ydmykhet mot hverandre og forson deg med din bror og din søster.

MOT SLUTTEN AV FORRIGE ÅR kom det for meg personlig to oppsiktsvekkende nyheter: Nyhetene om dokumentarfilmen «Francesco» om pave Frans og forsoningen mellom pave emeritus Benedikt XVI og Paolo Gabriele.

I oktober 2020 hadde dokumentarfilmen «Francesco» premiere i Roma. Kort etter premieren ble det klart at filmskaperen Afineevsky løy om intervjuet med paven. Han sa det var et direkte intervju med paven, mens det faktisk dreide seg om klipping og liming. *Klipping og liming og løgn.*

I november 2020, ifølge det østerrikske nyhetsbyrået Kathpress, og bekreftet av Benedikts

privatsekretær, erkebiskop Georg Gänswein, forsonte pave emeritus Benedikt XVI seg med Paolo Gabriele (hovedpersonen i Vatileaks-skandalen), kort før Gabrieles død. *Forsoning.*

Hellige Josef, be for oss.

Hellige Maria, Kirkens mor, be for oss.

+ Berislav Grgić

Biskop Berislav Grgić

A young woman with long dark hair and glasses is walking on a city street. She is wearing a light pink hoodie and dark blue jeans. She is looking back over her shoulder towards the camera. The street has tram tracks and buildings in the background.

«Jeg tror mitt oppdrag er å være til stede og gjøre det beste jeg kan, på arbeidsstedet mitt, i menigheten min, i nærmiljøet mitt.»

Sandra Tatarczak: Som en vill kvist podet inn på Kirken

– I sitt brev til romerne sier Paulus til hedningene at de er blitt podet inn på et godt oliventre. Jeg føler meg som en vill olivenkvist podet inn på Kirken. Det var Gud som inviterte meg og jeg ble forelsket i Den katolske kirke, sier Sandra Tatarczak (32).

TEKST: MARTA TOMCZYK-MARYON
FOTO: KRISTIN SVORTE

Sandra (32) kom fra Polen til Norge for tre år siden. Hun er vokst opp i Zamość, en by i det sørøstlige Polen. Hun forteller at hun for noen dager siden feiret 18-års dagen sin. 18 år? Men stopp en hal: sa hun ikke nettopp at hun var 32 år gammel?

Sandra Tatarczak ler.

–18-års dagen ble feiret fordi det var nøyaktig 18 år siden jeg ble medlem av Den katolske kirke, sier hun.

OGSÅ POLSKE IKKE-KATOLIKKER

Det er en utbredt oppfatning at alle polakker er katolikker. Men det er ikke tilfelle. Sandra vokste opp i et miljø som var gjennomgående ikke-katolsk. Da hun selv var 14 år gammel, ba hun om å bli døpt og tatt opp i Kirken. Hun husker den nøyaktige datoen: Det var den 12. april 2003.

Sandra er en engasjert kvinne. I Polen ble hun med i en karismatisk gruppe. Inspirert av Mor Teresa jobbet hun frivillig hos Missionaries of Charity i Polen og Romania.

– Det var en viktig og intens tid for min tros utvikling, sier Sandra.

Hun jobbet senere som ambulansarbeider. Det var en krevende og tung jobb. Den ble svært utmattende for en ung kvinne. Hun følte da at det var på tide å starte en ny periode i livet. Valget falt på Norge, fordi hennes «frivillige» mor bodde her.

– En frivillig mor?

– Min biologiske mor jobbet i Italia på grunn av en krevende familieøkonomi. Da hun bestemte seg for å skille seg fra faren min og bosette seg i Italia, savnet jeg henne veldig. Jeg var da 16 år gammel og svært trist for skilsmissem. Plutselig en dag møtte jeg en kvinne som sa: «Jeg kan være den frivillige mammaen din!» Da hun og familien flyttet til Norge, flyttet jeg etter hvert etter. Så nå har jeg to mødre, smiler Sandra.

TING FALT PÅ Plass

Hun innrømmer at det første året i Norge var tøft. Men så smått begynte ting å falle på plass.

– Takket være pater Carlo Borromeo Le Hong Phuc, som var sogneprest i St. Hallvard, fikk jeg min første jobb. Jeg har utdanning som klassisk massør fra Warszawa. Som tiåring hadde jeg ryggproblemer. Ønsket om å hjelpe mennesker med samme problemer, styrte utdanningsvalget mitt. Jeg liker å ha kontakt med folk, så jobben som massør passer meg svært godt sier Sandra, som idag jobber som massør for Squeeze-kjeden i Oslo.

Hun trives godt både i Norge og i Den katolske kirke i Norge. Hun er en engasjert katolikk. Sandra har egen kanal på YouTube og er med i den karismatiske gruppen Logos. Den oppsto i St. Olav menighet i Oslo.

Sandra liker å sitere en setning hun har hørt i St. Hallvard kirke: «Det er ikke tilfeldig at dere engasjerte katolske kvinner er her i Norge».

– Jeg tror mitt oppdrag er å være til stede og gjøre det beste jeg kan, på arbeidsstedet mitt, i menigheten min, ►

«Det spiller ingen rolle hvilket språk jeg ber på, for det er fortsatt den ene og samme katolske kirke. United Colors of Jesus Christ!»

i nærmiljøet mitt. Det er ikke noe spektakulært ved det, for det er et organisk, hverdagslig liv. Evangelisering er annerledes i dag enn før. Jeg tror at du må leve et normalt liv fordi «noen ganger er vi det eneste evangeliet folk leser». Men det handler egentlig mer om «å være», enn «å gjøre». Jeg starter alltid dagen med bønn, med en slags meditasjon over Guds Ord. Det gir livet mening. Jeg ser det slik at hvert oppdrag starter med et møte med Gud, og deretter, steg for steg, svarer vi på Hans kall.

– *Hvorfor tror du?*

– Jeg tror det er flere grunner til det. Først og fremst fordi ingen tvang meg til det. Jeg valgte det selv. Religion og det å gå til messe var ikke for meg en slitsom og trist plikt som det kanskje er for dem som går i kirken av tradisjon eller fordi foreldrene pålegger dem det.

Hvorfor jeg tror? Svaret må bli at jeg fikk en nåde jeg ikke fortjente. I Romerbrevet 11,24, sier Paulus til hedningfolket at de er blitt podet på et godt oliventre. «Du ble hugget av fra et vilt oliventre og mot naturen podet inn på et godt tre.»

Jeg føler meg som en vill olivenkvist podet inn på Kirken. Gud inviterte meg inn og jeg ble forelsket i Den katolske kirke.

RELIGIØSE VESENER

– *Et det lett å tro?*

– Jeg kjenner veldig gode mennesker som ikke har, og ikke vil ha, noe med Kirken å gjøre.

En gang i en rettssal så jeg en muslimsk mor. Hennes sønn ble drept og hun sa til morderen: «Jeg tilgir deg i min Guds navn, Allah.» Da spurte jeg meg selv om ydmykhet og nåde bare er forbeholdt oss kristne? Hva handler tro egentlig om?

Jeg synes det er lett å være religiøs og oppfylle religiøse plikter fordi, som antropologene sier, vi er religiøse vesener. Jeg mener kristendom er noe helt annet enn bare å følge en tradisjon. Den er et møte med den levende Gud som forandrer liv, tenkning og virkelighet. En kristen bør fortsette å stille spørsmål som: Hvor er jeg i forhold til Gud? Hvor er jeg i forhold til meg selv? Hvordan er forholdet mitt til slektningene mine?

IKKE EGENINTERESSE

– *Hva er tro så ikke?*

– Tro er ikke egeninteresse. Den er ikke basert på at man sier: Gud, jeg gir deg rosenkransen, og så gir du meg det og det. Gud, jeg går til messe og så gir du meg følgende.

I Paulus' brev til efeserne står det: «For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave. Det hviler ikke på gjerninger, for at ingen skal skryte av seg selv.»

Kan vi forstå dette? I en verden som er gjennomkommersialisert og hvor du må betale for alt? Gud er gratis, og Gud er nåde. Gud er det beste og Gud er det vakreste. Han er en som elsker oss uforbeholdent og gratis. Vi sier ofte til Ham: «Du vet ikke hvilke synder jeg har begått». Og Han svarer: «Jeg vet, men det hindrer meg ikke i å elske deg.»

NÆR VENN

Sandra smiler og sier:

– Jeg har alltid drømt om å ha en nær venn. Gud er min nære venn. Han har aldri forlatt meg og vil heller aldri gjøre det.

– *Var det lett for deg å bli en del av Kirken i Norge, og synes du det er forskjell på Kirken i Polen og Norge?*

– Vi har en rik katolsk tradisjon i Polen. Da jeg kom

MASSØR:
Sandra jobber for massasjekjeden Squeeze i Oslo.
– Jeg liker å ha kontakt med folk, så jobben som massør passer meg svært godt.

ENGASJERT KATOLIKK:
Sandra har egen kanal på YouTube og er med i den karismatiske gruppen Logos. Den oppsto i St. Olav menighet i Oslo.

til Norge, savnet jeg formasjonsmøter, bønner og retretter. I Polen er det religiøse livet veldig rikt, og jeg benyttet meg ofte av det. Jeg pleide å gå til messe flere ganger i uken.

Her er det færre messer og kirker, så jeg sliter litt. Men kanskje er Norge en slags prøvelse for meg? Kanskje har Gud invitert meg til å vise et større engasjement?

Som mange andre katolikker i Norge, har jeg det siste året slitt med stengte kirker og smittevernstiltak. Men jeg er takknemlig for at det i det sekulære samfunnet i Norge finnes kirker, messer, prester og troende fra hele verden som ber og som sammen skaper kirken her.

«UNITED COLORS OF JESUS CHRIST»

– *Katolikker i Norge er jo ikke en ensartet gruppe. 75 prosent av medlemmene i Kirken er født utenfor Norge, de troende kommer fra over 180 land. Hvordan trives du i dette mangfoldet?*

– Jeg trives veldig godt her! Det er fascinerende å bli kjent med andre kulturer. Det spiller ingen rolle hvilket

språk jeg ber på, for det er fortsatt den ene og samme katolske kirke. United Colors of Jesus Christ!

– *Den norske messen har samme liturgi og riter som den polske og vietnamesiske messen, men det er detaljer som er forskjellige. Hvordan opplever du disse forskjellene?*

– Jeg hadde en plan om å gå til messe på forskjellige språk. Mine favorittmesser er på engelsk, fordi jeg liker engelsk språk, spesielt salmene på engelsk. Norske messer er godt organisert, og de trekker sjelden lenge ut. Jeg er vant til polske messer, og i en periode hvor jeg bare gikk til norske messer, savnet jeg det polske språket fælt.

VITNESBYRD

– *Hva bidrar troende fra andre land med til Kirken i Norge?*

– Først og fremst vitnesbyrd om sine liv. En gang sa noen kurdere til meg: «Vi ga ikke opp å gå i kirken i hjemlandet vårt, selv om vi ble forfulgt for det, og da skal vi heller ikke gi det opp her.»

Du kan le av meg, men noen ganger lurer jeg på hva de forskjellige nasjonaliteter vil bidra med i himmelen ... og hvordan de vil tilbe Gud.

– *Dette er spennende tanker, hva er din mening om dette?*

– Jeg er overbevist om at latinamerikanere og eritreere vil være liturgisk ansvarlige for tilbedelsen av Gud i himmelen, humrer Sandra.

Jeg elsker eritreernes friskhet og deres opplevelse av Gud. Filippinerne vil be vakkert. Vietnameserne, som er trofaste og ukuelige som maur, vil ta seg av alle detaljene. Jeg tror vietnameserne vil være ansvarlige for å dekorere alt. Nordmenn vil ta seg av logistikk: de vil ordne og planlegge. De vil også få selskap av tyskerne som vil bringe sin følelse av orden. Italienerne og spanjoler vil synge og glede seg.

– *Og polakkenes bidrag?*

Sandra smiler.

– Polakkene vil selvsagt delta. De vil jo være den største minoriteten i himmelen!

Hun tenker seg litt om og legger til:

– Jeg tror at polakkene vil vise sine beste egenskaper: utholdenhet og troskap overfor Gud. •

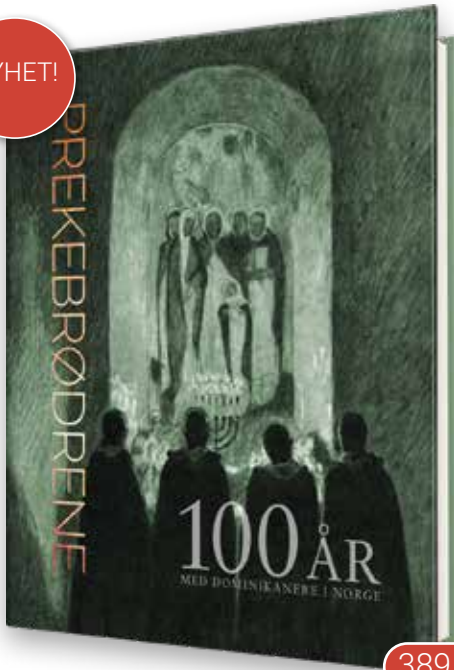
ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

«Du må ikke spare på noe
når det gjelder gode bøker.»

Den hellige Charles de Foucauld

NYHET!

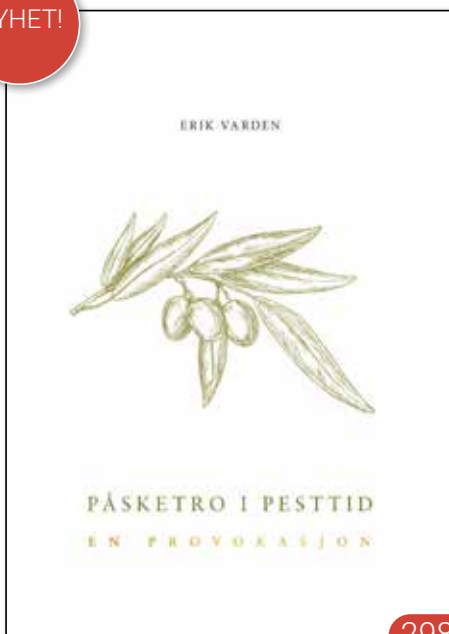
389,-

Boken om dominikanerne er her!

Rikt illustrert. Rikt innhold:

- Ordenens historie i Norge
- Tekster skrevet av dominikanerne
- Festskriftartikler av diverse forfattere
- Katalog over alle dominikanere i Norge de siste hundre år

NYHET!

298,-

Påsketro i pesttid – *en provokasjon*

Erik Varden loser oss gjennom viktige betraktninger i denne vakre, lille boken.

Påskemysteriet er kjernen i kristenlivet
– året rundt.

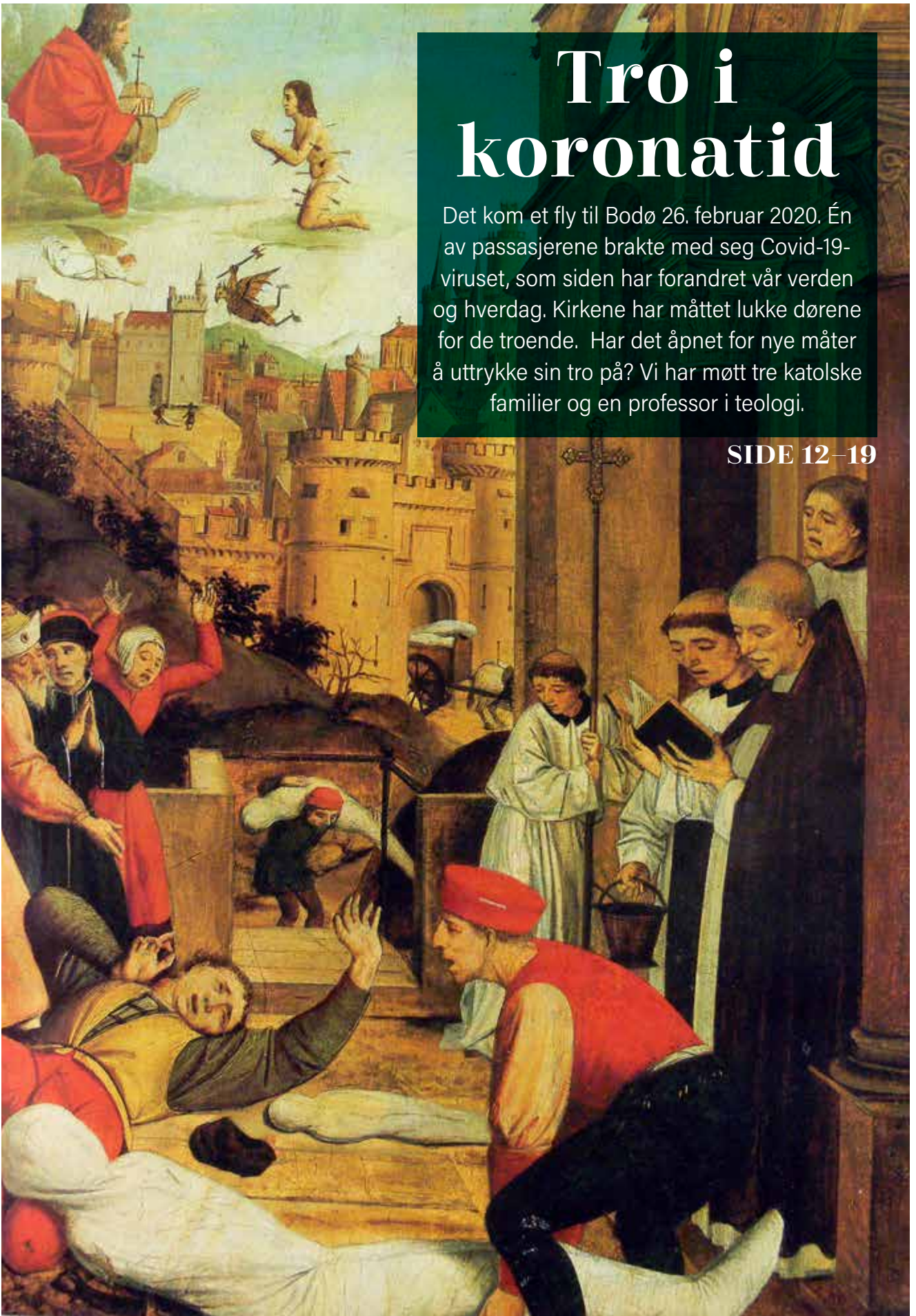
Evangeliet er ikke først og fremst et etisk budskap, men budskapet om at døden ikke er endelig, at livet seirer, i tid og evighet.

Kjøp i St. Olav bokhandel eller bestill hos din lokale bokhandel

Tro i koronatid

Det kom et fly til Bodø 26. februar 2020. Én av passasjerene brakte med seg Covid-19-viruset, som siden har forandret vår verden og hverdag. Kirkene har måttet lukke dørene for de troende. Har det åpnet for nye måter å uttrykke sin tro på? Vi har møtt tre katolske familier og en professor i teologi.

SIDE 12–19

FORBØNN: «Den hellige Sebastian ber for de pestrammede», malt av Jossse Lieferinxé mellom 1497 og 1499. Utstilt i Walters Art Museum, Baltimore, USA.

Savner helt vanlige messer

Når man samtaler med Familien Joys-Jensen om koronapandemien, blir man nesten glad. For selv i det nitraste, kan du finne hverdagslige kilder til glede og håp.

TEKST OG FOTO: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**

SAMMEN OM TROEN:
Å gå i kirken, til helt vanlige messer, er sentrum i familien Joys-Jensens trosliv. – For familiens trosliv, blir det godt å få åpne kirker tilbake, sier Ingrid. Her sammen med ektemannen Jorge, sønnen Lukas og datteren Frieda med lille Pïlar.

Familien Joys-Jensen bor i Oslo sentrum, og består til vanlig av mor Ingrid, far Jorge og minstemann Lukas, 10. klassing på St. Sunniva skole. Når St. Olav katolske magasin er innom, er kjernen supplert av mellomste datter Frieda og lille Pilar, familiens seks uker gamle velsignelse. Hun er allerede meget godt oppdratt, og sover gjennom intervjuet.

Da koronapandemien rammet Norge i februar 2020, innførte kirkene strenge smittevernsregler. I perioder har de sågar vært stengt.

DIGITALISERT TROSLIV

– *Hvordan har det virket inn på deres trosliv?*

– Da vi sluttet å tenke at «dette går snart over», så ble troslivet vårt rett og slett digitalisert, sier Jorge, som kjapt etterfølges av Ingrid:

– Påsken fulgte ganske raskt etter at kirkene måtte stenge. Da begynte vi å følge messene på nett. De første var i biskop Bernts kapell, og gjorde et sterkt inntrykk, sier hun og forklarer hvorfor:

– De var så rene og nedstrippet. Back to scratch, lik som. Det fungerte godt for meg, sier hun.

Jorge trekker frem at siden musikken, kirkerommets interiør og alle andre enn prestene ble fjernet, fremsto liturgien enda mer sentral.

– Så kunne vi «shoppe» messe. Det var fint! Til vanlig feirer vi messe i St. Olav domkirke, men i løpet av dette året har vi vært nær sagt overalt: Påsken feiret vi i Roma, så har vi vært i Bodø, Trondheim – for å nevne et par, ramser Ingrid opp.

– Og julen feiret vi i St. Eystein menighet, min barnoms menighet i Bodø. Det var flott, spesielt siden vi slapp den lange reisen, forteller Jorge.

Mor og mormor Ingrid har benyttet de digitale messene til å forme den flunkende nye katolske generasjon:

– Jeg feirer morgenmesse på latin i St. Olav domkirke, Trondheim, sammen med mitt barnebarn Pilar (6 uker)!

– *Har smittevernstiltakene ført til at dere mer enn før lever troen sammen, i familien?*

– Nei, egentlig ikke; vi feirer jo messe sammen i kirken til vanlig, så på ett vis er det blitt mindre, mener Jorge, og Ingrid er enig:

– Det blir ikke det samme å feire den sammen digitalt.

MESSEFEIRING: EN HEL PROSESS

Ingrid forteller at det er noe med hele prosessen, at messefeiringen egentlig begynner allerede før man kommer til kirken: Man skal sette av tid, kle seg, gå dit sammen, slå av mobilen, så ankommer man etterhvert til kirken – og da er man mentalt klar for å motta budskapet.

– *Hva har dere gjort sammen, da?*

– Vi har diskutert Lukas' kristendomslekser ganske inngående. De er interessante! Men det ville vi vel gjort uansett, mener Jorge.

– Vi har ikke hatt bibelgrupper hjemme eller sunget i familiekor, nei. Men vi har gått tur! For familiens trosliv, blir det godt å få åpne kirker tilbake, sier Ingrid, mens det demrer for de andre familiemedlemmene rundt kjøkkenbordet:

– Vi feiret jo olsok utendørs sammen med p. Frode og p. Torbjørn på Storøya. Det var flott, minner Jorge om. Så kommer det frem at de også hentet velsignet aske utenfor sakristiet før askeonsdag. Og at de laget askeskors på hverandre. Til og med på mormor Solfried som bor lengre oppe på St.Hanshaugen!

GLEDE I HVERANDRE

«Vi savner ikke det som er trivielt for oss, men det vi elsker», sa biskop Bernt I. Eidsvig i én av sine preker i påsken 2020.

– *Hva har dere savnet?*

– Jeg har savnet å gå til helt vanlig messe. Den trenger ikke engang være god! Gå til nattverd, tenne lys – sitte litt trangt i benken. Synge. Henge med folk ute på trappen etterpå, forteller Ingrid. Jorge er enig, og legger til:

– Jeg savner ikke kirkekafe, men kirkekafé. Der treffer jeg venner og blir oppdatert på det som har skjedd, skjer – og skal skje.

– Jeg savner å synge sammen med andre, med kor, orgel og det hele! Det er litt stusselig å synge hjemme alene ... , sier Frieda, som ikke mottar mye sympati fra lillebror Lukas:

– Vi har hatt messer på skolen hele tiden sammen med p. Josef. Jeg fikk til og med askedryss på askeonsdag, forteller han. Det er noen som har det!

27. mars 2020 sa pave Frans under sin bønn på Petersplassen at «koronapandemien ikke er Guds dom over menneskeheten, men Guds henstilling til oss om å finne ut av hva som er viktig i våre liv – og å leve deretter».

– *Hva har dere funnet ut?*

– Hvor viktig det er å holde kontakt med venner. Det har jeg lagt veldig godt merke til når jeg ikke har kunnet møte dem så ofte, sier Lukas, mens mor Ingrid tar for seg samfunnsperspektivet:

– I all ydmykhet – for jeg skjønner at mange har hatt det vanskelig – korona-situasjonen har vist oss at vi har et utrolig velfungerende samfunn, og at det er viktig for oss. Vi har et sikkerhetsnett for dem som rammes, og vi har fulgt smittevernsreglene. Hvorfor, spør hun og mener at svaret handler om tillit både til våre medmennesker og systemet.

– Vi har brukt mye mer tid sammen med familien enn til vanlig. Det har vært veldig alright, og jeg føler at vi har kommet tettere på hverandre, sier Jorge før Lukas legger til det mange kan kjenne seg igjen i:

– Gleden over god mat! Det har jeg merket meg! Det er så godt med god mat. Ordentlig og varm mat. Ikke bare rester fra igår, liksom!

– *Vil deres erfaringer i koronatiden endre måten dere lever livene deres på i fremtiden?* ▶

«Jeg har begynt å be
igjen om kvelden.
Det kan skyldes at
jeg var bekymret og
søkte trygghet.»

FRIEDA

«De første messene var så rene og nedstrippet. Back to scratch, liksom.»

INGRID

– Jeg slutter med junkfood. Bare Michelin-mat på meg nå. Neida, men jeg har iallfall fått med meg at skikkelig mat er viktig for meg, proklamerer 10. klassingen til sine foreldres store glede og bange anelse: Hvem skal tilberede maten?

– Jeg hadde ofte halvdagsmøter i Europa, og brukte mye tid på å forflytte meg. Det er det slutt på. Vi har funnet andre løsninger, forteller pappa Jorge og overlater ordet til Ingrid:

– Jeg har så utrolig mange tilgodelapper på opera, teater, kino og middager, men jeg spør meg selv om hvor raskt vi kommer tilbake til normalen? Blir det slik at det nå holder med én ting i uken, så orker vi ikke mer? Jeg er ikke sikkert på svaret, men jeg er sikker på at vi har hatt godt av å ta en sånn tvangspause. Jeg kommer iallfall til å prioritere tydeligere enn før, mener Ingrid.

RO PÅ OPPRØRT HAV

I underkant av 800 personer har dødd av korona i Norge, og over 120 000 har vært smittet. Koronatiden har dermed ført til både sykdom, engstelse og ensomhet.

– *Hvordan har troen hjulpet dere gjennom en utfordrende tid?*

– Jeg synes ikke det har vært så utfordrende, og det gjør meg takknemlig, for jeg vet at vi har vært heldige. Vi har holdt oss friske og i arbeid, sier Ingrid. Hun legger til at de var bekymret for Jorges foreldre, som befant seg på en avsidesliggende øy i Filippinene idet pandemien brøt ut. Da var familien hjemme i Norge engstelig. Det gikk bra.

– Jeg var litt redd. Hvordan var det å være gravid og evt. smittet? Jeg har begynt å be igjen om kvelden. Det kan skyldes at jeg var bekymret og søkte trygghet, forteller Frieda.

– *Vil du dele et konkret sitat, en bønn eller salme som har betydd mye for dere under koronapandemien, med St. Olav kirkeblads lesere?*

– Ja, det må være salmen «Herre, gjør meg stille»: Den handler om å finne ro og stillhet, og det har vi vel hatt behov for, sier hun. •

HERRE, GJØR MEG STILLE (A 152)

Herre, gjør meg stille for deg.
Saml du mine tanker, du som kjenner meg.
Herre, all min uro betrør jeg til deg.
La din Ånd fylle tomheten i meg.
Mats Johansson

Apostlenes gjerninger og PrayStation – troshverdagen under korona

Vi møter Isabel Maria og Jakub Guner-Velasco til en formiddags-video-kaffe. Under frokost tidligere på dagen reflekterte de over det siste året og alt som koronaen har brakt med seg.

TEKST OG FOTO: MARTA KRAKUS

Nettopp felles frokost og felles morgen er noe de gleder seg over i hverdagen, siden deres arbeidsrutiner ble endret av nasjonale smittevernsrestriksjoner. Familien bor i Oslo. Hun kommer fra Spania, han kommer fra Polen – og de møttes i Norge gjennom Kirken. To studentgrupper bragte dem sammen, og nå har de vært gift i nesten to år.

Da koronapandemien rammet Norge i februar 2020 innførte kirkene strenge smittevernsregler. I perioder har sågar kirkene vært stengt, iallfall har det ikke blitt feiret offentlig messe.

– *Hvordan har det virket inn på deres trosliv?*

– Liturgien ble plutselig noe vi gjør hjemme, sier Isabel.

– Stuen vår og tv-en har blitt en «kirke», og heldigvis har alt vært strømmet på YouTube, så vi har kunnet delta i messene og selv velge kirke, land eller språk! Og siden vi strømmer messene på PlayStation, kalte vi den for PrayStation, forteller Jakub.

– *Hva har dere gjort sammen i denne tiden?*

– Vi bragte et nytt medlem til Kirken – Dominik, utbryter Jakub.

– Særlig i de vanskelige stundene har vi vært en støtte for hverandre, sier Isabel og beskriver deres forhold som et hus bygget på fjell, og fortsetter:

– Vi har tatt være på det vi allerede praktiserte før, som kveldsbønn og tid for oss selv.

– Vi har feiret to messer hjemme hos oss, inne og ute i hagen. Det ville neppe skjedd uten pandemien, for til vanlig ville vi jo gått til fysisk messe i kirken, sier Jakub og forteller at han nå har en hellig stol, fordi presten satt der under skriftemålet.

SAVNET ETTER FAMILIEN OG KIRKEN

27. mars 2020 sa pave Frans under sin bønn på Petersplassen

FRA TO TIL TRE: For Isabel Maria og Jakub Guner-Velasco koronatid har vært utfordrende og velsignet: Nå venter paret på lille Dominik.

«Vi kjente også virkelig på prisen ved å bo i et annet land enn familiene våre.»

JAKUB

ikke engang være her under fødselen. Dette tror jeg er noe av det vi savner mest, sier han.

For Isabel har tiden vært preget av en kontinuerlig lengsel etter kirken.

– Fordi det er dit vi går når ting er vanskelig, og nå har vi ikke kunnet det. Troen er et tilfluktsted, et sted som jeg kan alltid komme tilbake til og være trygg. Jeg kan stole på Ham som er med meg, ser meg. Jeg kan henvende meg til Gud direkte, eller til mine helgener, sier hun.

TAR IKKE TING FOR GITT

Koronatiden har vært en unntagelsestid, og vi har gjort oss helt unike – og individuelle – erfaringer.

– Hvordan vil erfaringene endre måten dere lever livene deres på i fremtiden?

– Mye har allerede endret seg for meg. Pandemien var et vendepunkt for min karriere, en stopp og ny vei som krever tålmodighet. Vi lærte ikke å ta ting for gitt (som reiser for eksempel), men å være takknemlig for alt, resonnerer Isabel.

Jakub forteller først at når de vanlige messerutinene kommer tilbake, går de tilbake til kirken! Deretter kommer han inn på tiden som hjemmekontorist:

– Jeg har vært glad i å være fysisk på jobben før. Nå er jeg mye mer fleksibel. Hvis jeg fortsetter å jobbe hjemmefra, kan jeg være mye mer med familien min.

– Vil dere dele et konkret sitat, en bønn eller salme som har betydd mye for dere under koronapandemien, med oss?

– Jesu bønn for Kirken i Getsemane (vårt bryllupsevangelium) og «Nada de turbe» av Teresa av Avila, sier Isabel, og Jakub siterer Matt 28, 20:

– ‘Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende!’ •

at «koronapandemien ikke er Guds dom over menneskheten, men Guds henstilling til oss om å finne ut av hva som er viktig i våre liv – og å leve deretter».

– Hva har dere funnet ut?

– Vi oppdaget at vi virkelig liker å være sammen. Og at hver gang vi opplevde utfordringer, kom vi til hverandre. Vi kjente også virkelig på prisen av å bo i et annet land enn familiene våre. Det er plutselig ikke sånn at man kan ta et fly og være hos dem et par timer senere, sier Jakub.

«Vi savner ikke det som er trivielt for oss, men det vi elsker», sa biskop Bernt I. Eidsvig i én av sine preker i påsken 2020.

– Hva har dere savnet?

– Den hellige kommunion og trening, kommer det kontant fra Jakub! Vi har savnet å møte våre familier og venner og har gått glipp av tre-fire brylluper.

– Vi så dem selvfølgelig på nett, men det er ikke det samme. Vi gikk også glipp av julen og påsken med våre familier. Og det er veldig spesielt når vi så gjerne ville la dem møte sine barnebarn. Alt dette er umulig. De kan

IKKE SELVSAGT: For Krystyna og Ryszard Lenkiewicz har pandemien vært en påminnelse om at vi ikke kan ta noe for gitt, selv ikke messen. Det har fylt dem med takknemlighet.
Foto: privat

Tok kirken med seg hjem

Krystyna og Ryszard Lenkiewicz bor i Åros og tilhører Drammen menighet. For noen år siden kom de til Norge og her fant de jobber og et katolsk samfunn de er aktive i. Krystyna er kateket i sin menighet. De har tre voksne barn og tre barnebarn.

TEKST: MARTA TOMCZYK-MARYON

Da koronapandemien rammet Norge i februar 2020 innførte kirkene strenge smittevernsregler. I perioder har sågar kirkene vært stengt, iallfall har det ikke blitt feiret offentlig messe.

– *Hvordan har det virket inn på deres trosliv?*

– Stengte kirker var en tung og trist opplevelse for oss, men situasjonen har også avstedkommet refleksjon: Det viste seg nemlig at det som virket selvsagt,

ikke var selvsagt. Messer som alltid var tilgjengelige, var plutselig ikke lenger tilgjengelig. Selvfølgelig har vi sett på strømmede messer fra katolske menigheter i Norge, forteller Krystyna.

– *Har smittevernstiltakene ført til at dere mer enn før lever troen sammen, i familien?*

– Hjemme har vi dannet et eget bønnested, som består av et alter med et stearinlys, et bilde av Den oppstandne Kristus, en statue av Jomfru Maria og noen blomster; det er alltid en hvit duk på alteret, sier Krystyna, før Ryszard legger til:

– Vi prøver å tilpasse alterets utseende etter den liturgiske kalenderen. Her ber vi sammen, og det er blitt vår «hjemmekirke», sier han og forteller om hvordan det har gitt dem mulighet til å be sammen også hjemme.

– Det hjelper oss til å oppleve bønn og messe på en annen måte – det er nesten blitt som å gå til messe i kirken, sier Ryszard.

«Vi savner ikke det som er trivielt for oss, men det

vi elsker», sa biskop Bernt I. Eidsvig i én av sine prekerer i påsken 2020.

– *Hva har dere savnet?*

– Selv om vi har fulgt messer på nett og setter pris på det digitale tilbudet, savner vi å gå til nattverd og fellesskapet i kirken. Som kateket holder jeg mange online-møter med barn og unge, men jeg spør stadig meg selv: 'Når skal vi møtes i det virkelige liv', sier Krystyna.

FAMILIEBØNNENS KRAFT

27. mars 2020 sa pave Frans under sin bønn på Petersplassen at «koronapandemien ikke er Guds dom over menneskeheten, men Guds henstilling til oss om å finne ut av hva som er viktig i våre liv – og å leve deretter».

– *Hva har dere funnet ut?*

– Som ektepar oppdaget vi at alle de materielle verdier, slik som hus, bil, andre ting og vårt arbeid, er gaver gitt til oss fra Gud. Men størst og viktigst av alt er kjærligheten, den overviner frykten, sier Krystyna, mens Ryszard følger opp:

– Covid-19-pandemien har gjort at vi reflekterer litt dypere over meningen med livet. Vi oppdaget også et dypere forhold til Gud, en personlig relasjon, sier han.

Ekteparet forteller at de leser i Bibelen oftere nå enn før pandemien. De har også fordypet sin kunnskap om kirkehistorie og kristendom.

– Det er et fascinerende tema. Og la meg legge til én ting til: Jeg har begynt å studere teologi, sier Krystyna før hun fortsetter:

– Vi har virkelig forstått familiebønnens kraft. Den gir en utrolig styrke i livet som vi kan overføre til barn og barnebarn.

– *Vil deres erfaringer i koronatiden endre måten dere lever livene deres på i fremtiden?*

– I fremtiden vil vi holde på vanen med å be sammen i familien og med å velsigne hverandre hver dag når vi går på jobb, sier Ryszard.

Deres måte å tenke på har også endret seg, ifølge de to.

– Vi tror ikke lenger at vi fortjener messen, fordi vi er «de viktigste». Vi har vel kommet frem til at legfolkets rolle i Kirken bør endres litt, sier Krystyna og forklarer at hun mener at de troende ikke kan legge alle oppgaver og innsats over på de geistlige:

– Legfolk må bidra med større aktivitet og engasjement i Kirken. Jeg tror at samtaler og en personlig kontakt med prester er viktig. Det har hjulpet meg mye i denne krevende pandemitiden, vedgår hun.

OPPLØFTENDE SALME

De har kommet tettere på troen i løpet av en tid med mindre kontakt med alle andre. Det har gjort inntrykk.

– Vil dere dele et konkret sitat, en bønn eller salme som har betydd mye for dere under koronapandemien, med St. Olav kirkeblads lesere?

– Vi har funnet stor glede i å be salmer fra Salmenes bok. I pandemien har Salme 91 vært spesielt viktig for meg. Den har liksom festet seg i minnet; den er veldig oppløftende, og passer godt i denne vanskelige tiden, sier Krystyna. •

SALME 91

1 Den som sitter i skjul hos Den høyeste og finner nattely i skyggen av Den veldige,

2 han sier til Herren: «Min tilflukt og min borg, min Gud som jeg setter min lit til!»

3 Han berger deg fra fuglefangerens snare, fra pest som legger øde.

4 Under hans vinger kan du søke ly, han dekker deg med sine fjær. Hans trofasthet er skjold og vern.

5 Du skal ikke frykte for redsler i natten, for piler som flyr om dagen,

6 for pest som farer fram i mørket, for plage som herjer ved middagstid.

7 Om tusen faller ved din side, ti tusen ved din høyre hånd, blir du ikke rammet.

8 Du skal bare følge det med øyne og se at de skyldige får sin lønn.

9 «Du, Herre, er min tilflukt.» Den høyeste har du gjort til din bolig.

10 Det skal ikke hende deg noe vondt, ingen plage skal komme nær ditt telt.

11 For han skal gi englene sine befaling om å bevare deg på alle dine veier.

12 De skal bære deg på hendene så du ikke støter foten mot noen stein.

13 Du skal trække på løve og slange og trampe på ungløve og orm.

14 «Jeg berger ham når han holder seg til meg, jeg verner ham, for han kjenner mitt navn.

15 Når han kaller på meg, svarer jeg, jeg er med ham i nøden, jeg frir ham ut og gir ham ære.

16 Jeg metter ham med et langt liv og lar ham se min frelse.

«I fremtiden vil vi absolutt holde på vanen med å be sammen i familien og med å velsigne hverandre hver dag når vi går på jobb.»

RYSZARD

VELSIGNET BYEN OG VERDEN: 27. mars 2020 gav pave Frans en ekstraordinær «Urbi et Orbi»-velsignelse som svar på koronapandemien. – Det er tid for igjen å stille livets kurs mot deg, Herre, og mot våre medmennesker. Og rundt oss kan vi se mange helter, sa han. Foto: Reuters, Guglielmo Mangiapane

Fra straff til formaning

Før var pest og pandemi Guds straff for menneskets synder. Slik er det ikke lenger.

– Gud er blitt mindre allmektig enn før, mener teologiprofessor Hallgeir Elstad.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Vi er blitt rammet av pandemier tidligere: Svartedauden kom til Norge i 1348. Drøyt ett år senere hadde en tredjedel av Norges befolkning dødd. Kirken ble spesielt hardt rammet, fordi prester og ordensfolk pleiet de syke og begravet de døde. Så kom spanskesyken i 1918/19.

– Den gangen ble ikke kirkene automatisk stengt, forteller Hallgeir Elstad, professor dr. theol ved Universitetet i Oslos Teologiske fakultet:

– Det kunne være at helsemyndighetene lokalt bestemte at for eksempel skoler og kirker skulle være stengt for en tid i perioder med høyt smittetrykk. Dette kunne dreie seg om en periode på 14 dager. Jeg har ikke registret at det var sammenhengende nedstengning noe lenger enn dette, sier professoren i kirkehistorie.

Da koronapandemien rammet Norge i februar 2020, ble kirkene behandlet på samme måte som fritidsklubber,

idrettshaller og kafeer. Fremdeles er det flere steder kun tillatt med inntil 20 troende tilstede under messen.

– *Hva forteller dette oss?*

– Det var jo ingen nasjonal nedstenging under spanskesyken, slik det er under dagens pandemi. Det forteller noe om at en tar forholdsregler på en annen måte i vår tid, sier Elstad, og minner om at dødstallene under spanskesyken i 1918 – 1919 var 15 000. Til nå har under 800 dødd av korona i Norge.

– At kirken den gang i stor grad, og så langt det var mulig, holdt oppe sin vanlige aktivitet, forteller også om en vilje og et ønske om å være til stede for befolkningen i krisetiden som dette var, sier Elstad. Han forteller at prestene under spanskesyken ikke unnlot å dra på sykebesøk, selv om det innebar at de kunne bli smittet.

IKKE GUDS STRAFF

Den antoninske pesten (165 – 180 e.Kr.) og Cyprianus' pest (251 – 270) tok livet av store deler av den romerske befolkningen. Pestsykdommene førte romersk hedendom inn i åndelig krise, mens den tidlige kristendom kom styrket ut av dem. Den amerikanske religionssosiologen Rodney Stark forklarer dette med at de kristne tok vare på hverandre, samt at den kristne tro både kunne forklare hvorfor katastrofene rammet og gi menneskene håp for fremtiden.

– Det tradisjonelle synet på hvorfor vi rammes av pandemier har vært at Gud straffer menneskene for deres synder. Derfor er det mange eksempler i historien på at pest og pandemier har ført til botsstemning i befolkningen. I nyere tid er en slik tolkning så godt som fraværende. Heller ikke under spanskesyken synes den å ha vært dominerende, sier Elstad.

27. mars 2020 sa pave Frans under sin bønn på Petersplassen at koronapandemien ikke er Guds dom over menneskeheten, men Guds formaning til oss om å finne ut av hva som er viktig i våre liv – og å leve deretter.

– *Forklarer kirkene pandemier anderledes nå enn tidligere?*

– Det er helt klart at de gjør. Det vonde som skjer, er ikke Guds straff og dom. Snarere tenker man at Gud går inn i – og er nærværende i – lidelsen. Det er rimelig å se dette som uttrykk for et endret gudsbilde. For å si det sånn Gud er blitt mindre allmektig enn før, mener Elstad.

TID FOR REFLEKSJON

Den unge kirken møtte både Den antoninske pesten og Cyprianus' pest med noe som ligner entusiasme: Biskopen av Kartago ønsket omtrent pesten velkommen i et brev fra 251. Det var kun ikke-kristne som hadde noe å frykte i slike tider, hevdet biskop Cyprianus (som pesten senere ble oppkalt etter). En slik selvtillit finner vi også hos Dionysios, biskop av Alexandria, som ikke bare mente at epidemier var en trostest, men at de også ga kristne en kjærkommen mulighet til å praktisere sin barmhjertighet.

– *Hvordan virker pandemier inn på folks tro, er det slik at lidelse fører til vekkelser?*

– Det er vanskelig å si. Jeg tror nok at det får oss til å reflektere mer over livet og hva som betyr mest for oss. Lange perioder med nedstegning og restriksjoner får oss til å se verdien av nærhet til andre mennesker og betydningen av sosial samhandling. Vi mennesker er skapt til å leve sammen. Historisk sett har ulykker og lidelser gjerne ført til vekkelser og at folk tar sin tro mer alvorlig. Selv under andre verdenskrig, så vi noe av det. Men om det gjør det i vår tid, er mer usikkert. Kanskje i deler av verden, der pandemien har rammet hardt og religion står sterkere enn hos oss, sier Elstad, som ikke ser for seg en norsk vekkelser i kjølvannet av Covid-19-pandemien.

LITER PÅ VITENSKAPEN

Høsten 1348 kom svartedauden til Norge fra handelsrutene langs silkeveien. Så mye som to tredjedeler av Europas befolkning kan ha mistet livet. Kirken ble hardt

rammet. I Nidaros var erkebiskopen og alle korsbrødrene utenom én døde i 1351.

– Svartedauden bidro til å svekke kirken. En ting var at mange geistlige døde, noe som betydde en indre svekkelse. For eksempel måtte man legge ned kirker, fordi det ikke var nok prester til å betjene dem – og heller ikke befolkningsgrunnlag nok. Prestegjeld ble slått sammen,

fordi det ikke var økonomisk grunnlag for det samme antall prester som før. Den store dødeligheten i befolkningen gjorde at kirkens inntekter gikk ned, og svekket den økonomisk. Men folk fortsatte å gi gaver til kirken, sier Elstad.

Under svartedauden ante ikke folk hva årsaken til smitte og sykdom var; de ble redde og søkte forklaringer og trøst. Kirken kunne gi begge deler. Folk holdt seg til kirken som formidleren av frelse – dette betydde også frelse fra sykdom og ulykker, forklarer Elstad.

– Det har vært hevdet at troen på kirkens evne til å trygge menneskenes frelse, fikk seg en knekk nettopp med svartedauden, og dens lidelser og svært høye dødelighet, sier han.

– *Hvordan vil du beskrive situasjonen nå?*

– Det kristne verdensbildet var jo enerådende den gang og kirken en frelsesinstitusjon. Situasjonen i dag er helt annerledes. Vår tilnærming til sykdom og pandemier er rasjonell. I et sekularisert samfunn skal den medisinske vitenskap berge oss ut av pandemien, ikke Gud, sier professoren, som ikke tror koronapandemien vil ha stor betydning for kirke og tro.

– Men jeg må si jeg er litt spent på hvordan det utvikler seg når samfunnet åpner opp igjen. Vil oppslutningen om kirken bli som før pandemien, eller kan vi stå overfor en varig svekkelse? Kanskje kan oppslutningen også øke, men det gjenstår å se. •

Professor Hallgeir Elstad, Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo

«Historisk sett har ulykker og lidelser gjerne ført til vekkelser og at folk tar sin tro mer alvorlig.»

Pest og pandemi

Svartedauden: Byllepest som rammet Europa i perioden 1347 – 1353.

Kom til Norge i 1348. Svartedauden antas å ha fått navnet sitt etter fargen på kroppen til mange av de pestdøde. Minst en tredjedel av befolkningen i Norge, og kanskje så mye som 60 prosent av befolkningen i Europa døde, dvs. 50 av 80 millioner.

Spanskesyken: Influensapandemi i perioden 1918 – 1920. 50 – 100 millioner mennesker døde i verden, omkring 15 000 døde i Norge.

Dødeligheten var høyest blant barn og unge voksne. Navnet spanskesyken skyldes at spanske myndigheter i mai 1918 var blant de første til å innrømme at det hadde oppstått en ny og mystisk sykdom.

Koronapandemien: Pandemien begynte i storbyen Wuhan i Hubei-provinsen i Kina i desember 2019. Viruset – SARS-CoV-2 – ble identifisert av kinesiske helsemyndigheter 7. januar 2020. 30. januar 2020 erklærte WHO utbruddet som en «alvorlig hendelse av betydning for internasjonal folkehelse». Over 3,5 millioner mennesker har dødd av koronasmitte i verden, 783 har per 1. juni 2021 dødd i Norge.

MATTEO SALVINI: Bruker religion politisk. Foto: REUTERS/Alessandro Garofalo

På stemmejakt med Gud i hånden

I mange land speiler politikk og religion seg i hverandre. Det gjelder også i et vestlig land som Italia, der særlig høyrepolitikerne benytter seg av religiøse referanser og kristne symboler.

TEKST OG FOTO: JESPER STORGAARD JENSEN

Høyrefløylederne Salvini og Meloni – samt høyrefløyledere fra en rekke andre land – trekker velgerne kontant i jakkeskjøten med den ene hånden, mens de holder Bibelen i den andre. Her følger en samtale med den italienske forfatteren Iacopo Scaramuzzi om misbruk av kristendommen og manipulering av religiøse symboler.

Sist sommer da hele Italia – og sannsynligvis resten av verden – utelukkende var opptatt av korona-epidemien og de mange negative følgerne av den, utkom en interessant italiensk bok så og si uten å få oppmerksomhet. «Hvor finner jeg Gud? Nederst i gangen til høyre.» Slik lyder den kuriøse tittelen som blir noe mer utdypet i undertittelen «Hvordan de populistiske partier misbruker kristendommen». I en årrekke har bokens forfatter, journalisten Iacopo Scaramuzzi, vært opptatt av Vatikanstaten og ulike religiøse problemstillinger.

Han har observert de populistiske partiene i Italia, men også de i USA, Russland, Brasil og flere til.

– Men hvordan oppstod egentlig ideen til den boken?

– Den oppstod da jeg i august 2019 overvar en parlamentshøring i Senatet, like etter at den første regjeringen ledet av Giuseppe Conte var falt. Jeg fulgte høringen for et italiensk nyhetsbyrå, og merket meg straks de mange religiøse symboler og referanser som ble brukt i de ulike innleggene. Under Matteo Salvinis tale (leder av høyrefløypartiet Lega, red.), kysset

han et lite krusifiks og siterte samtidig pave Johannes Paul II. Deretter reiste Matteo Renzi seg opp og kritiserte Salvinis immigrasjonspolitikk ved å sitere fra Matteusevangeliet.

– Deretter hørte vi en politiker fra partiet De italienske brødre (på ytterste høyrefløy, red.) som siterte Jesus. Så en katolsk-konservativ politiker fra Lega, Simone Pillon, som brukte en metafor fra Bibelen. Og endelig tok Giuseppe Conte ordet og bebreidet Salvini for at han i et verdslig parlament ofte benytter religiøse symboler som feks krusifikset og rosenkransen i sine taler. Contes kritikk ble fremført til tross for at alle vet han er en tro følger av padre Pios tenkning. Conte selv har tidligere fortalt at han alltid har et foto av padre Pio i lommen. Mens jeg satt og lyttet til denne debatten, virket det nærmest absurd på meg at en i et parlament i en verdslig stat som Italia jo er, kunne være så mange religiøse referanser og symboler, forteller Scaramuzzi.

POPULISTER

Gjennom mange år har det vært en kjensgjerning at den katolske kirkes sentrale plassering – ikke bare rent fysisk, i hjertet av Roma – også er en integrert del av det politiske liv i Italia. Kristeligdemokratene har i en årrekke vært oppfattet som «kirkens parti».

– Så hva er egentlig forskjellen mellom tidligere tiders kristne politikere og dagens populistiske?

– Den kjente religionshistorikeren Alberto Melloni har merket seg at de gamle kristeligdemokratiske politikerne aldri siterte Bibelen i parlamentet. De leste kanskje i den daglig og gikk til messe hver morgen, og de hadde et syn på verden som tok utgangspunkt i katolisismen. Men de brukte aldri sin personlige tro politisk i et verdslig forum, som parlamentet nå en gang er. Slik er det ikke i dag, der italienske høyrefløypartier generelt bruker kristendommen på en manipulerende og nesten uforskammet måte. Bak ordene som Giorgia Meloni (leder ▶

—“
Italienske høyrefløypartier bruker generelt kristendommen på en manipulerende og nesten uforskammet måte.
—”

av høyrefløypartiet De Italienske brødre, red.) og Matteo Salvini benytter når de bruker kristne referanser og symboler, finnes det hverken religiøs kultur eller aktiv trosutøvelse. Salvini har erkjent offentlig at han ikke går i kirken og heller ikke er en troende. Allikevel sitter han ofte med en rosenkrans i hånden eller kysser et krusifiks. Det er klare eksempler på at de religiøse symbolene brukes på en hyklersk og folkloristisk måte for å kapre stemmer.

HØYREFLØYEN OG PAVE FRANS

– Det er ikke noen hemmelighet at selv om den italienske ytterste høyrefløy ynder å bruke kristne symboler, så er de selvsamme politikere ikke akkurat på godfot med pave Frans. Hvordan vil du beskrive deres innbyrdes forhold?

– Det parløpet mellom politikk og religion som en tidligere har sett i Italia – representert ved Berlusconi på den ene side og pave Frans' to forgjengere på den andre – er helt borte. Den nåværende paven representerer en markant verdiendring sammenlignet med dem. Pave Frans er langt mindre fokusert på spørsmål om rett lære (bl.a.vedrørende seksuallivet), og har langt sterkere fokus på sosiale spørsmål, særlig immigrasjon, som går stikk motsatt av feks Salvinis synspunkter. Faktisk er det mange konservative katolikere som er negative til paven av den grunn. På samme måte har konservative katolikere

KUN ORD: Bak ordene som Giorgia Meloni, lederen av høyrefløypartiet *De Italienske brødre*, og Matteo Salvini benytter når de bruker kristne referanser og symboler, finnes det hverken religiøs kultur eller aktiv trosutøvelse, sier Iacopo Scaramuzzi. Foto: REUTERS/Alberto Lingria

verden over betraktet paven som en «fiende» nettopp fordi han har satt foten ned overfor populistiske partier; de oppfatter det som om han sier «det er jeg som har copyright på religionen», eller «kristendommen sier: frels de svake og immigrantene. Liker dere ikke det? Ja, men det står i Bibelen.» Eller som om paven sier: «dere kan ikke la immigrantene drukne i Middelhavet og samtidig kalle dere kristne.» Så pave Frans har vært en slags snublesten for de populistiske partiene. Han har vært et bolverk, slik at de ikke har kunnet benytte kristendommen til politisk vinning.

– I din bok skriver du at de populistiske partiene har gjort religionen til folklore og show; at politikk og religion kan synes å speile seg i hverandre.

– Ja, men likevel skal en huske på at i et slikt speilbilde betyr ikke religion *tro*. Den er ikke en inderlig, religiøs følelse som vi dyrker i det private. Nå er den å betrakte som et politisk instrument, som en identitetsmarkør, som en slags ideologi for å forsvare seg mot en fiende, som er moderniteten, det homoseksuelle paret som gjerne vil gifte seg, eller kvinnen som ønsker full likestilling. Når politikk og religion slår seg sammen, er resultatet alltid at troen skyves ut av religionen. Det show-aktige fortrenger det inderlige. Salvini, Trump, Orban og Putin er alle ledere som benytter seg av religiøse symboler ut fra en kald kalkyle, for ingen av dem er utøvere av en personlig tro.

– I din bok henter du ikke bare eksempler fra Italia, men også fra feks Russland, Brasil og – især – USA. Hva observerte du i siste høsts dramatiske valgkamp i USA?

– Trump forsøkte helt klart å utnytte kontrasten som eksisterer mellom de moderate og «sosiale» katolikker på den ene siden, og de mer konservative på den andre, og blant disse igjen: de som står steilt imot abort.

Først utnevnte Trump den ultrakatolske Amy Coney Barrett til ny høyesterettsdommer. Få dager senere dukket den amerikanske utenriksministeren Mike Pompeo opp i Vatikanet – hvor han ikke ble mottatt av paven – for særlig å kritisere kirkens forhold til Kina, noe som sikkert har gledet de mest konservative amerikanske katolikkene. Senere, i forbindelse med drapet på den fargede George Floyd, gikk Trump til en liten kirke nær Det hvite hus, med en lang hale av fotografer på slep, for å la seg avbilde foran kirken med en bibel i hånden. Som om det ikke var nok: dagen etter bibel-seansen besøkte han pave Johannes Paul IIs minnesmerke i Washington sammen med sin kone Melania. Så alt i alt har også den ikke-religiøse Trump brukt både en lang rekke av kristendommens symboler og et gjennomført taktisk spill i forsøket på å sanke flere katolske stemmer.

EN PORSJON LASAGNE OG EN BØNN

Roma har alltid vært kjent som katolikkens navle, som «Vatikanstatens hage», som katolisismens åndelige sentrum. Det betyr da også at når den nåværende pave Frans' populist-motstandere beslutter seg for å møtes og «lage bråk», så er Roma et opplagt møtested.

– Vi har sett flere ganger at når Trumps tidligere rådgiver, ultrapopulisten Steve Bannon, har møtt Italias populistiske ledere, Salvini og Meloni, så skjer det i Roma. Det samme gjelder for russiske Aleksandr Dugin, kjent for sitt fascistiske tankegods, og en av president Putins nærmeste rådgivere. Også Dugin har møtt Italias populistiske ledere i Roma. Ved

FORFATTER: Iacopo Scaramuzzi har skrevet bok om politisk misbruk av religionen.

“
For Salvini har en jomfru Maria-figur, en bønn og en porsjon lasagne omtrent samme betydning. Alle tre element er redusert til et spørsmål om å få så mange likes som mulig.
 ”

en anledning holdt han til og med en tale på det tidligere så kjente Casa Pound, som er tilholdssted for ytterliggående fascister i Roma. Og da Giorgia Meloni, Ungarns statsminister Viktor Orban og den franske politiker Marion Le Pen sammen organiserte et symposium for den tidligere – konservative – pave Johannes Paul II, hvor skjedde det? Naturligvis i Roma, for å kunne sjenere pave Frans, fordi populistene er tydelige på at de holder den nåværende pave som deres naturlige fiende.

Vårt intervju skjer få dager etter fotballstjernen Diego Armando Maradonas død. Også da klarte Salvini å presse inn et religiøst element, da han skrev på facebook: «Et fotballgeni er død. Verden er fattigere uten ham. La oss be en bønn».

– Det er typisk for Salvini. Han holder seg som kjent med en gruppe rådgivere som er eksperter på sosiale medier. Han vet utmerket godt av hvis han feks siterer jomfru Maria fra Medjugorje, så vil han få flere tusen likes. På samme måte som når han legger ut foto mens han spiser f.eks. lasagne. For Salvini har en jomfru Maria-figur, en bønn og en porsjon lasagne omtrent samme betydning. Alle tre element er redusert til et spørsmål om å få så mange likes som mulig. Og religionen må altså finne seg i å bli puttet ned i den folkloristiske gryten, sier Iacopo Scaramuzzi avsluttende. •

Oversatt av Jorunn Hope

FAKTA

ST. OLAV MENIGHET I TØNSBERG

- Biskop Johannes Smit ble gjort oppmerksom på at det var katolikker i Tønsberg etter at en av byens leger ønsket å opprette et katolsk hospital.
- St. Elisabethsøstrene påtok seg oppgaven, og innredet hospitalet, som stod klart i 1929.
- Hospitalet fikk plass til 24 pasienter og eget kapell for søstrene og andre katolikker på stedet.
- Tønsberg var i begynnelsen underlagt St. Laurentius menighet i Drammen som egen misjonsstasjon.
- Ved kapellet og hospitalets vigsling i 1929 ble misjonsstasjonen oppkalt etter St. Olav, og fransiskanerpateren Marnius Jorna fikk ansvaret for stedet.
- Fra 1934 ble menigheten selvstendig.
- En egen kirke ble vigslet i 1958. Tidligere hadde menigheten benyttet kapellet i St. Olavs klinikk.
- St. Elisabethsøstrene er fremdeles bosatt i Tønsberg.
- Det sogner 3545 personer til menigheten.

P. JOHANNES VU MANH HUNG

- Født i Quảng Ngãi (bispedømmet Nha Trang) i Vietnam 1. november 1956.
- Studerte teologi i Saigon 1975 – 1978.
- Kom til Norge i oktober 1984.
- Teologistudier ved Urbaniana i Roma 1986 – 1990.
- Diakonviet 1990 i Roma. Presteviet i Trondheim året etter av biskop Gerhard Schwenger av Oslo.
- Virket først som kapellan i St. Olav menighet, Trondheim, 1991 – 1995. Deretter sogneprest i St. Torfinn menighet i Levanger. Fullførte lisensiatgrad i Roma i 2000. Virket så som sogneprest i Ålesund.
- Ble utnevnt til sogneadministrator i Drammen i 2012 og deretter til sogneadministrator for St. Olav menighet i 2017. Er i tillegg ansvarlig for vietnamesisk sjelesorg i Porsgrunn.

« For meg er det alltid viktig å tilpasse meg til menigheten, ikke omvendt.»

P. Johannes Vu Manh Hung: – Det viktigste er å tilpasse seg menigheten

– Jeg er ikke her for å styre,
men for å hjelpe til.

TEKST: KATHRINE LÅVER FOTO: ST. OLAV MENIGHET

Google maps lar deg besøke St. Olav kirke i Tønsberg virtuelt via funksjonen «Street view». Fra gateplan kan du skue opp mot den røde teglstensfasaden, som strekker seg høyt opp mot himmelen. Selv om du sitter bak en skjerm, ønsker du intuitivt å myse mot den strålende solen som skinner deg imøte. Med et museklikk tar Google deg med opp kirketrappen og inn i kirken som er bygget som en basilika.

Virtuelt kan du spasere rundt inne i kirkeskipene, besøke Maria-alteret på venstre side og en majestetisk St. Olav på høyre. Du kan til og med ta deg en tur opp på galleriet, inspisere orgelet og skue ut over kanten mot alteret.

SJEFETE LEDER

De siste fire årene er det p. Johannes Vu Manh Hung som har vært sogneadministrator i menigheten. Han hverken sjefer rundt eller driver med detaljstyring, men liker å ta del i fellesskapet og hjelpe de troende til å skape en levende og aktiv menighet for alle. Ifølge sogneadministratoren selv, er St. Olav menighet i Tønsberg en særdeles vital menighet.

– For meg er det alltid viktig å tilpasse meg til menigheten, ikke omvendt. Menighetslivet er alltid ulikt fra en menighet til en annen. Når jeg kommer til en ny menighet, er det viktig for meg å ha dette *in mente*: 'Jeg er ikke her for å styre, men for å hjelpe til med å fortsette den tradisjonen de allerede har etablert', poengterer p. Johannes.

– *Hvordan er St. Olav menighet i Tønsberg ulik fra andre menigheter du har virket i?*

– Det første jeg la merke til var den store

andelen norske katolikker, som ivrig engasjerer seg i menighetslivet. Det er første gang jeg har opplevd at så mange nordmenn påtar seg ansvar i menigheten.

– *På hvilken måte påvirker det menigheten?*

– Ja, hvordan skal man forklare det. Norskfødte katolikker har en litt annerledes mentalitet. Mange har konvertert fra for eksempel Den norske kirke. De kjenner norsk kultur godt, og behersker norske regler og norsk mentalitet. Dette hjelper stort med tanke på alt det praktiske som må ordnes. Vi har mange andre som engasjerer seg også, og det er like flott, ikke misforstå meg. De beriker menigheten med sine tradisjoner og kulturer, legger p. Johannes til.

– *Hvem er de troende i menigheten?*

– Foruten de mange norske er 1/3 av menigheten polsktalende. Vi har også relativt store grupper av litauere, filippinere, vietnamesere, tamiler og kroater. Vi har ingen morsmålsprester stasjonert her. Det betyr at messer på andre språk blir feiret av tilreisende prester, utenom vietnamesisk, som jeg selv tar meg av. Til de polske messene kommer fransiskanerne fra Larvik. En gang i måneden er det dessuten messe på kroatisk, filippinsk og engelsk, samt vietnamesisk.

– Den litauiske og tamilske gruppen savner messetilbud på sine språk, legger p. Johannes til.

LEVENDE MENIGHET

P. Johannes fikk bare to år med «normal aktivitet» før det brått tok slutt på grunn av covid-19 i mars 2020. Han forteller om en levende menighet med mange aktiviteter og mye engasjement:

– Vi har nesten ingen ansatte her i ▶

Gjennom dagen

p. Johannes Vu
Manh Hung

ANTALL E-POSTER

4

ANTALL RINGEMINUTTER

90

ANTALL KOPPER KAFFE

2

ANTALL MØTER

2

PANDEMIMESSE: Etter en lang nedstenging som avlyste påskefesten nok en gang, ble det endelig mulig for et begrenset antall deltagere å delta i messefeiringen.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Min hyrde

Tro betyr: Å bli elsket av Gud og være Ham hengiven

Kirken gir meg: Styrke til tro og tjeneste

Ett bibelvers: «Da Jesus så sin mor og ved siden av henne disippelen han elsket, sa han til sin mor: «Kvinne, dette er din sønn.» Deretter sa han til disippelen: «Dette er din mor» (Joh 19, 26-27).

Favoritthelgen: Apostelen Johannes

Favorittbok: *Den nye vinen* av Wilfrid Stinissen

Det å være sogneprest er: En åndelig hjelper for folk som trenger det

Jeg vil gjerne bli husket for: Å ha vært en person i menigheten

menigheten, så alt fra kontor til vedlikeholdsarbeid går på dugnad. De forskjellige gruppene deler dugnadsarbeidet, og har ansvar for alle aktivitetene. I høst fikk vi midlertid ansatt en person i 20 prosent stilling som har ansvar for katekese og kirkemusikk. Det betyr svært mye for menigheten siden vi ikke har hatt en person med dette ansvaret siden i fjor høst.

– Vi har et veldig godt samarbeid her i menigheten. Jeg bare følger etter og hjelper til med å gi åndelig føde, sier p. Johannes.

Og det er *akkurat dette* som er det beste med å være sogneadministrator for St. Olav menighet, mener p. Johannes.

MESSE PÅ ZOOM

Før pandemien var det flere fellesfester som samlet menigheten. P. Johannes forteller om frivillighetsfesten før sommeren og internasjonal dag i pinsen, hvor alle byr på en smakebit av egen kultur og mattradisjoner.

Dette har pandemien satt en stopper for de to siste årene. Påskefesten ble også avlyst, for andre året på rad. Selv med stengt kirke, har menigheten hatt noen digitale tilbud som kirkekaffe, korsveisandakt og messe via den digitale møte-tjenesten zoom. I påsken ble det arrangert konkurranse for barn. De ble oppfordret til å sende inn bilder av selvlagede «påskeskrybber», som skulle fremstille scener fra høytidens hendelser.

– *Hvordan har menigheten håndtert denne tiden?*

– Vi har måttet tilpasse oss, og vi har fulgt de nasjonale og kommunale smitteverntiltakene som alle andre.

– *Har det kommet noe positivt ut av pandemien?*

– Det har vært godt å se hvor mange som savner kirken og fellesskapet. Norge har en veldig fin tradisjon med sosial samling etter messen. På en søndag tar messen en time, men folk blir gjerne igjen i menigheten flere timer etterpå. Menigheten er et veldig viktig sosialt møtested. Vanligvis går det vante livet sin gang, og det er jo ikke sånn at man går rundt og snakker om hvor viktig menigheten er eller hvor mye kirken betyr hele tiden. Det har vært berikende å få høre dette av så mange nå.

ÅPNE KIRKER

Nå er vaksinasjonsprogrammet godt i gang, og alle håper på en hverdag mer tilbake til det vi var vant med før pandemien.

– *Hva ser du frem til både for menigheten og personlig i den kommende tiden?*

– Jeg håper at situasjonen blir mer stabil ►

«Vi har et veldig godt samarbeid her i menigheten. Jeg bare følger etter og hjelper til med å gi åndelig føde.»

FELLESFESTER: Før pandemien var det flere fellesfester som samlet menigheten. Under internasjonal dag deler menigheten smakebiter av egen kultur og mattradisjoner.

ST. OLAV: Kirken har to flotte statuer i hvert sitt kirkeskip, en av St. Olav og en av Maria.

og sikker, slik at vi kan åpne kirken som vanlig. Selvfølgelig ønsker jeg også at vi skal få vende tilbake til det normale menighetslivet, sier p. Johannes.

Han håper også at alle som nå følger messen hjemmefra digitalt, vender tilbake til kirken når det er mulig.

– Mange savner kirken, men det er nok en god del som også er blitt ganske fornøyd med å følge messen hjemme, sier p. Johannes.

UVISS FREMTID

P. Johannes forteller at når han spaserer de 150 meterne fra presteboligen til kirken, hilser han alltid på naboene. Noen av dem tilbyr seg også å bistå med dugnadshjelp i prestegårdens hage. Han mimrer tilbake til en mindre lystbetont del av livet, nemlig da han og flere andre ble kastet ut av presteseminaret i kjølvannet av Vietnamkrigen.

– Jeg fikk fortsette i seminaret i tre år etter krigen, men så ble vi kastet ut. I den tiden prøvde jeg å flykte fra Vietnam flere ganger, uten at det lyktes, sier p. Johannes

Til slutt havnet han sammen med mange andre i en flyktningeleir på Filippinene. Der levde han i halvannet år med uvissheten

om hva fremtiden ville bringe. Han sammenligner tiden i flyktningeleiren med et loppemarked der de ulike delegasjonene fra bistandslandene velger hvem som skal bli sendt hvor.

– I en flyktningeleir kan man ikke selv velge hvor man skal reise. Hver fjortende dag kommer det representanter fra de ulike landene og intervjuer forskjellige kandidater. Etter intervjuet blir det sendt ut lister over dem som får tilbudt asyl, og så må man lete etter navnet sitt.

Etter halvannet år fant p. Johannes navnet sitt på en slik liste. Tiden i uvissheten var over. Han fikk tilbudet om å reise til Norge. Da han ankom til Norge i 1984, hadde han ikke hatt kontakt med seminaret siden 1978.

– *Hvordan visste du at du ville fortsette prestestudiet?*

– Det var nok flere som falt av, men jeg ville gjerne få min drøm oppfylt. Mye av motivasjonen min til å bli prest var muligheten for å hjelpe fattige barn. Det var veldig mange som ble foreldreløse under krigen. Men det er vanskelig å få drømmene oppfylt i et fattig land. Jeg tenkte at hvis jeg fikk meg mer utdanning, ville jeg ha flere muligheter.

Jeg tok kontakt med biskop Schwenzer da

VIRTUELT BESØK: Ta deg en tur innom St. Olav menighet enten virtuelt eller fysisk i sommer! St. Olavshagen er åpen for alle som vil ta seg et avbrekk i hverdagen.

jeg kom til Trondheim. To år senere sendte han meg til Roma for å fortsette studiene.

P. Johannes ble presteviet i Trondheim 23. mars 1991, men han er nå inkardinert, det vil si ansatt, i Oslo katolske bispedømme.

RO I SJELEN

Prestetjenesten ble annerledes enn det p. Johannes hadde sett for seg. I Norge er det andre behov, siden den offentlige velferdsstaten tar seg av mange av borgernes materielle behov. Her er det et helt annet voksende behov: Lengselen etter stillhet, sjelelig og åndelig ro.

– Nå konsentrerer jeg meg om å hjelpe folk til å finne ro i sjelen og tilby dem åndelig føde. Jeg bruker for eksempel mye tid på å forberede prekene mine til hver søndag, sier p. Johannes.

– *Hva vil du si til dem som lurere på å besøke menigheten?*

– Kirken i Tønsberg er ikke langt fra sentrum, og den er åpen for alle. De som kommer til byen, kan komme på besøk for en personlig bønn i kirken. Utenfor kirken har vi en fin hage kalt Olavshagen, med blomsterbed og en Maria-statue. Der kan man be rosenkrans, eller sitte og nyte dagen hvis det er fint vær. Hit er alle hjertelig velkommen! •

For alle
over 55 år

NORGES ELDRE KATOLIKKER (NEK) inviterer til sommerleir på Mariaholm 20. – 23. juli 2021

I fjor var det ingen leir pga koronaen, men i år er de fleste som skal på leir vaksinert, noe du må være, skal du være med.

Her møter vi gamle kjente, blir kjent med nye, går turer, bader, etc. og ikke minst deltar i messer/bønner i kapellet.

Sommerens leirprest i år er
pater Arne Marco Kirsebom.

PRIS: KR. 1950,-
som inkluderer 3 overnattinger, 3 frokoster,
3 middager og 2 lunsjer.

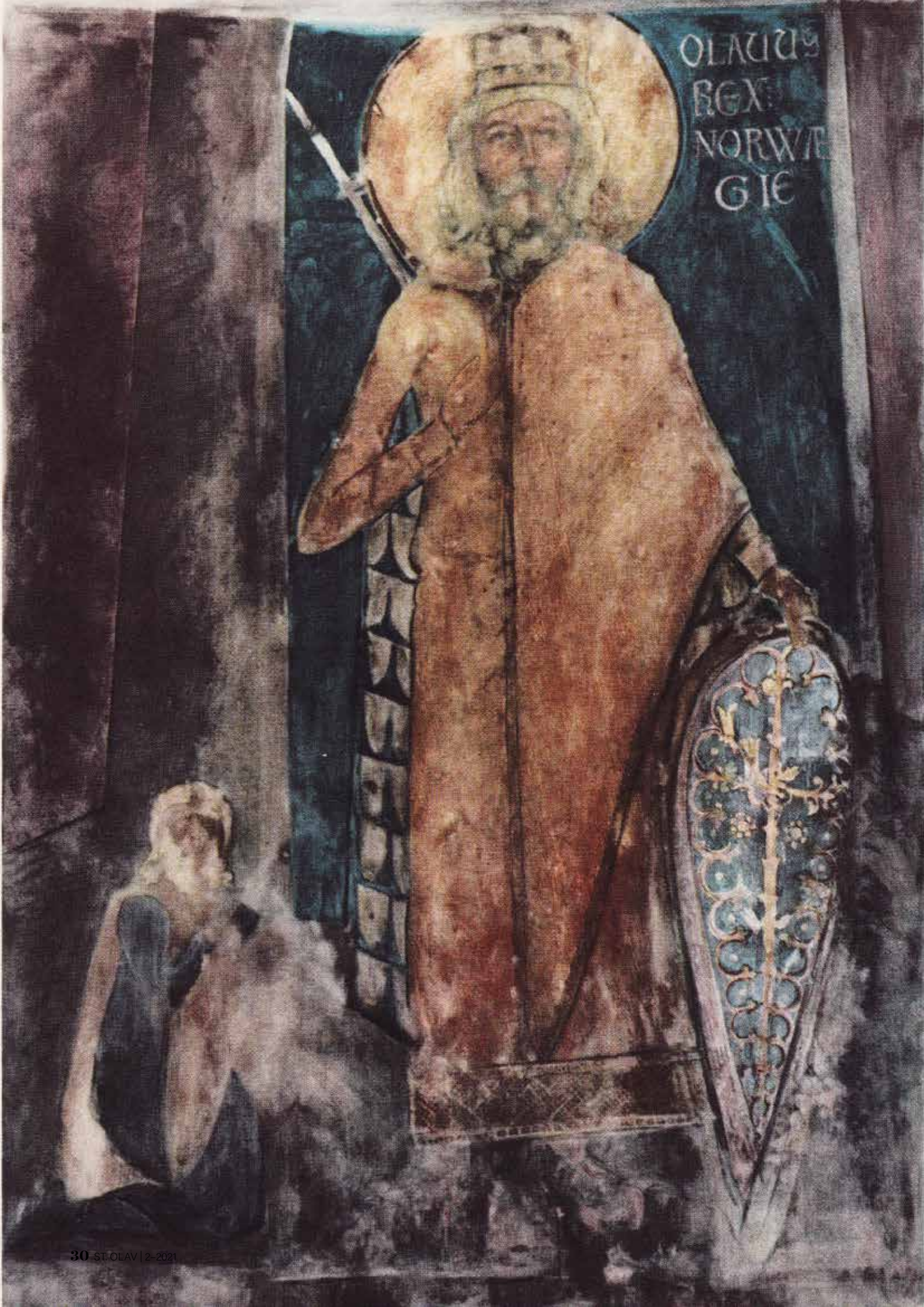
Ta med dynetrek, putevar, laken og
håndklær. Kan leies for kr. 75,-.

PÅMELDING INNEN 1. JULI TIL :
Nikoline Myklevik tlf. 99260730
nikoline.myklevik@hotmail.com

Pengene sendes til konto:
3000.32.3617

*Gleder oss, velkommen!
Hilsen Styret*

OLAVUS
REX
NORWEGIE

Olav i Betlehem

På en søyle ved Den evige konges fødested finner vi portrettet av Norges evige konge.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Forestill deg: Midt i korsfarertiden, rundt 1150 e.Kr., grep en kunster om penselen, dyppet den i maling og førte den mot én av de 44 søylene i Betlehems Fødselskirke. Han myste kanskje litt i den dunkle belysningen idet han forsøkte å mane frem et tydeligere indre bilde av den han skulle portrettere: den norske martyrkongen Olav Haraldsson, Rex Perpetuus Norvegiae.

Hvorfor ble Hellig Olav malt der?

Det har forsker Øystein Ekroll ved Nidaros domkirkes Restaureringsarbeider skrevet om i artikkelen «Scandinavian Holy Kings in the Nativity Church of Bethlehem» («Hellige skandinaviske konger i Betlehems Fødselskirke») i trebindsverket «Tracing the Jerusalem Code».

– *Fødselskirken ligger jo i Betlehem. Hva gjør din artikkel relevant for jerusalemsforestillingen i Norge?*

– Bokverket dekker ikke bare Jerusalem, men også *Det hellige landet* som begrep. Min artikkel skildrer (så vidt jeg vet) det eneste fysiske vitnemålet om direkte kontakt mellom Norge og Palestina i korstogstida (1099–1187), og ikke minst mellom Nidaros og hellige steder i Palestina, symbolisert ved St. Olav, sier Ekroll, som var i Fødselskirken for 10–12 år siden.

– Det var stort. Som å møte noe kjært og nært langt borte. Og det ga perspektiv på utviklingen av olavskulten, bare litt over hundre år etter at han døde, forteller arkeologen med doktorgrad på Nidarosdomens oktogon. Etter besøket har italienske eksperter gjennomført det største restaurerings- og konserveringsarbeidet i kirken siden 1400-tallet. Alt er rent og i god stand, inkludert mosaikkene og søylemaleriene.

GÅTEN DEN KNELENDE KVINNE

Fødselskirken er en basilika med fem skip

←

KRYBBENS VOKTER: Slik er maleriet av Hellig Olav i Betlehems Fødselskirke. Dette bildet ble trykket i Dreyer grafiske anstalts kalender for 1941, desember måned, sammen med tekst av daværende riksantikvar Harry Fett.

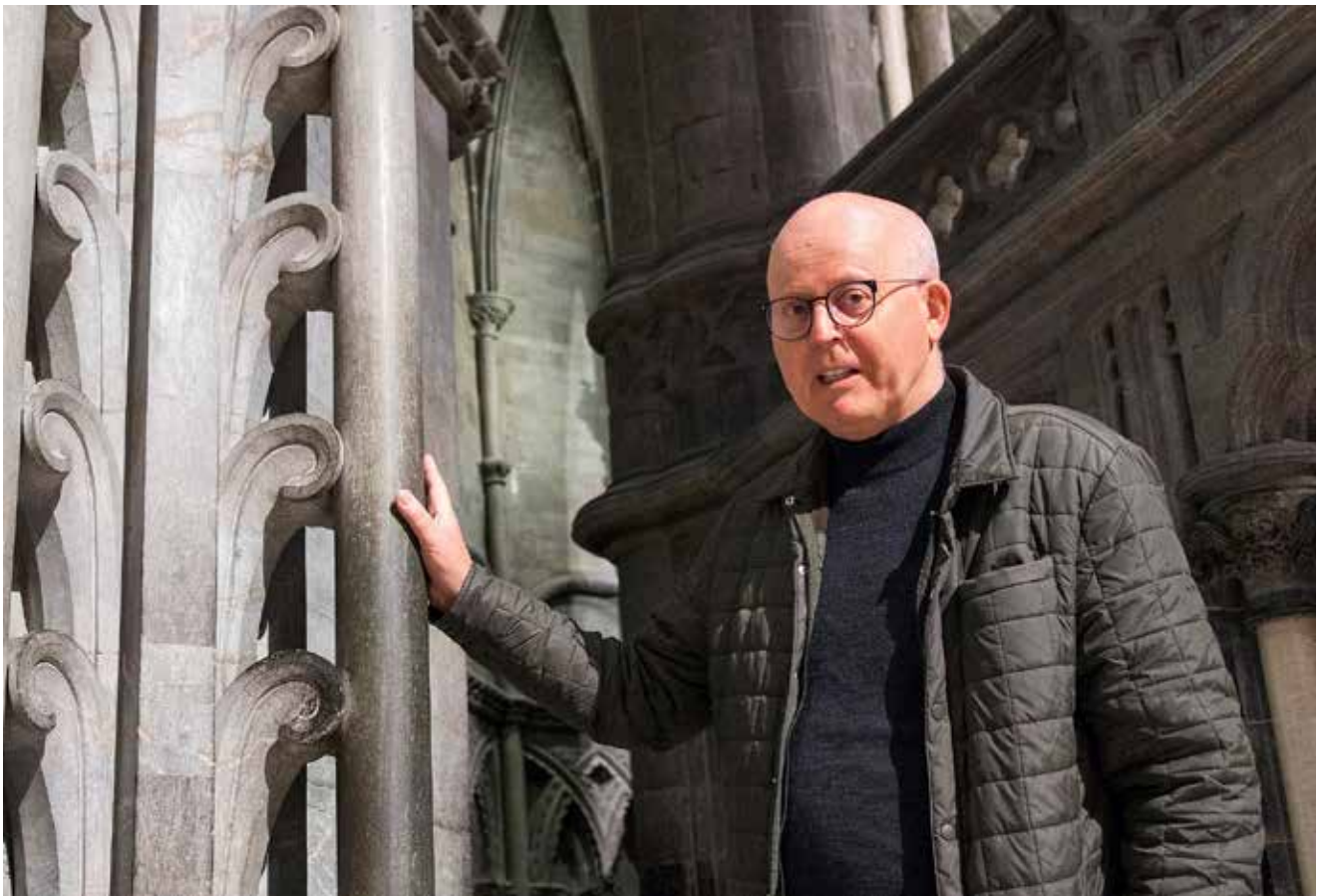
(midtskip og fire sideskip) og kor med tre apsider mot nord, vest og syd. Den ble bygget på begynnelsen av 300-tallet av Konstantin den store, den første kristne romerske keiser. Den nåværende kirken er reist av keiser Justinian på 500-tallet, trolig fordi den første ble ødelagt i brann eller jordskjelv. 44 monolittiske søyler støtter basilikaens tak. På 28 av dem er det malt ikoner av korsfarertidens største helgener. På én av søylene kjenner vi igjen portrettet av helgenkongen som inspirerte byggingen av «Cor Norvegiae» (Norges hjerte), Nidarosdomen: Hellig Olav vokter Jesu krybbe med skjold til verge og sverd i slire.

– *Hva kan du si om bildet av Hellig Olav – hvem malte det og når?*

– Det er malt mellom ca. 1150 og 1169, det siste årstallet er sikkert. Det viser Olav stående kledd i bysantisk hoffdrakt, tunika og chlamys (kappe) med hermelfinôr. Figuren er 149 cm høy, og står i en rektangulær ramme på 162 x ca. 80 cm. Han holder en stav eller scepter i høyre hand, og venstre hand hviler på et dråpeformet skjold med rike beslag. Han bærer krone som var dekorert med ekte bladgull, og ved siden av hodet er malt: SCS. ▶

Fødselskirken i Betlehem

- Fødselskirken ligger ved Krybbeplassen i sentrum av Betlehem.
- Ble reist over grotten der Jesus ble født.
- Både Justin Martyr (100–165) og Origenes (185–254) forteller om grotten.
- Den første kirken på stedet ble bygget av St. Helena, mor til keiser Konstantin den store (272–337).
- Etter en brann på 500-tallet ble kirken gjenreist.
- Administreres av Den gresk-ortodokse kirken, Den armensk-ortodokse kirken og Den katolske kirkens fransiskanerorden ved Kustodiet for Det hellige land.
- I 2008 kom Fødselskirken på Unescos liste over verdens mest truede kulturarv, og i 2012 kom kirken på Unescos Verdensarvsliste.

OLAUS REX NORWAGIE, forklarer Ekroll med kontroll på detaljene.

Kunstneren er ikke kjent, men han hadde i det minste kontakt med vesteuropeisk kunst.

En kvinne kneler ved Olav. Hun er en gåte: Hvem er hun – og hvorfor er hun plassert så prominent i én av kristenhetens helligste kirker? Det har versert flere teorier.

– Dette er det store og spennende spørsmålet! Mitt – og mange andres syn – er at dette er Kristin Sigurdsdotter, som etter alt å dømme var med på korstog sammen med sin ektemann, stormann, jarl og riksstyrer Erling Skakke (1115–1179) i 1153–55, sier Ekroll.

Han legger til at det ikke er tvil om at kvinnen har betalt for utsmykningen av søylen, kanskje også flere. To av de andre søylene har også slike små, knelende figurer. De blir også oppfattet som donorer.

– Kristin var i slekt med både Den hellige Knut av Danmark og Hellig Olav av Norge. Moren var Malmfrid, en russisk prinsesse med nordiske aner. Hun ble senere dansk dronning og svigerinne til Knut Lavard (Den hellige), som ble helgenkåret i 1170. Kristin var således halvsøskenbarn til dansk kongen Valdemar den store, sier Ekroll.

IKKE KONGE-KURIOSITETER

Fødselskirken er én av verdens eldste og

NORGES HJERTE:

Oktogonen i Nidarosdomen er et konkret eksempel på hvordan forestillingene om Jerusalem preger våre omgivelser. – Det er også en rekke detaljer i dekoren i oktogonen som peker mot utsmykningen av både Gravkirken og andre kirker i Palestina på 1100-talet, sier forsker Øystein Ekroll ved Nidaros domkirkes Restaureringsarbeider. Foto: Jan Erik Koføed

helligste kirker, og Den katolske kirke har flere tusen helgener i sin katalog. Kun 29 er avbildet i Fødselskirken, og blant dem finner vi altså to skandinaviske helgenkonger: Hellige Knud og vår egen Olav.

– Dette er også de to eneste europeiske helgenene i hele denne gruppen, noe som gjør dem enda mer spesielle, legger Ekroll til.

Rundt 1150–60 var det ennå svært få kongelige helgener i Europa, siden kom det mange på kort tid:

– I 1160/70-årene kom St. Edward, Karl den Store, St. Erik, St. Knud Lavard m.fl.. Kanskje var det nettopp at disse to martyrkongene kom fra den motsatte enden av kristendommen, som førte til at de ble valgt, sier Ekroll. Han viser dessuten til at han har påvist at det er de samme helgenene som flankerer Hellig Olav i Nidarosdomens Johanneskapell fra ca. 1157 – 61 og i Fødselskirken, nemlig Johannes, Vincent og Silvester.

– I kapellet over er den første norske martyren St. Olav og St. Stefan promartyris sammenstilt, begge med en festdag 3. august. Det viser at en i Nidaros hadde 'fingeren på pulsen' for det som skjedde i Det hellige land på samme tid, slutter Ekroll.

– Hva forteller det oss om Hellig Olavs posisjon i vestlig kristendom på den tiden bildene ble malt (1150)?

«Jeg tror at posisjonen som konge og stridsmann, kombinert med martyr og helgen, hadde sterkt gjennomslag i samtiden.»

– At St. Olav (og St. Knud!) var tatt opp i ‘det gode selskap’ av kristne helgener, og dermed at Norden også var blitt integrert i kristendommen, både åndelig og som geografisk område, sier Ekroll, som mener at begge helgenkongene må ha blitt gjenkjent og anerkjent. De ble ikke regnet som kuriositeter fra periferien.

– Det er likevel vanskelig å forklare den prominente plasseringa, men jeg tror at posisjonen som konge og stridsmann, kombinert med martyr og helgen, hadde sterkt gjennomslag i samtiden, sier Ekroll og poengterer at Olav og Knud er vendt mot nord, vis-a-vis to andre kriger/soldathelgener, St. Georg og St. Leonard.

De to skandinaviske helgenkongene kan også ha vært avbildet i andre kirker. Ekroll nevner Den hellige gravs kirke spesielt og at den har stått modell for Olavs egen gravkirke.

– *Er oktogonalen i Nidarosdomen et konkret eksempel på hvordan Jerusalem har satt sitt preg på vår materielle og immaterielle kultur?*

– Ja, dette er nok det mest konkrete eksempelet her i landet. Legger vi grunnplanene til oktogonalen og Gravkirken over hverandre, ser vi også at Olavs grav og Kristi Grav blir helt sammenfallende. Det er også en rekke detaljer i dekoren i oktogonalen som peker mot utsmykningen av både Gravkirken og andre kirker i Palestina på 1100-talet. •

NY FORSKNING:

På sporet av Jerusalemskoden gjennom tusen år

TEKST: RAGNHILD H. AADLAND HØEN

Der en film har én storyline, har «Tracing the Jerusalem Code» så mange tråder og undertråder at de utgjør en vev. Forskerne har undersøkt den skandinaviske kulturen gjennom tusen år og har funnet Jerusalem-motivet igjen i arkitekturen, i litteraturen, i kunsten og i religiøse og politiske ritualer.

– Jerusalem-motivet har vært en formende forestilling i den skandinaviske kulturen helt siden kristningen. Vi fant spor av Jerusalem på overraskende mange felt. Dette har vært et morsomt prosjekt å jobbe med, med et usedvanlig godt samarbeid mellom om lag 60 forskere fra mange land, sier Kristin Bliksrud Aavitsland, prosjektleder for «Tracing the Jerusalem Code».

Til daglig er Aavitsland professor i middelalderstudier ved MF vitenskapelig høyskole. Hennes primære fagfelt er kunsthistorie. Trebindsverket har dermed hele 312 vakre bilder og illustrasjoner på de nesten 1800 sidene som trilogien består av.

Majoriteten av forskerne i prosjektet kommer fra Skandinavia, men det deltar også forskere fra andre land i Europa, samt fra Israel, Libanon og USA.

– Vi har først og fremst undersøkt på hvilken måte Jerusalem har kommet til Skandinavia. Men vi har også gått motsatt vei, og sett på hvordan Skandinavia reiser til Jerusalem, som pilegrimer, korsfarere, misjonærer, vitenskapsfolk og litterater.

«Tracing the Jerusalem Code»

- «Tracing the Jerusalem Code» er et forskningsprosjekt som sporer forestillingen om Jerusalem i den kristne kulturen i Skandinavia i perioden 1100 – 1920.
- Om lag 60 forskere fra Skandinavia, Europa, Israel, Libanon og USA deltok i prosjektperioden 2015 – 2018.
- Prosjektleder er Kristin B. Aavitsland, katolikk og professor ved MF vitenskapelig høyskole.
- Nå foreligger det viktigste resultatet av prosjektet: «Tracing the Jerusalem Code», et trebindsverk på 1800 sider som tar for seg tre hovedtemaer og tidsperioder:
 - o The Holy City (c. 1100–1536)
 - o The Chosen People (1536–c.1750)
 - o The Promised Land (c.1750–c.1920)
- Bøkene er tilgjengelige gratis, digitalt gjennom Open Access, men kan også kjøpes som vanlige bøker.

PROSJEKTLEDER: Kristin Bliksrud Aavitsland er prosjektleder for «Tracing the Jerusalem Code» og professor i middelalderstudier ved MF vitenskapelig høyskole. Hun har nylig tatt over stillingen som leder for Det norske instituttet i Roma. Les mer side 82. Foto: MF vitenskapelig høyskole.

2017: Den siste på post, sr. Mary Doyle, gratuleres på sin 80-årsdag i 2017 av biskop Bernt Eidsvig.

St. Franciskus Xaveriussøstrene:

120 ÅRS INNSATS for Kirken i Norge

Deres spesialie har vært «undervisning af børnene og udøvelse af barmhjertigheds-gjæringer»

TEKST: SR. ELSE-BRITT NILSEN OP

Den 19. mars i år var det 120 år siden St. Franciskus Xaveriussøstrene ble grunnlagt, en søsterkongregasjon stiftet i og for Norge. For noen er fortsatt St. Franciskusøstrene – som de gjerne er blitt kalt - en del av dagens kirkevirkelighet, for andre pionerer innen helse, undervisning, katekese ... Det man sjelden trekker frem er at kongregasjonen er unik i den

forstand at den ble stiftet i og for Norge. Noe tilsvarende finner vi ikke i de øvrige skandinaviske land.

GRUNNLEGGELSE MED KOMPLIKASJONER

Da luxembourgeren Joh. Olav Fallize overtok lederskapet for den katolske kirke i Norge (1887), utarbeidet han en handlingsplan for kirkens fremtidige virke. Den omfattet ikke bare å starte menigheter, men også sykepleie og undervisning. Til dette trengte han ordenssøstre: St. Joseph- og Elisabethsøstre virket allerede i syd og nord, men Vestlandet manglet søstre. Biskopen ville bøte på dette. Etter et mislykket forsøk med franske søstre i Bergen (Les Soeurs Zélatrices), fikk han fransiskanerinner (Franciscaines de la Miséricorde) fra hjemlandet

1965: Sr. Ellen og sr. Valfrida sammen med tre noviser.

til å overta (1891). De utmerket seg som dyktige sykepleiere og lærerinner. Da en ny menighet ble opprettet i Stavanger (1898), åpnet de hospital der. Få dager etter mottok søstrene i Bergen sine første pasienter i et provisorisk sykehus i påvente av at St. Franciskus hospital ved St. Paul kirke skulle bli ferdig.

Fallizes lederstil var av den gamle skole og førte etter hvert til konflikt, ikke bare i samarbeidet med søstrene, men også med biskopen av Luxembourg. I dette oppgjøret mistet Fallize ikke bare søstrene, men også den årlige kollekt som ble tatt opp for Norge i alle Luxembourgs kirker. Omkring århundreskiftet var situasjonen kritisk. Både i Stavanger og Bergen stod sykehusbygningene ferdige, men han hadde ingen til å bemanne dem. Til slutt anbefalte Roma biskopen å grunnlegge en egen søsterkongregasjon for Norge. Selv om dette er forblitt et enkeltstående tilfelle i Skandinavia, har bispedømme-kongregasjoner vært – og er stadig vekk – en ganske utbredt organisasjonsform for ordenssøstre.

Roma støttet prosjektet med 2000 lire. Tre av fransiskanerinnene ønsket dessuten å slutte seg til den; en av dem var søster Bonaventura Schlösser (1866-1940). Hun var kommet til Bergen i juni 1897, og delte biskopens iver for kirken i Norge. Sammen utarbeidet de statuttene for det fremtidige søsterfelleskapet.

19. mars 1901 stiftes «Den Norske Søsterkongregasjon av Den Hellige Franciskus Xaverius», oppkalt etter den spanske jesuittmisjonæren Frans Xavier (1506-1552), med «undervisning af børnene og udøvelse af barmhjertighedsgjærninger» som speciale. Høytideligheten foregikk i Kristiania, og det var i biskop Fallizes privatkapell at kongregasjonens fremtidige leder – nå moder Bonaventura - mottok den nye ordensdrakten.

STERK VEKST

Som første generalforstanderinne ledet og utformet Bonaventura søstrenes klosterliv i og for Norge. Moderhus

19. mars 1901 stiftes «Den Norske Søsterkongregasjon av Den Hellige Franciskus Xaverius», oppkalt etter den spanske jesuittmisjonæren Frans Xavier.

og novisiat var i Bergen, men personalsituasjonen kritisk. St. Joseph- og Elisabethsøstrene lånte ut et par søstre i begynnelsen, mens nye ble rekruttert i Tyskland. Ved utgangen av 1902 tellet kongregasjonen allerede 21 søstre. Da hadde de overtatt hospital og menighets-skole i Stavanger.

I 1923 ble Bonaventura avløst som generalforstanderinne av moder Beata Höfling. Da var kongregasjonen blitt landets nest største med omkring 80 søstre. Hennes etterfølger kunne bygge videre på et solid fundament. I Arendal var søstrene etablert (1911), grunnleggelser i Haugesund (1926), Stabekk (1926-1931) og Hønefoss (1935) fulgte. I Bergen åpnet de aldershjem (1921), øyeklinikk (1923) og Florida sykehus (1929). Moder Bonaventura fikk nå en ny oppgave: å stå for søstrenes nye novisiat i Sylling utenfor Drammen (1923). For å sikre tilveksten åpnet søstrene også et postulanthus i Nederland (1924). Mens Tyskland hadde bidratt med mange kall i kongregasjonens første år, kom nå de fleste fra Nederland. En og annen norsk søster var det også.

Moder Beata ledet kongregasjonen gjennom 35 år (1923-1958), en periode som treffende er blitt omtalt som søstrenes storhetstid. Men heller ikke den gang manglet utfordringer. Vi nøyer oss med et par eksempler hentet fra Bergen, søstrenes egen by:

FLORIDA - ET STED I BERGEN

Et nybygget og helt moderne Florida sykehus sto ferdig ►

1951: Søstrene på Florida sykehus, mars 1951.

i 1937. Det var søstrenes største virksomhet i landet, trolig deres stolthet og den katolske kirkes ansikt utad i byen. Men idyllen ble fort fortrent av krig og ødeleggelser. 8. mai 1940 brøt det ut brann etterfulgt av en eksplosjon på Marineholmen like ved sykehuset. Flere ble drept på holmen, men på Florida var det bare materielle skader. Ikke store nok til å virke avskrekkende på okkupantene. Få dager etter kom 50 tyske soldater som skulle innløses, og søstrene brøt opp. I begynnelsen av 1941 ble sykehuset omgjort til «Marine Lazarett Bergen». Fem av søstrene fikk der sin daglige arbeidsplass under tysk ledelse. Den store eksplosjonen på Vågen i Bergen 20. april berørte også dem, og det gamle St Franciskus hospital ble tatt i bruk som akuttmottak. Etter freden fulgte nok en beslaglegging av Florida – denne gang av allierte. Og nok engang måtte søstre arbeide under «fremmed» ledelse. Først i 1946 fikk søstre tilbake kontrollen over eiendommen.

ANDRE PROSJEKTER

Oppgavene knyttet til gjenoppbygningen delte søstrene med landets øvrige befolkning. De reparerte og moderniserte – ikke minst gjaldt det hospitalene. Og det sier ikke lite om moder Beatas og hennes «døtres» driftighet at Marias Minde kunne innvies i 1956, som søstrenes rekonvalesent hjem, og etter hvert moderhus i Ytre Sandviken. Novisiatet ble samtidig flyttet fra Sylling til et mindre nabo hus. Eiendommen ble i sin tid ervervet

av den daværende katolske sogneprest i Bergen, Erik Wang, for en pengegave han hadde mottatt fra den velstående katolikken Valborg Cady de Navacelle. Før han døde i 1913, testamenterte Wang eiendommen til kongregasjonen for at søstrene skulle kunne bygge et hvilehjem og tilbringe alderdommen der. Et stort kapell – Vår Frue kirke – var oppført vegg i vegg med rekonvalesent hjemmet. Arkitekt for begge var Fredrik Konow Lund.

Egentlig var dette et verdig punktum for moder Beatas mangeårige lederskap som nå gikk mot slutten (1958). Sammen med sin forgjenger, moder Bonaventura, er dette fremstående representanter for de kvinner som kom fra «det katolske Europa» for å gjenoppbygge den katolske kirke i Norge, og som samtidig bidro vesentlig til helse- og skolevesenet i det norske samfunn.

NEDTELLINGEN BEGYNNER

Midt i 1950-årene teller kongregasjonen 150 søstre, men etter dette rekordantall begynner nedtellingen; beskjedent først, så dramatisk. Vesten opplever en sterk brytningstid: Kvinnens stilling i samfunnet endret seg, barnetallet gikk ned, andre frihetsidealer enn kirkens tradisjonelle, manglende tro på ordenslivet i konsilets kjølvann og frafall. I likhet med mange andre apostoliske kongregasjoner i den vestlige verden, sviktet kallene også for St. Franciskus søstre. Dette skjedde på et tidspunkt da norske myndigheter ikke lenger favoriserte private initiativ i helsesektoren.

2017: 80-årsjubilanten sr. Mary, flankert av sr. Sylvia og sr. Astrid.

En gradvis nedbygging begynte, selv om små kommuniter med håp om nye kall ble opprettet både i Tyskland og Irland. I 1970-årene åpnet søstrene meditasjonssenter på Voss og på Stord menighetscenter. Gode initiativ, men det kom ingen ny strøm av unge kvinner ivrige for den katolske misjon i Norge. Slikt rimet dessuten dårlig med den gjensidige respekt kirkene imellom som vokste frem i samme periode. Etter konsilet har en og annen ung kvinne prøvd ut sitt klosterkall i kongregasjonen, men uten å bli. I 1984 – da driften av Florida sykehus ble overtatt av fylket – var de katolske sykehusenes fartstid i Norge definitivt over. I årene som fulgte trakk søstrene seg fra det ene stedet etter det andre hvor de like til det siste hadde bidratt i menighetsarbeid, undervisning, veiledning ... før de alle ble samlet på Marias Minde. Der er sr. Mary Doyle nå den siste gjenværende.

SIST PÅ POST: SR. MARY DOYLE

Hennes bakgrunn er irsk landsbygd hvor livet var gjenomsyret av katolsk tro og tradisjon. En gang sa hun «Det fantes ikke kino, ikke kafé. Det var kirken og skolen som var samfunnet.» Dette var før og under annen verdenskrig. 13 år gammel begynte hun på en kostskole drevet av søstre for potensielle klosterkandidater, og fikk et positivt inntrykk av det å vie sitt liv til Gud. Etter fire-fem år i arbeidslivet, dukket spørsmålet opp om hvor hun kunne gjøre nytte: «Irland var så vel forsynt med søstre og prester at jeg heller ville reise et sted

Midt i 1950-årene teller kongregasjonen 150 søstre, men etter dette rekordantall begynner nedtellingen; beskjedent først, så dramatisk.

hvor de trengte meg.» I slutten av 1950-årene ankom hun Bergen for å gå inn hos St. Franciskusøstrene hvor hun har tilbragt halvparten av kongregasjonens levetid. 16. juli feirer hun sitt 60års løftejubileum.

Og sannelig – Norge trengte Mary, og kongregasjonen som hun har ledet siden 2001 har trengt henne. Flere av hennes forgjengere i rekken av generalforstanderinner har eksellert i kunsten å utbygge, hennes har vært å nedbygge. Det er også en kunst, og vel så krevende.

Oppdraget er fullført, men det gror i sporene etter Franciskus Xaveriussøstrene – Skolene i Arendal og Bergen blomstrer fortsatt under legfolks ledelse: St. Paul gymnas holder til i søstrenes gamle sykehus, Florida, Augustinere i øyenklinikken på Nygårdshøyden, Mor Teresa-søstre og menighetslokaler i det gamle Birgittahjemmet, og søstre av Det hellige kors på Marias Minde.

Søstrenes liv og virke bærer fortsatt frukt. Og vi kan bare slutte oss til biskop Schwenzers ord ved jubileet i 2001: «Den katolske kirke i Norge hadde ikke vært den samme uten deres utrettelige arbeid og deres bønn». •

Fokus, fromhet og fellesskap

Polen er et land der kristentroen står sterkt. Jeg vil prøve å bli kjent med noen vesentlige sider ved den katolske folkefromheten der, og skal derfor møte Dorota Gorski. Hun ble født i Wroclaw i 1963 og vokste opp i et kommuniststyrt land med sterke bånd til Sovjetunionen.

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO:KRISTIN SVORTE

Det er skjærtorsdag, midt i Den stille uke i et korona-nedstengt Oslo. Jeg forbereder meg til intervjuet med Dorota Gorski. På NRK radio sender de et intervju med en mann som jobber som «coach» for mennesker som vil realisere seg selv. Programmet blir annonsert slik: «Finn din indre elefant eller løve.» Indre elefant? Hva er nå det? Løve? Hvem tør hilse på den? Her dreier det seg åpenbart ikke om å lete i noen sjelelig hakkebakkeskog, nei, her skal Dyrene i Afrika til pers. Målet for den innadventde jakten på eget ego er sannsynligvis «den høyeste personlige lykke». Kontrasten er stor mellom dette individfokuserende livssynet i vårt sekulære samfunn og skjærtorsdagens utadventde konsentrasjon om Kristus og hans kommende lidelse.

Dorota, som bærer med seg sin polsk-katolske fromhet, sukker litt oppgitt over vårt moderne samfunns religiøse fattigdom. Hennes livs Eden er fylt av helt andre eksistenser enn løver og elefanter. Her troner Gud Fader selv, omgitt av hellige, fra Jesus og Maria til helgener av mange slag. På soverommet sitt har hun bilder og statuer av dem alle.

POLSK SPIRITUALITET

Selv for troende nordmenn kan kanskje polsk spiritualitet virke noe fremmed. Jomfru Maria spiller en viktig rolle og opptrer i mange varianter. Utallige er de bildene og statuene som representerer Jesu mor. Kanskje den aller mest betydningsfulle er Den sorte madonna, som befinner seg i den hellige byen Czestochowa. Hun kalles for Polens dronning. Under andre

verdenskrig opplevde byen Marias beskyttelse. Kardinal Wyszyński, som satt tre år i fengsel under kommunismen i 1950-årene, skrev ved et jubileum en bønn, som ble lest av én million pilegrimer som var samlet på stedet. Hver kveld klokken ni synges en sang til madonnaen av Czestochowa. Det holdes en liten andakt, og så dekkes bildet til. Om morgenen før messen åpnes bildet igjen.

– Symboler er viktig, sier Dorota.

Rundt halsen bærer hun en medaljong med bilde av Jesus på den ene siden og Maria på den andre. Den tar hun aldri av, den er en beskyttelse og en stimulans til et aktivt bønneliv. Medaljongen er knyttet til løfter hun har avgitt om å være trofast i daglig bønn. Mange polakker bærer slike medaljonger, «szkaplerz». Skikken har sin opprinnelse i karmelittordenen og er en innvielse til Kristus, med Maria som eksempel.

Polen har mange hellige steder og sanktuarier. Dorota understreker hvor viktig valfartene er i polakkenes religiøse liv, også her i Norge: – Har du hørt om pilegrimsturen som går til Mariaholm hvert år i august? Den var det vi polakkene som startet i 1985. Vi var seks stykker, pappaen min og jeg var blant dem.

Bønn og tilbedelse strukturerer polakkenes hverdag og fest. I første rekke står rosenkransbønnen. Den ber de troende daglig. I en travel hverdag kan de kanskje ikke samles hjemme om felles bønn, men da har de den i lommen og ber på vei til jobb. Søndagene går de til messe. Gjennom kirkeåret har de mange fester, Maria-fester og nasjonale fester. Noen er sær-polske, andre feires i hele den katolske verden, som 15. august, Marias opptagelse i Himmelen og Barmhjertighetens søndag i ►

Symboler er viktige for Dorota: bilder, rosenkrans, smykker, statuer ...

påskeoktaven. Da Jesus åpenbarte seg for polske søster Faustyna Kowalska, ba han om at denne dagen skulle vies barmhjertigheten. Da samles troende polakker til en spesiell rosenkransbønn med temaet den guddommelige barmhjertighet. Bildet av Jesus med hjertet som stråler, er vel kjent for de fleste.

Mai og oktober er viktige Maria-måneder. Både i byene og på landsbygda samles folk i kirken eller ved små sanktuarier og ber Maria-litanier. Lystenning og Angelus-bønn er del av rutineene i mange hjem.

Kirken er samlingspunkt; samhörighet om troen viktig. Det sekulære individ-fokuset i vår del av verden virker fremmed i denne sammenheng.

KOMMUNISME VERSUS SANNHET

Frem til 1989 levde polakkene i spennet mellom det politiske systemets innadvendte logikk og folkefelleskapets samhold, symbolisert i navnet Solidarność – Solidaritet. Det var kirke og folk, tro, samhörighet og motstandskrefter stilt overfor et undertrykkende, ateistisk kommuniststyre.

– Jeg kommer fra et dypt troende hjem, forteller Dorota.

Selv under et regime som motarbeidet Kirken, opplevde hun ikke at det var vanskelig å være aktiv katolikk i barndommens Polen.

– Kirkene var stappfulle, vi stod som ... hun nøler og leter etter ord ... fisk i boks, utbryter hun smilende tilfreds.

– Vi var så mange, vi holdt sammen i troen. Den katolske kirken i Polen var imot kommunismen. Prestene prøvde å gi livet vårt riktig retning, prekenene hadde fokus på Gud og nestekjærighet. Det var næringsrik mat for sjelen. I barndommen levde vi nærmest i to verdener. Det var regimet på den ene siden, og på den andre fantes sannheten. Far drev motstandsarbeid i det skjulte.

DAGLIGLIV

– Hjemmet mitt var fylt av musikk. Mor sang og spilte piano. Broren min og jeg gikk på musikk-skole og lærte forskjellige instrumenter. Kom det gjester, oppfordret de mor til å synge. Og hun fremførte arier fra Madame Butterfly og La Bohème. Gjestene sang med.

Materielt sett kunne det være skrinne forhold for folk flest under kommunismen. Alminnelige dagligvarer var ikke alltid å oppdrive, og man hadde rasjoneringskort.

Troen kan blomstre i karrige kår, sier Dorota.

– Jeg husker godt at vi manglet enkelte matvarer. Kanskje hadde vi bare noen få brøds-kalker igjen i huset, og dem dyppet vi i melk og drysset litt sukker på; men det var aldri så dårlig stelt at vi måtte tigge. Hvis butikkene var tomme for brød og vi fikk høre at de skulle få brød neste dag, kunne vi stille oss i kø klokken to om natten.

Troen synes å blomstre i karrige kår. Er det slik mennesket lærer å overlate sin skjebne til Gud og gi slipp på egne sorger og bekymringer? Dorota har iallfall ikke noen elefant eller løve hun henter opp fra sitt indre, det er av Guds styrke og kraft hun lever. Hun har et nesten sakramentalt forhold til livet:

– Hver dag er en gave jeg takker Gud for. Jeg overlater alt i hans varetekt, og da skjer det mirakler! Se deg omkring, vi er omgitt av små og store under.

VIKTIGE FORBILDER

Den politiske situasjonen i Polen tilspisset seg i 1980. Ved Leninverftet i Gdańsk gikk de ansatte til streik *mot* de høye levekostnadene

og *for* retten til å danne uavhengige fagforeninger. Streikene spredte seg til hele Østersjøområdet. Fagforeningen Solidaritet fikk raskt ti millioner medlemmer. Leder for de streikende arbeiderne var elektrikerens Lech Wałęsa.

– Lech Wałęsa representerte håpet. Folk stolte på ham, sier Dorota. Som dypt troende ruvet han som nasjonal helt og forbilde for mange polakker.

Kommunistene motarbeidet kirken aktivt. De infiltrerte religiøse miljøer, og mange sentrale personer ble internert, andre fikk ødelagt sin karriere. Den ateistiske propagandaen var imidlertid fånyttet. Kirken stod folket nær. Den ga beskyttelse i en farlig tid og støtte og hjelp for eksempel til familiene til internerte motstandsfolk. En del av kirkens prester ▶

«I barndommen levde vi nærmest i to verdener. Det var regimet på den ene siden, og på den andre fantes sannheten.»

øvde passiv motstand, noen ble drept. Den dag i dag ruver kardinal Wyszyński navn. Han støttet arbeidernes krav om å få rett til å danne fagforeninger, men samtidig prøvde han å mane de stridende parter til moderasjon og ansvarlighet. Nå er han saligkåret.

I 1978 var den polske kardinalen Karol Wojtyła blitt valgt til Den katolske kirkes overhode, og året etter besøkte han, som pave Johannes Paul II, sitt hjemland. Besøket ble en enorm inspirasjon for polakkene, de hadde fått en Kristi apostel fra eget folk. Dorota var entusiastisk 15-åring.

– Jeg hadde ham i hjertet mitt. Han var en hellig mann! Den dag i dag er han fast inventar i Dorotas befolkede soveromsparadis.

Dorota deltok ikke aktivt i Solidaritet, men som de fleste unge polakker på den tiden, var hun oppglødd av det som skjedde.

– Jeg drev det ikke lenger enn til å dele ut løpesedler.

KRIGSTILSTAND

I 1981 erklærte Polens stats- og partisjef general Jaruzelski krigstilstand. Solidaritet ble forsøkt oppløst, fagforeningsmedlemmer arrestert. I gatene samlet demonstrantene seg, og det kom til kamper mellom folket og hæren. Dorota utdannet seg til skredder på denne tiden. Ved siden av skolegangen hadde hun praksisplass på en konfeksjonsfabrikk.

– I august ble plutselig fabrikken stengt, og vi så at folk samlet seg i hovedgaten og gikk i protesttog. Siden vi var innesperret, kunne vi bare følge begivenhetene gjennom vinduene. Hæren kom fra én kant, demonstranter fra en annen. Frontene møttes i et kaos av tåregass. Jeg så ikke at noen ble drept, for alt var innhyllet i røyk, og folk spredte seg.

Solidaritet ble ulovlig, Wałęsa internert. Misnøyen i folket ulmet.

– Hjemme hørte vi på radio fra London i all hemmelighet. Den het Radio Wolna Europa – Radio Fri Europa. Signalet lød slik: bom-bom-bom-BOM!» Beethovens skjebnemotiv! Det var jo det samme signalet som introduserte norske nyheter fra London under andre verdenskrig!

Etter hvert fikk faren problemer. Han var motstandsmann og opplevde sjikane og ubehageligheter. Til slutt mistet han jobben. Da var begeret fullt, og familien begynte å tenke

på å rømme landet. I Norge hadde de allerede et ankerpunkt. Morens søster hadde hoppet av i Oslo på en cruisereise allerede rundt 1970. Dorota ler når hun tenker på tantens avhopperhistorie: Tomhendt forlot hun skipet og fant frem til Vår frelsers gravlund, der hun overnattet, gjemt bak en gravstøtte i en løvhaug frem til cruisebåten hadde forlatt hovedstaden.

NOEN LØGNER ER HVITE

– I oktober 1983 dro foreldrene mine til tante i Norge. Jeg hadde tatt artium og fått diplom som skredder, og så måtte jeg ta meg fast arbeid, for ellers kunne jeg ikke søke om pass. Jeg var heldig og fikk snart en god jobb. Der prøvde jeg å yte mitt aller beste. For å få pass måtte jeg utfylle en masse skjemaer. På det ene skrev jeg at jeg ikke hadde nær familie i utlandet, selv om mor og far allerede hadde etablert seg i Norge. Fikk myndighetene nyss om det, ville det vanke represalier. Så måtte jeg oppsøke min arbeidsgiver for å få en skriftlig tillatelse til å reise. Han var ikke umiddelbart villig til å gi meg det. «Jeg kan jo ikke vite om du kommer tilbake,» mente han. Jeg satte opp et englefjes og smigret ham: «Hvor i all verden skal jeg finne en bedre jobb enn den du har gitt meg,» smisket jeg. Han undertegnet umiddelbart. Før jeg dro, la jeg en oppsigelse i skuffen min. Den skulle min beste venninne levere sjefen når jeg var vel anbrakt i Norge.

Det var en omstendelig prosess å få pass og visum. Dorotas løgn holdt på å bli avslørt av betjenten på passkontoret, og stor var lettelsen da hun stod med papirene i hånden. Angivelig skulle hun en tur til Norge for å besøke sin tante. Tre dager før hun dro, ble det unntakstilstand i Polen og protestene mot regimet ulmet i folket. Med nød og neppe kom hun seg av gårde 16. desember. Hun rakk ikke fergen fra Świnoujście og frøs seg gjennom natten på et sjømannshotell, i full tillit til at Gud ville ordne opp, også denne gangen. Hun ankom Norge akkurat litt for sent til å få delta på seremonien der Lech Wałęsas kone og sønn tok imot Nobels fredspris på den polske heltens vegne. Foreldrene hennes overvar den store begivenheten.

Sommeren samme året hadde pave Johannes Paul II besøkt Polen på nytt. Kirken stod klart på Solidaritets side; i det skjulte foregikk det et maktspill som verden senere fikk oppleve følgerne av. Vi vet hvordan det gikk: Det kommunistiske reisverket raknet, Berlin-muren smuldret hen og jernteppet smeltet i tøværet som feide inn over det østlige Europa i 1989. I Polen ble Solidaritet igjen tillatt, og ved det kommende

«En lørdag i måneden leide vi lokaler på St. Sunniva skole, så barna våre kunne lære om polsk kultur, historie, språk og religion.»

valget vant en Solidaritet-ledet koalisjonsregjering, og Lech Wałęsa ble landets president.

EN NY START

Vel anbrakt i Norge begynte Dorota på teaterlinjen på Rønningen folkehøyskole. Senere fikk hun arbeid som syerske ved Den norske opera.

– Jeg laget kostymer til operaforestillingene jeg kjente så godt fra barndommen. Full av minner traller hun litt på en arie, før hun fortsetter: – Etter tre år giftet jeg meg med en kjæreste jeg hadde hatt gjennom mange år.

Etter å ha født sønn nummer to sluttet hun i operaen og vendte oppmerksomheten mot familielivet. Mannen hadde fast jobb, Dorota drev en familiebarnehage mens guttene var små.

I mange år var hun trofast kirkegjenger i St. Olav. Der hadde hun sitt polske miljø.

– Først hadde vi en polsk prest som holdt messe for oss én gang i måneden. De andre søndagene leste han messe andre steder. I 1986 kom det tre polske prester hit, så da fikk vi polsk messe hver søndag. Moren min deltok aktivt i miljøet og ledet et kor som sang under messene. Én lørdag i måneden leide vi lokaler på St. Sunniva skole, så barna våre kunne lære om polsk kultur, historie, språk og religion. To ganger i måneden møttes alle til felles kvelder, der vi snakket sammen, lyttet til polske dikt eller hadde kabareter. Vi trengte hverandre, vi som hadde brutt opp fra vårt fedreland. Samværet med ►

Dorota i sitt «tett befolkede» soverom.

landsmenn lindret hjemlengselen, som var sterk i begynnelsen.

POLAKKENE OG KIRKEN I NORGE

Polakkene utgjør den største nasjonale gruppen i Den katolske kirken i Norge. På steder der det er mulig, har de messer på eget morsmål, og de samles med sine landsmenn til kirkekaffe og religiøse møter. Der feirer de sine høytider og nasjonale fester med messer og litanier. Arbeidspendlerne blir vel integrert i de polske gruppene, språk og spiritualitet er uslitelige bånd. Det hender de feirer høytidsdager, som for eksempel Kristi legemsfest, sammen med nordmenn og andre nasjonale grupper i menigheten. Men ellers har ikke det polske miljøet naturlig kontakt med nordmenn. Språket er for mange den største barrieren.

Møtet med det sekulære norske samfunnet synes Dorota har vært vanskelig.

– Barna lærer jo ikke stort om kristendommen på skolen, sukker hun, mens de får rikelig med kunnskap om Darwin og våre forfedre apene. Som troende føler man seg nesten som en avviker i det norske samfunnet.

INSPIRASJON I EN TØRKETID

Korona-tiden har vært tøff, men hun er full av kreative løsninger:

– Jeg har funnet frem til en polsk kanal på YouTube, der jeg får åndelig påfyll, selv i

disse korona-tørketider. Hun forklarer begeistring: – Det er så fantastisk! I fastetiden har jeg blant annet kunnet følge «rekolekcje», det er en slags retrett.

Fravær av søndagsmesser har vært et savn for både Dorota og mannen hennes. Men her har den polske kvinnen et stort mirakel å by på. Øynene blir blanke, hun er sterkt og innerlig beveget:

– Siste messen jeg var i før kirkene ble korona-stengt, fikk jeg en spesiell nådegave. Da jeg mottok kommunionen, opplevde jeg helt konkret at hostien var forvandlet til Kristi legeme. Tårene renner nedover kinnene mens hun forteller.

– Jeg har aldri opplevd noe slikt. Jeg ble så glad, jeg kjente helt konkret at det var Kristi legeme jeg fikk! Dorota lever lenge på en slik inspirasjon når hele Norge er nedstengt.

EN ROMSLIG KIRKE

For en rikdom vår katolske kirke er! Den rommer en bukett av ulike nasjonaliteter med hver sine fromhetsuttrykk og spiritualiteter. Det er plass til oss alle. Og samtidig: I messen er vår oppmerksomhet rettet mot ett felles punkt: Kristus i sakramentet. Vi er et fellesskap på vei mot samme mål, mot noe større utenfor oss selv, noe som gir livet retning. Hvilken hjelp er det i å hente frem våre indre demoner, dersom vi ikke har en himmel over vårt liv? •

Bønn er samfunn med Gud

(Lukas 11, 1-2)

TEKST: PATER HALLVARD RIEBER-MOHN OP

En eldre slektning av meg kalte en gang andre-satsen i Griegs a-moll-konsert for sin «aftenbønn». La gå. Vi skjønner hva hun mente: Det er ganske mye fromhet i den, sinnet har det godt og fredfullt i slike stemninger.

Men bønn er så menn noe langt mer personlig og bevisst. Bønnen er et samfunn med Gud – ikke med Grieg.

Hvor mange mennesker i dagens norske samfunn praktiserer en eller annen form for bønn – daglig, eller nå og da? Det har vi ingen sikre statistikker på, bare inntrykk og anelser. Blant annet fordi bønn for ganske mange er en skjult og privat affære, og fordi det ikke alltid er lett å si, selv for en teolog, presist hva bønn er. Den kan ta så mange former og uttrykk.

I Lukas-evangeliets ellefte kapittel møter vi en slik villrede.

I første og annet vers leser vi: «En dag var (Jesus) et sted og ba. Og da han var ferdig med å be, sa en av disiplene til ham: «Herre, lær oss å be, slik Johannes lærte sine disipler det!» Han sa da: Når dere ber, skal dere si...».

Og så følger noen av de mest brukte av alle de ord menneskene siden har rettet til Gud: Fadervår, «Herrens bønn».

Om folk med kunnskap heter det jo at de kan mer enn sitt Fadervår. Den bønnen er nemlig allerede barnelærdom og lett å lære i all sin enkelhet. Til gjengjeld er Fadervår bunnløs. Barnet kan forstå og bruke det, den lærde kan aldri uttømme det. For i noen få, klare setninger gir Kristus både en veldig *ramme* – himmel og jord, og et *midtpunkt* i tilværelsen: Gud. Han gir også svaret på våre dypeste menneskelige *behov*, fra barmhjertigheten til brødet, og dertil et *håp* midt i historien: «Komme ditt rike!» Det er mye, i bare noen få setninger.

Mon ikke mange fler enn de som åpent vedstår seg at de ber, har bønnen som reserve i sinnet? Og skal tro om ikke mange av dem som mener de «ikke kan be» egentlig opplever det som et savn? Ikke bare i angsten og ensomheten, men også i takknemlighetens stunder. For bønnens vesen er jo ikke bare nødscrik, men også dette dypt frigjørende som heter lovsang: «Vi takker deg for sin store herlighet» synger den kristne kirke til Gud.

Bønnens mulighet er nedlagt i alle mennesker, hvorfor er den så ikke like naturlig og nødvendig som åndedrettet? Vi tar omhyggelig piller som skal dekke kroppens daglige vitaminbehov når det er så som så med kreftene. Mens den sinnets næring, det dype åndedrag i sjelen som vi kaller bønn, hemmes i altfor mange av oss, også i mange kristne. Som folk og som masse har vi mistet bønnens veldige usynlige tilflukt. Hva den har betydd for sinnene i alle de slektledd vi vet om før vår eget, kan ikke måles. Mange aner det i dag bare gjennom bønn som tilfeldigvis også blir *kunst*: En gammel salmetekst av Kingo – et langfredagsmotiv av Johann Sebastian Bach. De kan se skjønneten i det. Men de kan ikke be selv. De både *ser* og *hører*. Men de *lever* ikke bønnen.

Så øyner vi da tegnene på mangel og undernæring både i eget og andres sinn.

Bønnen – det er hverken utstudert teknikk eller en lunefull opplagthet for noe «åndelig». Det er kanskje noe så enkelt og likefrem, i de manges liv, som én dag – hver dag – å gjenoppleve noen gamle uslitelige ord som alltid er nye, og overveldende i sin sannhet om Gud og oss selv: Fader Vår ...

Hentet fra boken «Alvoretts Gleder. Nye streiftog i evangeliet», Ansgar 1978.

Kirken i Frankrike bør kritiseres, men kritikken må treffe bedre

Når det ikke er vanskelig å kritisere kirken i Frankrike på 1700-tallet, er det underlig at læremidler i stedet finner på ting.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Som når samfunnsfagboken *Relevans 8* forteller at «Prester og andre kirkefolk hadde rett til å kreve at folk flest betalte inn skatter og avgifter for alle typer tjenester i kirken, som dåp, vielse og gravferd. Vanlige folk måtte også betale for utsmykking av kirkene og lønn til de som jobbet der. Penger som ble til overs, tok prestene selv. Mange av dem ble rike».

Elever flest kan vanskelig forstå dette som noe annet enn at kirken levde på folkets bekostning uten å gi mer tilbake enn rene symbolhandlinger.

DET SOM IKKE SIES

Det er viktig å kritisere maktmisbruk og grådighet. Vi trenger ikke være naive om alliansen i Frankrike mellom kirken, adelen og kongen. Samtidig er det heller ingen grunn til å presentere dette på måter som kan skape eller forsterke fordommer.

For her forblir viktige forhold usagte. Sammenhengen forsvinner. Hvor mange elever vet at «alle typer tjenester i kirken» omfatter langt mer enn det mange i dag forstår som rene symbolhandlinger?

Når det eneste som nevnes er «dåp,

vielse og gravferd», hopper man over at kirken i Frankrike som i andre land stod også stod for driften av hospitaler, skoler og andre institusjoner, inkludert støtte til fattige. Dette ble finansiert av gårdsdrift, gaver fra rike og *tienden* – 10 % av bøndernes produksjon – altså ikke «skatter og avgifter» på vilkårlige nivåer.

Siden antikken hadde kirken bygget institusjoner, fra hospitaler til skoler, og hatt en praksis som på flere måter kan minne om det vi i dag ville kalt en fordelings- og velferdspolitik. På konsilet i Nikea i 325 ble det bestemt at det skulle bygges hospitaler ved alle katedraler, men de ble også bygget andre steder – i Norge var det 14.

TIENDE OGSÅ TIL DE FATTIGE

For å etablere og drifte hospitaler, kirker, klostre og så videre, samlet man inn tiende, og fordelte en fast andel til de fattigste. I Norge utgjorde dette i

middelalderen 25 % av kirkens inntekter. I Frankrike på 1700-tallet var nok andelen lavere, ikke minst fordi det var mange store, gamle og praktfulle kirker å drifte og vedlikeholde.

Men ved siden av hva kirken selv gjorde, støttet også klosterbevegelser fattige. Bare en enkelt av mange i Frankrike, «veldedighetsdøtrene», hadde da revolusjonen kom 6000 medlemmer og over 400 klostre. I Paris huset de mellom 800 og 900 kvinner, og delte daglig ut suppe til 1300 av de aller verst stilte. I St. Paul-menigheten støttet de flere tusen fattige regelmessig.

Dette var imidlertid ganske usynlig for andre enn de aller fattigste. Mange i spissen for den franske revolusjonen oppfattet kirken som bakstrevensk og en unødvendig økonomisk byrde. Man ble ikke blidere av at statskassen var slunken, men så et håp i kirken. Man legitimerte seg ved å snakke høyt om hvor

«For å etablere og drifte hospitaler, kirker, klostre og så videre, samlet man inn tiende, og fordelte en fast andel til de fattigste.»

DA OG NÅ: Kirken sto for driften av hospitaler. Her fra Hôtel-Dieu i Paris på 1500-tallet ...

... og sykehuset i dag, på samme sted, men i andre bygninger.

grådig den var, konfiskerte kirkegods- et, stanset tienden og stengte klostre og hospitaler. Tross gode intensjoner, kom det i praksis likevel ingen statlig erstatning av kirkens arbeid for fattige.

ET OMSORGSVAKUUM

Resultatet er hva historikere som Mona Ringvej kaller et *omsorgsvakuum*. Selv om Napoleon etter revolusjonen støttet gjenoppsettelse av klostre, og andre frivillige grupper stilte opp, var støtten de første årene kraftig redusert. Mens det var flere ganger så mange fattige som søkte støtte enn før revolusjonen.

Det blir misvisende på flere måter når læreboken også forteller at «Kirken ble sterkt svekket» av opplysningsfilosofene og revolusjonens «knusende kritikk» av dens «budskap om at kongen var Guds utpekte». For det var flere grunner til at kirken var svekket. Den ble ikke bare kritisert, men bekjempet brutalt.

Så brutalt at flere av kirkens representanter bokstavelig talt ble knust – med klubber – under det som ofte kalles *septembermassakrene* i 1792.

Foranledningen var rent politisk: Prester nektet å godkjenne den nye

grunnloven. Av rundt 1300 ofre for massakrene i Paris var over to hundre prester, fra erkebiskoper til prestestudenter, 120 av dem i ett kloster. Flere ble revet i småbiter og kastet på gaten.

Sagt på en annen måte, var kirken svekket av mer enn forargelse og religionskritikk.

MOT FRÅTSERI OG LUKSUS

Kirkens ledere, prester og klostre kunne sikkert gjort mer – kanskje mye mer. Man burde gått inn for store reformer tidligere. Men selv om noen beriket seg, var de fleste prester fattige – og opprørte over overklassens luksusliv. Grådighet har aldri vært noe kristent ideal og det er en lang tradisjon for katolske protestbevegelser mot fråtseri og luksus. Det samme skjedde under revolusjonen. Lokale prester ønsket reformer og støttet flere av kravene bak revolusjonen.

Ingen slike forhold er diskutert eller en gang omtalt i læreboken. Som så mange læremidler oppgir den ingen kilder. Den ber ikke elevene undersøke selv. Kritisk tenkning er et sentralt punkt i skolens læreplaner. Elever som

vil øve seg på det, kan starte med lærebøkene. For det er ikke vanskelig å kritisere dem i Norge på 2020-tallet. •

NOEN KILDER:

Emily Greene Balch: *Public Assistance of the Poor in France*, Publications of the American Economic Association, Jul. - Sep., 1893, Vol. 8, No. 4/5, side 9–179.

Gemma Betros: *The French Revolution and the Catholic Church*, *History Review* #68, desember 2010.

Rolf Grankvist: *Nidaros kirkes spital 700 år – Trondhjems hospital 1277-1977*, F. Bruns bokhandels forlag A/S, 1982

Mona Ringvej: *Makten og ofrene: Demokrati og ytringsfrihet fra Athen til Eidsvoll*, *Humanist* 2011, side 37.

Timothy Tackett: *Rumor and Revolution: The Case of the September Massacres*, i *French History and Civilization* Vol. 4, 2011, side 54–64.

SANNHETS- SERUM

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft.

Jan van Eycks «Madonna ved fontenen» Gud har kledt marken

«Vi må nærme oss naturen med undring og beundring, og søke en inderlig forbindelse med alt det skapte. Vi må lære oss å se og verdsette naturens skjønnhet, for på denne måten lærer vi å kjenne naturens skaper», sier Pave Frans i *Laudato si*.

TEKST: THERESE SJØVOLL

«*F*or av storheten og skjønnheten i alt det skapte kan vi slutte oss til hvor stor og herlig Skaperen må være»
(Visd. 13:5).

«OLJEMALERIETS FAR»

Å se og male alt det skapte i hver minste, skjønneste detalj var den flamske maleren Jan van Eycks (ca. 1390–1441) credo. Naturen skulle studeres inngående og alt skulle gjengis troverdig og virkelighetsnært. Lys og skygge, og lysets spill over enhver flate, ble nøye observert og gjenskapt i maleriet.

Van Eyck introduserte en ny realisme i sengotikkens religiøse maleri, og han ruver blant pionerene i nordeuropeisk ungrenesansemaleri. Van Eyck fikk tilnavnet «oljemaleriets far» selv om andre hadde malt med olje før ham. Van Eycks virtuose håndtering av lys, de juvelaktige fargene, og maleriets taktile kvaliteter; å se en kalk av gull, en kappe av fløyel, eller et gresstrå, var som å selv

ta på det med hendene. Ingen hadde sett marken før van Eyck.

REALISME

Van Eyck er kjent for sin realisme, men hva slags realisme snakker vi egentlig om? Van Eycks realisme er ikke en gjengivelse av naturen slik han selv opplevde den, eller en beskrivelse av den jordiske virkelighet. I van Eycks religiøse bilder tar han sine observasjoner fra naturen og alt det skapte, og setter dem inn i sine visjoner av den evige virkelighet.

Han ville visualisere evige sannheter, og han ville gi dem en realistisk, gjenkjennelig, og forståelig form. Alt det skapte viser tilbake til Skaperen og for å understreke denne sammenhengen fikk realistisk form symbolsk innhold.

MADONNA VED FONTENEN

Jordisk natur og sakral virkelighet smelter sammen i *Madonna ved fontenen* (1439). Maria med Jesusbarnet i favnen står i en hage ved en gylden og sildrende fontene prydet av en løve. Fontenen viser til dåpen og Kristus som det levende vann og livets kilde (Joh. 4.10,14), ►

Van Eyck fikk tilnavnet *oljemaleriets far* selv om andre hadde malt med olje før ham.

SYMBOLER: To engler holder opp en baldakin til ære for Vår frue og Jesusbarnet, og gullbrokaden er brosjert med blomster, løver (Kristi kongeverdighet), lam (Kristi offer), og fønikser (Kristi oppstandelse).

LIVETS KILDE: Fontenen viser til dåpen og Kristus som det levende vann og livets kilde, og løven – et kjent Kristussymbol – poengterer symbolikken.

BLOMSTER: Hagen er full av blomster, som i middelalderens poesi var symbolsk forbundet med Maria. Mange vokser vilt i gresset på marken, og minner om Jesu ord i Bergprekenen der han ber disiplene «se liljene på marken» og ikke bekymre seg for morgendagen.

og løven – et kjent Kristussymbol – poengterer symbolikken. To engler holder opp en baldakin til ære for Vår frue og Jesusbarnet, og gullbrokaden er brosjert med blomster, løver (Kristi kongeverdighet), lam (Kristi offer), og fønikser (Kristi oppstandelse).

I senmiddelalderen og ungrenessansen var *hortus conclusus* – den lukkede hagen – en tittel som ofte ble gitt til Jomfru Maria innen poesien og maleriet. Betegnelsen er hentet fra Salomos høysang: «Min søster og brud er en lukket hage, en lukket hage med forseglet kilde» (Høys. 4:12). Høysangen ble tolket som en allegori på kjærligheten og foreningen mellom Kristus og Kirken; det mystiske bryllupet der Kirken er Kristi brud. Den lukkede hagen var et bilde på Marias renhet og jomfruelighet. Lik hagen beskyttet av murer var Maria beskyttet mot synden, og hun forble uten synd og evig jomfru.

GUD HAR KLEDT MARKEN

I *Madonna ved fontenen* er hagen full av blomster, som i middelalderens poesi var symbolsk forbundet med Maria: rosene viser til Maria som den «mystiske rose»; marsfiolene viser til Marias ydmykhet; irisene til hennes dronningverdighet; og liljekonvallen representerer Marias tårer. I tillegg finnes det andre Maria-blomster som tusenfryd, akeleier, og peoner. Blomstene er basert på naturstudier og de er identifiserbare tross bildets lille format. Igjen gir van Eyck realistisk form symbolsk mening.

Mange av blomstene vokser vilt i gresset på marken, og minner om Jesu ord i Bergprekenen

«Vi oppfordres til å løfte blikket mot Gud i lønnkammeret når vi ber, men også når vi ferdes i verden og ser hvordan Gud har kledd marken så fint.»

LITE: Van Eycks *Madonna ved fontenen* er et lite bilde; omtrent som et postkort.

der han ber disiplene «se liljene på marken» og ikke bekymre seg for morgendagen. Gud som har «kledd marken så fint» har desto mer omsorg for menneskene (Matt. 6:28-30).

«Naturens ville vekster løfter vårt blikk mot Gud», sier pave Frans i *Laudato si*. Frans av Assisi, sier paven, oppfordret sine klosterbrødre til å la deler av klosterhagen bevares urørt, slik at ville blomster og urter kunne vokse fritt. De som så disse ville vekstene, kunne løfte sine tanker mot Gud, skaperen av slik skjønnhet.

INNE OG UTE

Van Eycks *Madonna ved fontenen* er et lite bilde; omtrent som et postkort. Sannsynligvis har det hengt i et privat hjem; kanskje i et soveværelse der det var vanlig å henge andaktsbilder brukt under bønn. *Madonna ved fontenen* oppfordrer til å rette blikket mot evigheten, og mot det jordiske skaperverkets under og skjønnhet. Vi oppfordres til å løfte blikket mot Gud i lønnkammeret når vi ber, men også når vi ferdes i verden og ser hvordan Gud har kledd marken så fint. •

St. Olav domkirke: Skjønnhet i sentrum

Da St. Olav domkirke fylte 100 år i 1956, ble de gamle sidealterene skiftet ut sammen med kirkebenker og skriftestoler.

TEKST OG FOTO: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**

Nå, 65 år senere, er domkirkens verdighet atter på bispedømmets agenda. For som biskop Jac. Mangers skrev allerede ved 100-årsjubileet, er det en «felleskirke for alle troende i hele bispedømmet». Den lærde biskop fortsatte: «Det er da også en selvfølge at alle må være interessert i at den i sannhet blir det åndelige sentrum for alle troende i bispedømmet og gjøre sitt til at den blir det valfartssted som den med sitt dyrebare klenodium, helligdomsarmen, har krav på å være.» I denne omgang er det langt mer som skal inn enn ut: nye sidealtere for Jomfru Maria og Hellig Olav, nye lesepulter og nytt bispesete.

– Biskop Eidsvig og p. Bratbak begynte dette prosjektet i 2017, forteller p. Carlo Borromeo Le Hong Phuc, sogneprest i St. Olav domkirkemenighet.

Allerede i februar 2018 kom første tilbud på arbeidene, og totalkostnaden er stipulert til ca. 2,7 millioner norske kroner.

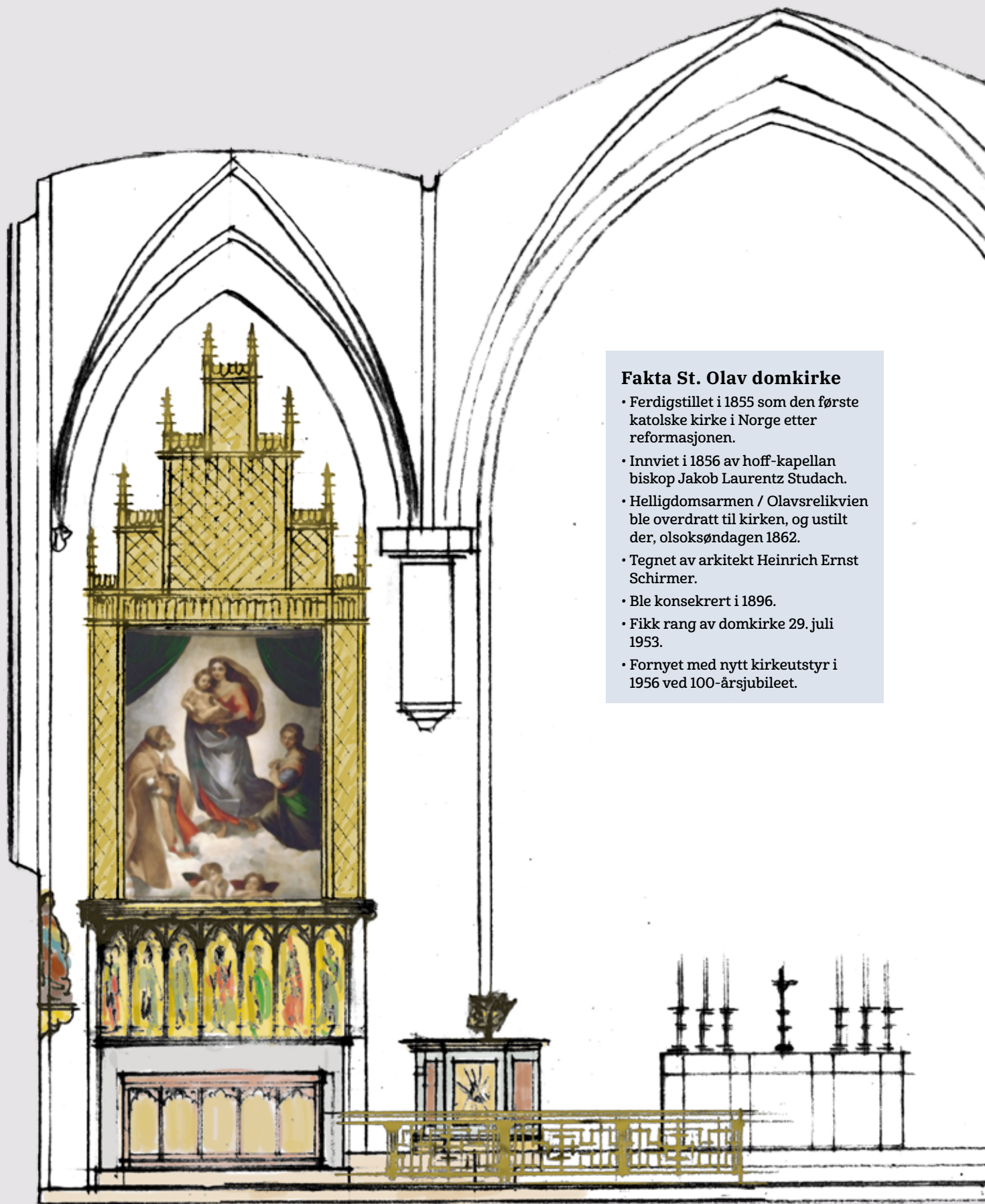
– Det er ganske kostbart, innrømmer sognepresten, men er snar med å forklare hvorfor det er et både riktig og viktig prosjekt:

– Vi ønsker å forene kirken med de opprinnelige planer om verdige altere for både Hellig Olav og Jomfru Maria, sier p. Carlo.

St. Olav domkirke ble tatt i bruk allerede i 1855, men innvielse med høytidelig gudstjeneste ble feiret først 24. august året etter. Den ble forestått av dronning Josefine av Sverige og Norges hoff-kapellan, biskop Jakob Laurentz Studach. Dronningen donerte grevinne ▶

«Vi ønsker å forene kirken med de opprinnelige planer om verdige altere for både Hellig Olav og Jomfru Maria.»

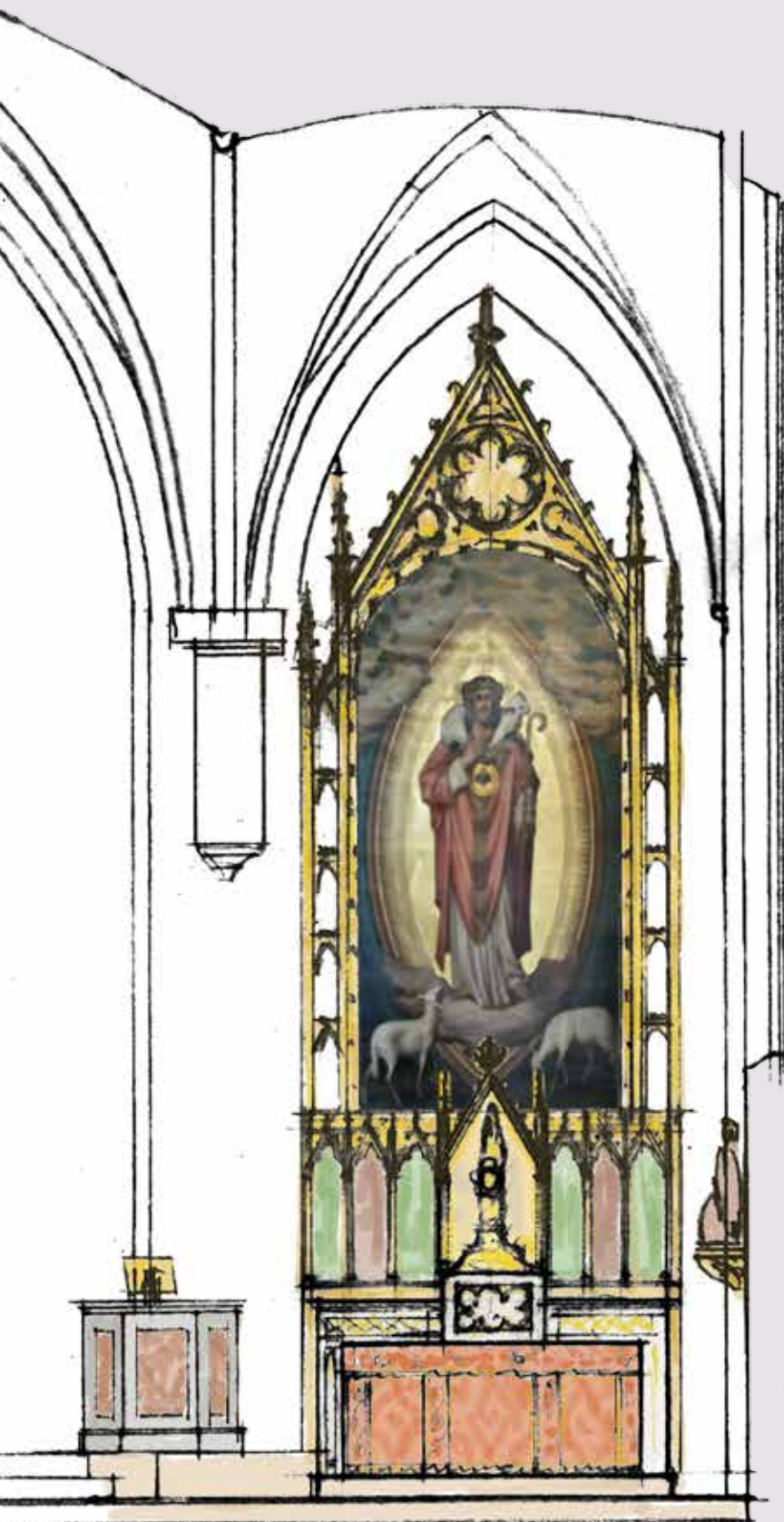
SOGNEPREST: p. Carlo Borromeo Le Hong Phuc, St. Olav domkirkemenighet.

Fakta St. Olav domkirke

- Ferdigstillet i 1855 som den første katolske kirke i Norge etter reformasjonen.
- Innviet i 1856 av hoff-kapellan biskop Jakob Laurentz Studach.
- Helligdomsarmen / Olavsrelikvien ble overdratt til kirken, og ustilt der, olsøksøndagen 1862.
- Tegnet av arkitekt Heinrich Ernst Schirmer.
- Ble konsektrert i 1896.
- Fikk rang av domkirke 29. juli 1953.
- Fornyset med nytt kirkeutstyr i 1956 ved 100-årsjubileet.

NY BALANSE: – Interiøret tegnes og utføres i neo-gotisk stil for å bringe kirken tilbake til sitt opprinnelige uttrykk, forklarer biskop Bernt I. Eidsvig, som forteller at arkitekt Delarue er én av få eksperter på stilarten. – Arkitekt og håndverkere er velrenommerte, så interiøret vil både skape ny balanse og helhet i kirkerommet og i seg selv være estetisk tilfredsstillende, sier biskopen. Illustrasjon: Anthony Delarue Associates

Gi en gave til fornyelsen av St. Olav domkirke
 Bankkontonummer: 3000 51 41717

«St. Olav domkirke er et symbol for hvilken kirke vi er og for vår tro på Gud i fellesskap.»

Sophie Adlersparres kopi av Rafaels *Sixtinske Madonna*, som nylig er blitt restaurert og fra 2019 atter pryder kirkens Maria-alter. Hun henvendte seg også direkte til dansk kongen om Helligdomsarmen, som var i Fredrik VIIIs besittelse. Hun mottok den etterhvert i gave, og overdro så olavsrelikvien til Norges første katolske kirke siden reformasjonen.

KIRKE OG PILEGRIMSMÅL

Nettopp Hellig Olavs tilstedeværelse i kirken er sentralt for den forestående oppgradering av bispedømmets liturgiske sentrum.

– Kirken er et pilegrimsmål. De troende kommer fra hele landet for å venerere olavsrelikvien. Ja, det kommer også troende fra utlandet i den hensikt, sier p. Carlo.

Relikvien er svært verdifull, noe det vakre relikviegjemmet er en indikasjon på: Originalen er sannsynligvis utført i Köln på 1200-tallet. Den er forgyllt med utsøkte emaljearbeider og slipte krystaller. Nå skal resten av kirken også gjøre ære på bispedømmets største skatt.

– St. Olav domkirke er dessuten bispedømmets hovedkirke, samlingspunktet for vår enhet. Og så er den biskopens sete: Da må den se ut deretter, mener sognepresten.

Den London-baserte arkitekten Anthony Delarue har tegnet altere, lesepulter og bispe-setet. Trearbeidene utføres av den anerkjente Ferdinand Stuflesser anno 1875 i Syd-Tirol.

– Musikken løfter liturgien og beveger oss – det samme kan kirkens interiør og arkitektur gjøre. Når de nye alterene er på plass, er St. Olav domkirke i enda større grad en kirke vi kan være stolt av og som kan løfte oss i troen, sier p. Carlo.

– Når kommer ny-interiøret på plass?

– Allerede i høst, sannsynligvis i oktober 2021. Det kommer i deler, deretter skal vi montere. Først må vi gjøre klart gulvet på begge sider. Noen radiatorer må flyttes, litt murerarbeid blir det også. Vi må dessuten bestille noen nye fliser fra Italia og naturligvis legge dem, sier p. Carlo.

Han oppfordrer de troende til å gi generøst til prosjektet:

– St. Olav domkirke er et symbol for hvilken kirke vi er og for vår tro på Gud i fellesskap, mener sognepresten. •

15-1600-TALLET: Det finnes ikke noe kjent bilde av Klosterlasse. Vi må nøye oss med en scene fra det miljøet han var knyttet til: 15-1600-tallets skoler og universiteter. Her rådet disiplin og, om nødvendig, korporlig avstraffelse. Den ordenen Klosterlasse tilhørte ble grunnlagt fire år før han ble født, av Ignatius Loyola. Jesuittene gjorde seg sterkt gjeldende på undervisningssektoren den gang som i dag.

Lauritz Nielsson - «Klosterlasse»

Jesuitten fra Tønsberg ble en sentral og viden kjent person under motreformasjonen på 15-1600-tallet. Han prøvde å påvirke Johan III av Sverige og Christian IV av Danmark-Norge. Målet var å få Norden tilbake i den katolske fold.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Den lutherske reformasjonen og tiden som fulgte var ingen god epoke for Norge. Det behøver man ikke å være katolikk for å mene.

En kongelig kommisjon som skulle forberede reformasjonsjubileet i 1837, skrev at det er så sørgelige minner knyttet til innføringen av reformasjonen i vårt land at det burde føre til at «Glædesyttringerne noe innskærkes.» I en tale hundre år etter, under reformasjonsfesten på Universitetet i Oslo, ga historikeren Oluf Kolsrud dem rett: «Ingen vil kunna sjå tilbake på hendingane kring 1537 med den glede som fyller oss når me minnest åri 1814 eller 1905.»

Reformasjonen ble innført ut fra åpenbare politiske og økonomiske motiver, og den var religiøst sett helt uforberedt på norsk grunn. De nye ideer ble oppfattet som noe fremmed som ble påtvunget utenfra, i et land der den katolske kirke var livskraftig og intakt. Mange katolske prester fortsatte da også i sine embeder og hadde antagelig et nok så vagt forhold til den lutherske lære. Katolsk praksis døde ikke på kongelig ordre, men fortsatte å leve ute i folket i lang tid.

Men den historien som skal fortelles her, er allikevel høyst uvanlig: en nordmann, født rett etter at reformasjonen var innført i landet, blir prest i jesuitterordenen og gjør en bemerkelsesverdig karriere som lærd teolog og sentral aktør i nordisk og europeisk kirkepolitikk. Lauritz Nielsson fra Tønsberg hadde store ambisjoner og gjorde store anstrengelser for å få de nordiske land tilbake i den katolske fold, men prosjektet var dømt til å mislykkes. De politiske og økonomiske interessene som sto imot, var for sterke. Norden forble luthersk.

GOD UTDANNELSE

Han var født i 1538, hans far var kjøpmann Niels Lauritzsøn, morens navn kjenner vi ikke. Familien hadde råd til å gi sønnen god utdanning. 10 år gammel

«Den norske jesuitten ble kjent under navnet Pater Norvegus, og gjorde seg raskt bemerket både som prest og som akademiker.»

blir han elev ved Oslo katedralskole, som den gang holdt til i dominikanernes nedlagte St. Olavskloster i nærheten av St. Hallvard domkirke. Der får han lærere som tilhørte *Oslohumanistene*. «Humanisme» er ikke her brukt slik human-etikere gjør det i dag. Det var navnet på en bevegelse som oppsto i renessansen og som søkte innsikt i det sant menneskelige gjennom studier av fortidens filosofi, litteratur og

kunst, med en særlig forkjærlighet for oldtidens kultur. Humanistenes tro på mennesket hadde ikke brodd mot kristendommen. Mange av dem var teologer.

Lauritz latiniserer etter hvert sitt fornavn til Laurentius, og etter endt skolegang i Oslo drar han som tenåring til Metropolitanskolen i København, for videre utdanning. 20 år gammel drar han så til Nederlandene og blir innskrevet ved Universitetet i Louvain (Leuven) i det nåværende Belgia. Stedet blir avgjørende for retningen i hans videre liv: han møter en vital katolsk kirke og kommer i kontakt med den unge og ekspansive jesuitterordenen, som var grunnlagt bare 25 år tidligere. Der fant han en troskraft og en intellektuell energi som tiltrakk ham sterkt. Han konverterte, fullførte studier i teologi og filosofi, ble tatt opp i jesuitterordenen i 1564 og ble presteviet året etter.

NATTVERDSTRIDEN

En langvarig strid mellom Vatikanet og det svenske kongehus gjaldt den katolske dronning Catharina Jagellonicas adgang til å motta den hellige kommunion i begge skikkelser: brød og vin, slik protestantene gjorde. Trientkonsilets katekismus forbyr uttrykkelig legfolk å få mer enn brødet. Slik er det ikke lenger. Dronningen sendte den ene appell etter den andre til Den hellige stol, som konsekvent nektet å gi dispensasjon fra regelen. Også kong Johan skrev til Vatikanet og fremhevet at når dronningen sto så iherdig på sitt i denne saken, var det utelukkende av hensyn til det svenske aristokratiet. Om dronningen mottok nattverden i begge skikkelser, hadde det for dem stor symbolkraft, idet det viste at hun ikke var en trojansk hest som skulle åpne for katolsk maktovertagelse!

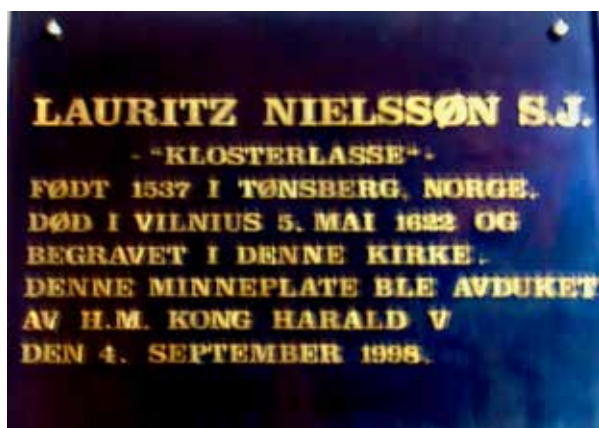
PREST OG AKADEMIKER

Den norske jesuitten ble kjent under navnet Pater Norvegus, og gjorde seg raskt bemerket både som prest og som akademiker. Han både forkynner og disputerer, er både sjelesørger og lærer, med karismatisk utstråling. Også Vatikanet blir oppmerksom ►

Fra avdukingen av minneplaten over Klosterlasse i Vilnius' universitetskirke i 1998. Til venstre kong Harald, til høyre Lars Roar Langslet.

Øverste del av minneplaten i Vilnius.
Nederste del har samme tekst på litauisk.
Til høyre universitetsplassen i Vilnius, med kirken.

«Under dekke av å være luthersk teolog kom Pater Norvegus til Stockholm, og fikk der i oppdrag å opprette en høyskole på Riddarholmen, midt i hovedstaden.»

på den unge nordmannens talenter. Universitetet i Louvain var den gang et katolsk kraftsentrum med berømte professorer i lærerstaben. Dette lærdomsstedet sto så høyt i anseelse at det ble invitert til å la seg representere ved konsilet i Trient, Kirkens motstøt og konsolidering etter reformasjonen.

MISJONSFREMSTØT

I dette miljøet er det Pater Norvegus befinner seg da det kommer ordre fra en venn fra studietiden som nå var blitt jesuittgeneral med sete i Roma: «Reis til Stockholm!» Paven ønsket at det skulle gjøres et misjonsfremstøt i Norden, og i Sverige skulle vilkårene være særlig gode. Kong Johan III var nemlig gift med en polsk-østerriksk katolikk, Catharina Jagellonica. Deres sønn, som var døpt og oppdratt katolsk, hadde arverett både til Sverige og Polen. De hadde giftet seg etter katolsk ritus, og ekteskapskontrakten garanterte bruden adgang til uforstyrret å praktisere sin katolske tro. Dronningen og kronprinsen hadde krav på geistlig betjening. Og kongen selv var ganske positivt stemt overfor Den katolske kirke.

Under dekke av å være luthersk teolog kom Pater Norvegus til Stockholm, og fikk der i oppdrag å opprette en høyskole på Riddarholmen, midt i hovedstaden, i et nedlagt fransiskanerkloster. Han så gjorde – og fikk det tilnavnet vi bruker i det følgende: «Klosterlasse». Her ble det gitt både undervisning og husrom til studentene. Stedet tiltrakk seg lærevillige ungdommer, og mange av dem ble katolikker. Senere fikk Klosterlasse også ansvaret for de eneste to gymnasiene («videregående skoler») som eksisterte i Sverige – ett i Stockholm og ett i Vadstena. Den norske jesuitten ble derved i praksis leder for den høyere utdanning i Sverige.

Et mål var å få den «katoliserende» kong Johan til å konvertere. Han stilte krav som Klosterlasse langt på vei var villig til å vurdere, men som Kirkens ledelse

sa kontant nei til: messe på svensk, kommunion i begge skikkelser for alle og adgang for prester til å gifte seg. Det endte med at Vatikanet beordret Pater Norvegus og andre katolske prester som levde under dekke i hovedstaden, til å vise sin sanne identitet. Da ble kongen satt i forlegenhet og Klosterlasse måtte forlate landet.

ARRESTERT OG UTVIST

Nå følger noen år da han utfolder seg som prest og universitetslærer på kontinentet – Roma, Wien, Praha, Graz, Kraków og Braunsberg (nå Braniewo i Polen, der det den gang var et jesuittisk presteseminar innsiktet mot misjonering i Norden). Han lager en rapport om mulighetene for å gjenerobre Norge og Danmark for katolsk tro, han skiver et apologetisk skrift, *Confessio Christiana*, utgitt

både på latin og dansk, og til slutt begir han seg til København. Hensikten er å få reisepass til Norge, og om mulig overtale kong Christian IV og riksrådet til å la Danmark vende tilbake til den rette tro.

Det var litt for optimistiske planer. Da hans identitet og ærend ble avslørt, ble han arrestert og utvist for alltid fra både Danmark og Norge. Det fantes en utbredt frykt for jesuittene som også kongen delte. (Den frykten var jo fremdeles levende da den norske grunnlov ble skrevet på Eidsvold i 1814. Jesuitter hadde ikke adgang til landet. Først i 1956 ble den paragrafen fjernet.)

NORDMANN MED EUROPEISK RY

Etter den mislykkede ekspedisjon til København kom Klosterlasse aldri tilbake til sitt fødeland. Han fortsatte å virke i Braunsberg og i Riga og endte sine dager hos jesuittene i Vilnius i det katolske Litauen.

I en lengre artikkel om Klosterlasse i Norsk Biografisk Leksikon skriver Lars Roar Langslet bl.a.:

«På 1500- og 1600-tallet var Klosterlasse den eneste nordmann med europeisk ry. Han var lærd på så forskjellige felter som matematikk og retorikk, filosofi og teologi, men først og fremst en kirkens stridsmann med stor utstråling og enorm arbeidskraft,

i kontakt med paver, keisere og konger, og sjelesørg for utallige mennesker. *Piscator animarum* – sjelefiskeren, kalte studentene ham.»

I 1998 avduket kong Harald en minneplate over Klosterlasse i universitetskirken i Vilnius, der han er gravlagt. •

GLEMT OG GJENOPPDAGET

Klosterlasse ble etter hvert glemt, både i Norden og på kontinentet. Professor i kirkehistorie Oluf Kolsrud (1885-1945), og etter ham lektor ved Katedralskolen i Oslo, Oskar Garstein (1924-1996), trakk ham fortjenstfullt frem igjen i sine studier over motreformasjonen i Norge.

Det samme gjorde pateren og historikeren Johannes Josef Duin (1912-1985), som virket i Oslo Katolske Bispedømme fra 1940 til sin død. Han utga bl.a. *Streiftog i norsk kirkehistorie 1450-1880*.

Noe av det nyeste på området er Henning Laugerud: *Reformasjon uten folk. Det katolske Norge i før- og etterreformatorisk tid*, St.Olav forlag 2018.

En vesentlig kilde til vår artikkel er Oskar Garsteins grundige bok om Klosterlasse, med forord av Lars Roar Langslet, utkommet i Thorleif Dahls Kulturbibliotek i 1998.

1 BERGEN

Kurs i Den Gode Hyrde-katekese for voksne

► St. Paul menighet i Bergen arrangerer i andre halvdel av juni kurset Den Gode Hyrde-katekese på Marias Minde. Den bygger på Maria Montessorris pedagogikk og er solid katolsk. I denne katekesen får barna nærme seg troens mysterier i sitt eget tempo. De får presentert emner fra Bibelen og liturgien ved hjelp av materiell som er spesielt tilrettelagt for deres aldersgruppe. Barna får så velge å arbeide videre med materialet og innholdet på forskjellige måter. Målet er å hjelpe barna til selv å komme nærmere Gud. Les mer: bergen.katolsk.no/?p=15935

PÅ NETT

Lanserte ny digital kursserie

► Kateketisk senter lanserte den 5. mai en ny digital kursserie kalt «Sycamore». «Dette er vår katolske tro, slik vi ønsker at folk skal oppfatte den, sier leder av Kateketisk senter, p. Oddvar Moi til [katolsk.no](http://www.katolsk.no). Serien er laget av den profilerte p. Stephen Wang ved Newman House i London og er allerede blitt godt motatt. Se den spennende serien om katolsk tro og liv her: <http://www.katolsk.no/tro/sycamore>

2 TJØME

VELSIGNET MATVOGN

► En rosa matvogn som serverer sushi og varm mat i Tjøme sentrum er nylig blitt velsignet av p. Vu i St. Olav kirke i Tønsberg, skriver lokalavisen *Øyene*. Vognen skulle vært i Tjøme i november, men ble først forsinket på grunn av pandemien, deretter ble den sittende fast i en snøstorm i Moskva. Pateren velsignet den 19 meter lange vognen med bønn og vievann en time før åpningen. Han forteller til *Øyene* at det er første gang han velsigner forretningsdrift i Tønsberg-området, det går for det meste i nye hus og biler. Det er Jasmine Dayao Oberman som eier den nye matvognen. Hun startet for mange år siden i Tønsberg sentrum med å selge vårruller fra et lite bord. (Øyene).

Norge rundt **4**

KART: FREEVECTORMAPS.COM

3 HALDEN

ST. PETER KIRKE I HALDEN

► OKBs byggeleder Thormodur Pálsson og hans folk har i det siste jobbet med å fjerne gammel fug mellom teglsteinene på St. Peter kirke i Halden. Og byggelederen er blitt begeistret over både kirken og byen. «Halden er en liten perle som jeg anbefaler dere å bli kjent med når dere har mulighet. Rett ved kirken er det en finfin park med en vakker paviljong og små fontener som er en magnet på barna.» Så det er bare å besøke både kirken og byen!

4 TRONDHEIM

Økumenisk vesper i Nidarosdomen

► Trondheim stift legger opp til komprimert og spennende Olsokfeiring i slutten av juli. Nytt på programmet er økumenisk vesper i Nidarosdomen med preses Olav Fykse Tveit og biskop Erik Varden. «Det blir feiring i år, som i alle år, av vår helgenkonge Hellig Olav, selv om det fortsatt er koronapandemi. Årets feiring vil dreie seg om de viktigste elementene i Olsokfeiringen: messe på Stiklestad, Olsokmessen i Nidarosdomen og Olsokforedraget ved Jan Schumacher», forteller økonom i Trondheim stift og leder for Den nasjonale olsokkommissjonen Per Albert Vold til [katolsk.no](http://www.katolsk.no). Se hele programmet her: <http://www.katolsk.no/nyheter/2021/05/olsok-2021-feirer-olav-med-ny-biskop>

4 TRONDHEIM

Bli med NUK på pilegrimstur!

► NUK (Norges Unge Katolikker) arrangerer i år to parallelle pilegrimsturer for unge voksne: én langs Mjøsa (Kapp – Øyer) og én over Dovre (Otta – Hjerking).

Å gå pilegrimstur og delta på Olsokfeiringen i Trondheim er en unik mulighet for å knytte nye vennskap, fordype relasjonen til Gud og bli kjent med noen av kristendommens eldste merker i Norge. Det er en formidabel anledning til å bli kjent med Nidaros, «Nordens Roma», og til å la unge voksne bli kjent med vår skytshelgen Hellig Olav gjennom naturen, historien og liturgien, skriver NUK.

1 FRANKRIKE

Eiketrær til Notre-Dame

► Det første av mange eiketrær til gjenoppbygging av Notre-Dame katedralen i Paris er nå valgt ut i Bercés-kogen rundt 20 mil sørvest for Paris. Til sammen tusen eiketrær fra samtlige regioner i Frankrike skal nå hugges for å brukes til gjenoppbyggingen av katedralen som fikk store skader under brannen i april 2019. De tusen trærne skal velges ut fra både statlig og privat skog, før de lagres og legges til tork i halvannet år. Gjenoppbyggingen er planlagt å starte høsten 2022.

2 DANMARK

Biskop Kozon slått til ridder

► Biskopen av København, Czeslaw Kozon, som også er leder av Nordisk bispekonferanse, ble nylig slått til ridder av Dannebrog-ordenen. Denne danske ridderordenen ble innstiftet i 1671 av kong Christian 5. Den tildeles dansker, eller utlendinger, som har utført særskilt fortjenestefulle embetsgjerninger, særskilt innsats innen kunst, vitenskap og næringsliv eller som har fremmet danske interesser på særskilt vis. Kozon har vært biskop av København siden 1995. (Katolsk Magasin)

Verden rundt

3 EGYPT

Deir al-Surian: Bevaring av kristne manuskripter

► I over 20 år har en anglo-egyptisk stiftelse arbeidet med å bevare kristne manuskripter av stor historisk verdi. Deir al-Surian-klosteret ble grunnlagt i det 6. århundret, tilhører den ortodokse koptiske kirke og ligger i Wadi el Natrun-ørkenen mellom Alexandria og Kairo. På 800-tallet etablerte tre syriske munk, Matteus, Abraham og Theodor, det første biblioteket med kristne manuskripter i klosteret. På 900-tallet ble biblioteket tilført 250 manuskripter som den daværende abbeden, Moses av Nisibis, hadde med seg etter en reise til Bagdad. Siden den gang har Deir-al-Surian-klosteret huset gamle kristne skrifter på koptisk, syrisk, arabisk og etiopisk. Biblioteket har også manuskripter fra tidlige kirkefedre som Den hellige Johannes Krysostomos (349-407) og Den hellige Gregor av Nyssa (332-395). Biblioteket var lenge en godt bevart hemmelighet, selv om noen manuskripter forsvant ut på 1700- og 1800-tallet til Vatikanbiblioteket og British Library. Først på 1990-tallet startet en omfattende restaurering som ennå pågår.

KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 TYSKLAND

Tysk protest mot Vatikan-dokument

► Kirken har ingen fullmakt til å velsigne forhold mellom likekjønnede, slo Troskongregasjonen fast den 15. mars i et begrunnet tilsvaret til et dubium – spørsmål – om saken. Dette har ført til reaksjoner i Tyskland, hvor over 1000 prester og andre sjelesørgere har undertegnet et opprop til landets biskoper, hvor de sier at de nekter å innrette seg etter Vatikan-dokumentet, og at de vil fortsette å velsigne likekjønnede par. Også 12 biskoper i Tyskland og Østerrike, samt over 200 teologiprofessorer i Tyskland, Østerrike og Sveits, har kritisert dokumentet for «diskriminering» og for å mangle «teologisk dybde». Enkelte kirker i Tyskland, som domkirken i Rottenburg-Stuttgart, heiste regnbueflagget i protest. (katholisch.de)

6 VATIKANET

Mannen bak «århundrets restaurering» er død

► Vatikanmuseene og kunstverdenen sørger over Gianluigi Colaluccis (92) død. Han var ansvarlig for «århundrets restaurering» på 1990-tallet, som avdekket den originale fargelegging i Michelangelos fresker i Det sixtinske kapell. Colalucci arbeidet med restaureringen av Michelangelos fresker i nesten 15 år - fra 1980 til 1994. I boken «Io e Michelangelo», (Jeg og Michelangelo), forteller han selv om restaureringsarbeidet. Colalucci ble født i 1929 i Roma og utdannet seg til konservator. I 1960 begynte han i Vatikanmuseenes restaureringslaboratorium, og ble sjefkonservator i 1979. Han omtales som en av de største konservatorer i forrige århundret (Vatican News).

4 TYSKLAND

Katolikk blir CDU og CSUs statsministerkandidat

► Armin Laschet blir de tyske regjeringens partiens kandidat til statsministerposten ved valget til høsten. Den 60 år gamle CDU-lederen er utdannet jurist, har arbeidet som journalist og har de siste fire årene ledet delstatsregjeringen i Nordrhein-Westfalen. Laschet er født i Aachen, har belgiske aner og er sønn av en bergverksarbeider. Han er oppdratt katolsk, er praktiserende katolikk og satt 2007-2016 i de tyske katolikkers sentralkomiteé. Hans prosjekt er å omsette det kristne menneskesynet til konkret politikk. Han møtte sin kone Susanne da de gikk i samme kor som barn. Sammen har de tre barn: Johannes, Eva og Julius.

5 SVEITS

JESUITTENE MED NYTT NETTVERK

► Under festmessen i domkirken i Fribourg i Sveits den 27. april, ble ikke bare relikviene av Peter Canisius, skytshelgen for byen Innsbruck, overført, men man feiret samtidig grunnleggelsen av jesuittordenens nye sentraleuropeiske provins, som Canisius også blir skytshelgen for. «Guds oppdrag til jesuittene er å utvikle en ny radikalitet, de skal ikke leve beskyttet, men gå ut og misjonere på samfunnets urolige møteplasser», sa Innsbrucks biskop, Hermann Glettler, under samlingen av flere ordensprovinser til en ny provins: Sentraleuropa. Den omfatter 36 steder i Tyskland, Østerrike, Sveits, Litauen, Latvia og Sverige, med i alt 442 ordensbrødre. Provisialen neste seks år blir den østerrikske pater Bernhard Bürgler (61). Ledelsen lokaliseres til München. Jesu selskap, jesuittordenen, ble grunnlagt i 1534 av den hellige Ignatius av Loyola (1491–1556). Pave Frans er selv jesuitt. Med sine rundt 16.000 brødre og prester er dette den største ordenen i Kirken. (Kathpress)

Stortingsvalg og abort

For oss katolikker er det en underlig øvelse å delta i debatter om abortlovgivningen i et sekulært samfunn. Vårt grunnleggende standpunkt ligger fast: Provosert abort er etisk uakseptabelt under alle omstendigheter.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Det gjelder hva enten graviditeten er en følge av voldtekt eller incest, og uansett hvilket motiv moren har for å ta livet av fosteret. Fosteret er et uskyldig lite menneske, selv om det er skapt ved et gruffullt overgrep. Bevisst skriver jeg «lite menneske». Det er nemlig realiteten. Allerede zygoten – den befruktete – eggcellen – er starten på et menneskeliv. Vi begynte alle der. Skal vern av menneskelivet være konsekvent, skal honnørord som menneskeverd og menneskerettigheter bli helt ut meningsfulle, må beskyttelsen av menneskelivet starte ved opprinnelsen – ved zygoten. Dette er vår kirkes konsekvente og logiske standpunkt.

UFULLKOMNE LOVER

Derfor blir enhver lov som avviker fra dette standpunktet, ufullkommen i våre øyne. Og i moderne verdslige samfunn vil ingen lover følge det absolutte standpunktet og forby abort under alle omstendigheter. Såkalte «katolske land» som har prøvd seg på det, har stort sett måttet gi etter. De som ikke gjør det, handler etter mitt syn uklokt. Et stort mindretall i befolkningen, eller kanskje et flertall av kvinnene, bør ikke påtvinges en abortlov som strider mot deres overbevisning og samvittighet. Historiske erfaringer har vist at dette har hatt ulykkelige konsekvenser i form av illegale aborter under uforsvarlige medisinske forhold, endog med tap av kvinneliv eller store skader. Videre fører det til at de mest velstående drar utenlands og får abort utført under betryggende forhold. Det minste ondet er da at samfunnet åpner for legal abort på nærmere angitte vilkår.

I debatten om disse vilkår kan selvfølgelig vi katolikker delta som andre borgere. Men for oss blir det en «subsidiær» øvelse, vårt primære etiske standpunkt er et umulig lovalternativ i det samfunnet vi er en del av. Vi må søke det minste ondet. Før vi fikk gjeldende lov om selvbestemt abort i 1978, ble abort tillatt bare på

bestemte indikasjoner, f.eks. fare for arvelig defekt på fosteret, eller fordi fullbyrdelse av svangerskapet kunne innebære en særlig risiko for morens liv eller helse. Og avgjørelsen av om vilkårene for abort var oppfylt, ble truffet av en nemnd av sakkyndige personer. En rekke konservative kristne har ønsket å beholde den gamle loven og har kjempet for det i årevis. Jeg har ikke vært tilhenger av den gamle loven. Den ga ved sine indikasjoner uttrykk for at noen menneskeliv er mer verdt enn andre. Et foster som kanskje hadde Downs syndrom kunne avlives med lovens hjelp. Loven ble en statlig nedvurdering av fosterets menneskeverd, og avlivningen fant sted i statlig regi. En offisiell statlig gradering av menneskeverdet var uheldig. Det var jo ikke bare fosterets verdi som ble nedgradert, men også de fødte, levende mennesker som kunne lese i loven at deres egenskaper ga grunnlag for fosterdrap.

LOVEN AV 1978 ET FREMSKRITT

Da vi fikk loven om selvbestemt abort i 1978, deltok derfor ikke i hylekoret mot denne. Etter mitt skjønns var loven på et viktig punkt et fremskritt, et mindre onde enn den gamle loven med sine indikasjoner og abortnemnder. Staten ble koplet ut fra avgjørelsen av enkelt saker og loven inneholdt ikke lenger en gradering av menneskeverdet. Kvinnen selv, som utvilsomt er hovedpersonen i dette dramaet, fikk full råderett i spørsmålet om abort inntil utgangen av 12. uke av svangerskapet. Det var heller ingen selvfølge at det ville bli langt flere aborter med den nye loven. Tallet på illegale aborter under den gamle var ikke lett å beregne, dertil kom alle skadevirkningene av disse. Dette problemet ville forsvinne med kvinnens ubegrensede rett til å velge abort i begynnelsen av svangerskapet.

Med noen senere endringer er det denne loven vi har i dag. Etter utgangen av 12. svangerskapsuke kan abort bare tillates når svangerskapet vil føre til en urimelig belastning for kvinnens fysiske eller psykiske ▶

SV: «Verst er naturligvis forslaget fra SV.» På bildet: SVs leder Audun Lysbakken under årets landsmøte. Foto: Helge Mikalsen, VG.

«Desto verre blir SVs programpost om å forlenge selvbestemmelsen helt til utløpet av uke 22.»

helse, sette henne i en vanskelig livssituasjon, når det er stor fare for at barnet kan få en alvorlig sykdom mv., eller graviditeten er følge av en seksualforbrytelse. Etter utgangen av 18. svangerskapsuke kan abort bare innvilges når de nevnte vilkår er oppfylt, og det foreligger særlig tungtveiende grunner for det. Den absolutte yttergrense i gjeldende lov er når fosteret kan være levedyktig utenfor morens kropp. Da er abort forbudt. Alle avgjørelser om abort etter utløpet av 12. svangerskapsuke treffes av en nemnd. Antallet aborter pr. år går stadig nedover – fra ca. 15000 for få år siden til litt over 11000 i 2020. Av disse var vel 500 nemndsbehandlet. Nesten alle disse søknader ble innvilget.

ET TILBAKESKRITT I HUMANITET

Vi er nå ved innledningen til en stortingsvalgkamp. Dette er nok en viktig grunn til at vi har fått en ny abortdebatt. Det synes for øyeblikket å være flertall for å fjerne abortnemndene til utgangen av 18. svangerskapsuke, slik at kvinnen får full selvbestemmelse helt frem til dette stadiet i graviditeten. Men Sosialistisk Venstreparti (SV) og Rødt ønsker at selvbestemmelsen skal gjelde helt frem til utgangen av uke 22.

Mitt syn på disse endringene er at de representerer et tilbakeskritt i humanitet. Verst er naturligvis forslaget fra SV. De er enøyde ved at de utelukkende har den abortsøkende kvinnens interesser for øye, fosteret blir uten menneskeverd. Dette kommer tydeligst til uttrykk når abortgrensen legges tett inntil det stadiet der fosteret kan anses levedyktig utenfor morens kropp, altså helt frem til uke 23.

Den beste løsning er etter mitt skjønn å beholde den gjeldende loven. Noen vil spørre hvordan jeg kan forene dette standpunktet med det jeg foran har hevdet om selvbestemmelsen som et fremskritt i forhold til den gamle abortloven? Er man prinsipielt for selvbestemmelse, skulle dette logisk føre frem til de endringer som venstresiden i norsk politikk nå synes å ønske. Men dette er et spørsmål om politikk, ikke logikk, og jeg er ikke en prinsipiell tilhenger av selvbestemmelse. Det minst skadelige er etter mitt skjønn at den gravide selv bestemmer om hun skal ta abort inntil utgangen av 12. uke. Det er på dette stadiet 95 % av abortene skjer, og en restriktiv lov med nemnder som avgjørende instans vil her erfaringsmessig lede til mange illegale aborter og uforsvarlige inngrep. Så er det uheldig

at staten graderer menneskeverdet etter utløpet av 12. uke og fastslår i loven når et fosters liv skal kunne ofres. Men fra en pragmatisk-politisk synsvinkel er dette et mindre onde enn å la selvbestemmelsen gjelde videre etter 12. uke. Risikoen for illegale aborter er minimal så langt ut i svangerskapet. Det er ikke meldt om noen slike tilfeller i de 40 år vi har hatt gjeldende lov. Under den tidligere loven var illegale og medisinsk uforsvarlige aborter et viktig tema. Dertil kommer, som fremtredende gynekologer har hevdet, at en forlengelse av selvråderetten vil kunne legge et urimelig press på kvinnen og øke antallet senaborter.

GJELDENE LOV ET GODT KOMPROMISS

Jeg ser det slik at abortnemndenes virksomhet etter uke 12 er lovgivers uttrykk for at også fosteret har krav på vern, og vernet styrkes etter utløpet av uke 18. Det kan ses på som et uttrykk for humanitet og sivilisasjon på et område hvor staten har latt kvinnens selvråderett få gjelde i nesten alle tilfeller. Jeg har heller ikke sett at det er fremkommet kritikk mot abortnemndenes virksomhet under gjeldende lov – ingen «uverdige» eller «ydmykende» møter, slik kvinner hevdet i angrepet på den gamle loven. Derfor blir ønsket om å forlenge selvbestemmelsen til utløpet av uke 18, et populistisk-feministisk initiativ uten en god begrunnelse. Gjeldende lov er et godt kompromiss mellom ulike hensyn.

Desto verre blir SVs programpost om å forlenge selvbestemmelsen helt til utløpet av uke 22. Og faglig rådgivning til den abortsøkende kvinne skal heller ikke være obligatorisk. Et foster på dette stadium er i realiteten et lite menneskebarn med alle lemmer intakt og bare få uker fra å ha mulighet for å leve med medisinsk hjelp utenfor morens kropp. Forslaget har møtt massiv motstand fra de fleste hold – både faglige, politiske og humanistiske. Jeg behøver neppe flere ord for å utdype det forkastelige i å strekke selvbestemmelsen så langt. Det innebærer en så sterk nedvurdering av fosterets verdi at det er fare for at det også over tid vil kunne svekke respekten for den absolutte yttergrensen for abort – når fosteret anses levedyktig utenfor morens kropp. I neste omgang kanskje også respekten for det fødte liv. En slik etisk glideflukt er ingen tjent med. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

HANS KÜNG: Herrens opposisjonelle tjener

Han ble både beundret og fordømt, elsket og hatet.
En omstridt teolog, som øvet innflytelse både i og utenfor den kirken han kritiserte, men aldri forlot.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Det er ikke lett å tegne et balansert portrett av Hans Küng, som døde 6. april, 93 år gammel. Det blir lett en slagside i den ene eller andre retning. Noen vil kanskje mene at et katolsk blad ikke burde ofre oppmerksomhet på en teolog som det meste av sitt liv hadde et anstrengt forhold til Kirken og angrep både paver og dogmer, til manges forargelse. For andre var han en uredd tenker som ønsket reformer og fornyelse i teologi og kirkeliv, ut fra devisen «forandre for å

bevare». Oppe i alle kontroversene forble han, etter hva hans omgivelser kan fortelle, en omsorgsfull prest som gjennom alle stormer utøvet sine pastorale oppgaver samvittighetsfullt. Han var glad i Kirken. Det ble et komplisert kjærlighetsforhold, men førte ikke til skilsmisse. Han mistet retten til å undervise på katolske fakulteter, men aldri retten til å virke som prest.

Hans Küng var en av de siste gjenlevende «periti» fra Det annet vatikankonsil – teologiske eksperter ►

«På invitasjon fra Karl Barth holdt Küng i januar 1959 en forelesning i Basel om utsiktene for reformer i Den katolske kirke. Bare få dager etter kom den overraskende nyheten: pave Johannes XXIII ville innkalle til et økumenisk konsil.»

som var rådgivere for konsilfedrene. En annen av dem, Joseph Ratzinger, ble pave. De øvrige er døde: Karl Rahner, Henri de Lubac, Yves Congar, Marie-Dominique Chenu, Edward Schillebeeckx, Jean Danielou, Hans Urs von Balthasar m.fl. Antagelig ukjente navn for de fleste i dag, men i sin tid vidgjetne teologer som ble omtalt som «hjernene» bak konsilet. Den mest kontroversielle av dem var utvilsomt Hans Küng.

HAN VAR FØDT I DEN LILLE BYEN SURSEE, i nærheten av Lucerne i Sveits i 1928. Allerede som 11-åring var han sikker: han ville bli prest. Etter utdanning i filosofi og teologi ved det pavelige universitetet Gregoriana i Roma, ble han presteviet i 1954 og feiret sin første messe i Peterskirken. Sin doktorgrad tok han ved Sorbonne-universitetet i Paris i 1957, med en avhandling om Karl Barth, en verdenskjent sveitsisk teolog som tilhørte den reformerte kirke. I avhandlingen mener Küng å kunne påvise at mye i Barths teologi om menneskets rettferdiggjørelse overfor Gud, stemmer godt overens med katolsk lære. Men han hevder også at reformasjonens – og Barths – avvvisning av Den katolske kirke, var en overreaksjon. Kirken er ufullkommen, men har bevart sin troskap mot Kristus.

PÅ INVITASJON FRA KARL BARTH holdt Küng i januar 1959 en forelesning i Basel om utsiktene for reformer i Den katolske kirke. Bare få dager etter kom den overraskende nyheten: pave Johannes XXIII ville innkalle til et økumenisk konsil! «Økumenisk» betyr ikke her «mellomkirkelig», men «det som omfatter Kirken verden over». I praksis kom imidlertid konsilet til å bygge bro mellom de to betydningene. Det allmenne kirkemøtet begynner sitt dekret *De oecumenismo* slik: «Et av de viktigste mål Det annet vaticankonsil har satt seg, er å gjenopprette enheten mellom alle kristne.»

Da konsilet åpnet, var Küng bare 34 år, men allerede en internasjonalt anerkjent teolog. Han hadde blant annet utgitt boken *Konzil und Wiedervereinigung* (Konsil og gjenforening), der han hevder at en hovedoppgave for det kommende kirkemøtet er å øve selvkritikk på Kirkens vegne. Da pave Johannes XXIII så utnevnte ham til offisiell konsilrådgiver, ble han den yngste av det slaget. Da en omtrent like ung mann i dette skarpskodde lauget, Joseph Ratzinger, senere

ble utnevnt til professor i dogmatikk ved det katolske fakultetet i Tübingen, var det på anbefaling av Küng. Begge satte de spor etter seg i Det annet vaticankonsils sluttokumenter, men også på annet vis.

I SIN LANGE AKADEMISKE KARRIÈRE ble Hans Küng invitert til å gjesteforelese ved universiteter over hele verden, han ble mottatt i Det hvite hus av John F. Kennedy, USAs første katolske president, og han publiserte artikler i en rekke anerkjente tidsskrifter, blant dem *Concilium*, som han selv var med på å grunnlegge. Det utkommer fremdeles – på seks språk! Men da han utga boken *Unfehlbar?* (Ufeilbarlig?) i 1970, begynte vanskelighetene for alvor. Her retter han søkelyset mot den lære som Det første vaticankonsil hadde stadfestet hundre år før: at paven er ufeilbarlig når han uttaler seg *ex cathedra* om Kirkens tro. Første og foreløpig siste gang en slik dogmatisk erklæring siden er blitt forkynt, var da pave Pius XII i 1950 proklamerte dogmet om Jomfru Marias opptagelse i himmelen. Den unge prestestudenten Hans Küng sto på Petersplassen da det skjedde, og fortalte siden om hvordan han ble grepet og revet med, som alle de andre, i den store bølgen av begeistring som skyllet over folkemengden da paven forkynte dogmet.

Siden ble han mer betenkt. Professorene på Gregoriana forklarte at innholdet i dette dogmet kunne føres tilbake til passasjer i Det nye testamente og at det gjennom århundrene hadde utviklet seg langsomt i de troendes bevissthet, inntil det nå ble formelt stadfestet som kirkelære. På den annen side registrerte Küng at en anerkjent katolsk ekspert på kirkefedrene, professor Berthold Althamer, ikke hadde funnet spor av en slik forestilling i Kirkens første århundrer.

TO RØDE TRÅDER SKIMTES TIDLIG i Küngs lange livsløp som teolog. Den ene var økumenikken, som begynte med studiene av Karl Barths teologi, men utvidet seg til å omfatte alle kirkesamfunn og også andre religioner. Den andre, kanskje utløst av dogme-erklæringen i 1950, var den kritiske undersøkelse av sider ved Kirkens lære og praksis, og i første rekke ufeilbarlighetsdogmet. Men også andre deler av Kirkens lære og praksis rettet han kritisk søkelys mot: synet på skilsmisse, kvinnelige prester, presters sølibat.

Küng hadde åpenbart mye av den egenskapen som ellers anses for å være en dyd innen forskning: kritisk sans og vilje til uavhengig granskning av etablerte sannheter. Men dette er selvsagt ikke enkelt innenfor teologien, som skiller seg fra andre forskningsgrener ved at den har Guds åpenbaring, Skriften og den kirkelige tradisjonen som fundament, og er intimt og uadskillelig knyttet til kristenfolkets tro og liv. Ikke rart at Küngs radikale prosjekt førte til konfrontasjoner og fordømmelse.

Innflytelsesrike teologer under konsilet: Til høyre Hans Küng, til venstre Karl Rahner.

Dertil var han utvilsomt stridbar og provoserende. Han kom i åpen konflikt både med Johannes Paul II og Benedikt XVI. I 1979 mistet han sin lisens som lærer ved katolske institusjoner. Men han fortsatte å undervise, nå ved en nyopprettet, kirkelig uavhengig lærestol ved universitetet i Tübingen.

Hans ønske om å få møte pave Johannes Paul II ble avslått, men han fikk foretrede for Benedikt XVI og hadde en to timers samtale med ham i Castelgandolfo i 2005. At han etter møtet kom med positive uttalelser om pave Benedikt, er blitt tolket som tegn på at de gamle vennene oppnådde en form for forsoning.

I 2016, 88 år gammel, skrev han en lengre appell til pave Frans, der han sammenfattet hovedpunktene i sitt livslange teologiske engasjement og uttrykker håp om at den nesten ti år yngre paven vil tillate en fri og åpen debatt, også om de vanskelige og kontroversielle spørsmålene, *non in destructionem, sed in aedificationem ecclesiae* – «ikke for å ødelegge, men oppbygge kirken.» Appellen avslutter slik: «For meg personlig ville dette oppfylle et håp jeg aldri har gitt opp.»

Pave Frans sendte et svar, men innholdet i dette forble mellom de to. Hva vi imidlertid vet, er at paven mot slutten av Hans Küngs liv sendte ham sine broderlige hilsener og velsignelse.

DE SISTE ÅRENE AV HANS VIRKE var viet det globale perspektivet som også pave Frans er så levende opptatt av: vårt ansvar for verden, både på det åndelige, sosiale og fysiske plan. Küng arbeidet med et stort prosjekt kalt «verdensetikk», som involverte alle religioner, trossamfunn og livssyn. Hans samlede verker et utgitt i 24 bind og vil utvilsomt fortsette å øve innflytelse – og utløse motsigelser.

Han planla selv sin begravelse, utformet bønnene og valgte musikk av Johann Sebastian Bach og Felix Mendelssohn Bartholdy. Pandemi-restriksjoner gjorde at bare et begrenset antall kunne være til stede under den TV-overførte seremonien. Blant dem var presidenten i delstaten Baden-Württemberg, Tübingens borgermester, universitetets rektor og andre fremstående representanter for kirker, religioner, kulturliv og politikk til stede.

Men byens katolske biskop var ikke der. •

Caritas Syria:

«Vi hjelper andre mens vi står i den samme krisen»

Livet i Syria blir stadig mer utfordrende. Dette er det motsatte av hva vi forventet.

TEKST: ELIAS HAMWI

Den ti år lange krigen har gått hardt ut over landets økonomi, og folk klarer så vidt å dekke sine mest basale behov.

LIDER OVER HELE LANDET

Folk i jobb erfarer at lønnen ikke engang dekker en fjerdedel av det de trenger til mat, hygiene, helse og skole. Unge og alenemødre får ikke arbeid, og hvis de gjør det, tjener de ikke nok til å betale regningene sine.

Den vanskelige økonomiske situasjonen gjør at folk lider over hele landet. Aller verst er situasjonen der tilgangen til grunnleggende tjenester er liten, som i Al Hassakeh, Homs, Aleppo, Hama og Damaskus, og de landlege områdene rundt.

UTFORDRENDE

Det som inspirer meg mest i jobben hos Caritas, er å høre om alle menneskene vi hjelper til en litt mindre sårbar tilværelse. Vi gjør vårt beste for å styrke dem og gjøre dem selvhjulpne.

Men det er svært utfordrende å jobbe som nødhjelpsarbeider i en langvarig krise. Samtidig som vi hjelper andre, står vi i den samme krisen. På grunn av krigen har flere av mine

Elias Hamwi har i mer enn tre år jobbet som prosjektordinator for Caritas Syria i Aleppo.

kolleger og jeg vært nødt til å flykte. Mange av problemene dem vi hjelper har, som sult, traume og fordrivelse, er noe vi selv har slitt med. Noen ganger kjennes det uutholdelig.

BYGGE TILLIT

For hver gang vi oppsøker et nytt sted, bruker vi tid på å bygge tillit. Men så fort innbyggerne forstår at vi er der for å hjelpe og lytte til deres behov, får vi det. Noen av dem vi hjelper får meg til å gråte, som den eldre damen vi ga en kupong til, slik at hun kunne kjøpe varme klær til vinteren. I stedet for å bruke dem på seg selv, kjøpte hun klær til barnebarna og ingen til seg selv. De tre barnebarna ble overlatt til henne da foreldrene reiste, og det minste hun kunne gjøre var å sørge for at de fikk varme klær, mente hun.

De siste ti årene har Caritas Syria jobbet for å øke vår egen profesjonalitet internt, og forbedre den humanitære responsen. Det har gjort oss i stand til å handle raskt og effektivt når det er behov for vår hjelp.

BER OM GUDS NÅDE

Jeg håper på en bedre fremtid for Syria og alle

COVID-19: Pandemien har gjort livet i Syria stadig mer utfordrende.

“
Folk i jobb erfarer at lønnen ikke engang dekker en fjerdedel av det de trenger til mat, hygiene, helse og skole.
”

FAKTA

- Ifølge eksperter er levestandarden i Syria verre enn noen gang.
- Over 2/3 av befolkningen har for lite mat og mangler tilgang til rent vann.
- COVID-19-pandemien overbelaster helse-systemet og halvparten av alle offentlige tjenestetilbud fungerer ikke slik de skal.
- Caritas-nettverket har nådd over én million mennesker i Syria hvert år de siste ti årene med livreddende nødhjelp og annen støtte.
- Gjennom kirkestrukturen når Caritas de aller mest sårbare med mat, medisiner og husly.
- Våre lokale Caritas-partnere jobber også med mer langsiktige prosjekt som bl.a. sørger for utdanning for barn og lederskaps- og yrkesopplæring for kvinner.

ETTER TI ÅR MED KRIG ER BEHOVENE ENORME

I byen Homs ønsker Caritas Norge å bidra med mat, husly og medisiner og har derfor startet en innsamling blant våre støttespillere. Vi jobber sammen med Caritas Syria og Caritas England/Wales (CAFOD) for å nå de mest sårbare.

Du kan støtte Caritas' livreddende arbeid i Syria med Vipps til 12135 (Merk: Syria) eller donasjon til gavekonto 8200.01.93433 (Merk: Syria).

vi som bor her. Jeg håper også at vi kan bidra til at alle blir likestilt – uansett kjønn, religion og sosial tilhørighet.

Når vi i år markerer ti år med krig, kan jeg bare be om Guds nåde; måtte han gi oss styrke til å møte de tøffe forholdene vi lever under med takknemlige og kjærlige hjerter. •

(Artikkelen ble først publisert på hjemmesiden til Caritas Internationalis www.caritas.org)

NØDHJELP: Lokale hjelpearbeidere kommer med medisinsk assistanse og nødhjelp til familier som har flyktet fra krigen.

Navn: Elisabeth Le

Alder: 27 år

Fra: Drammen

Elisabeth Le tilbrakte mye tid på kjøkkenet hos besteforeldrene sine under oppveksten. Som ung pike fulgte hun nysgjerrig med da bestefar skar løvtynne skiver kjøtt eller grønnsaker med den store kjøkkenkniven, som er et fast inventar i kjøkkenet til de fleste vietnamesiske familier.

– Jeg syntes aldri det var noe gøy å leke med dukker, men å få være med inn på kjøkkenet å se hvordan ingrediensene ble tryllet sammen til smakfulle retter pirret alltid nysgjerrigheten i meg, sier Elisabeth.

Hun hadde ingen annen erfaring fra matbransjen før hun bestemte seg for å starte en matblogg for å hjelpe nordmenn til å bli bedre kjent med asiatisk matkultur. Bloggen ble en megahit som har resultert i kokkeboken *Alt asiatisk – enkelt, raskt og godt*, Aschehoug 2021.

– Hvorfor er det så givende å dele oppskrifter med andre? – De oppskriftene og tipsene jeg deler, kan bidra til å skape gode matminner for andre. Mange har fortalt meg at de har brukt mye mer tid på kjøkkenet nå under pandemien og har helt sluttet med å bestille mat hjem, siden de nå mestrer å bringe frem de samme smakene og rettene selv.

Elisabeth er selv vokst opp i en vietnamesisk familie, men hun deler også oppskrifter fra andre asiatiske land.

– Hva er det ved asiatisk mat du finner mest spennende?

– At alle de ulike smakene både er dype og aromatiske. Mange av rettene krever en god del kjærlighet fordi de ofte tar lang tid å lage, selv om rettene er relativt enkle.

Asiatiske land har mange ulike og spennende mattradisjoner, sier Elisabeth.

– Det thailandske og japanske kjøkken er for eksempel veldig ulike. Man ville aldri kategorisert det spanske og franske kjøkken under ett ord.

For St. Olavs lesere anbefaler hun årets sommer-trend, mochi-iskrem, som nå er å finne i flere matbutikker her i Norge.

– Det er en japansk dessert bestående av iskrem som er pakket inn i en deig laget av sticky rismel og formet til runde kuler. Det gjør at isballene får en myk, men samtidig seig konsistens.

Elisabeth konstaterer at de hjemmelagde er mye bedre enn dem du får kjøpt ferdig i butikken. Et super-tips er at man også sparer en god del, siden det er nok til flere runder med bare en pose mel.

Bloggen *Alt asiatisk* har over 450 oppskrifter, og Elisabeth har tatt høyde for at mange nordmenn ikke er så godt kjent med ingrediensene som trengs for å lage rettene fra de ulike asiatiske landene.

– Hva er din favorittrett hvis du skulle velge en?

– Det må være mammas vietnamesiske pannekaker, kalt Banh xeo, sier Elisabeth uten å nøle.

– Det er ikke bare fordi de er best, men tanken på hvor mye tid og kjærlighet hun legger ned i retten for å dele den med familien er det som gjør dem spesielle. Pannekakene skal stekes en etter en til de er ordentlig sprø. I tillegg er det kjøtt, grønnsaker og dip som må lages. Hver eneste bit er fylt av ulike konsistenser, smaker og utrolig mye kjærlighet, sier Elisabeth.

**VIL DU DELE DIN
FAVORITTOPPSKRIFT
PÅ SØNDAGSMIDDAG
MED ST. OLAVS LESERE?**

Kontakt Kathrine Låver:
kathrine.laver@katolsk.no

Iskald trendmat

Disse myke, seige og søte iskremkulene er årets store sommertrend.

VED KATHRINE LÅVER

Mochi-is

DU TRENGER (8 KULER)

75 g glutinous risemel

75 g sukker

100 ml vann

konditorfarge om ønskelig

8 iskremkuler med valgfri smak
potetmel

SLIK GJØR DU

Dagen før du skal lage mochi-is, lager du 8 iskremkuler og pakker dem inn i plastfolie. Legg dem tilbake i fryseren slik at de er helt gjennomfrosne når du setter i gang.

Bland risemel og sukker i en bolle. Tilsett vann og rør til du får en jevn røre.

Tilsett litt konditorfarge hvis du vil ha farge på mochien, dekk bollen med røren med plastfolie og varm den i mikroen på 600 w i ca. 2 minutter. Kanten vil nå være kokt. Rør godt rundt og varm den i ca. 45 sekunder til. Koketiden kan variere etter styrken på mikrobølgeovnen din, så følg med de siste sekundene. Deigen ser mer gjennomsiktig ut etter at den er kokt.

Strø et tykt og jevnt lag potetmel på kjøkkenbenken. Bland deigen godt sammen og velt den ut på benken. Strø et godt lag potetmel til over deigen. Du kan enten bruke kjevle eller presse deigen flat for hånd. Pass på, den er veldig varm!

Form deigen til et rektangel på ca. 18 x 35 cm. Legg den på et brett eller et fat, dekk den med plastfolie og avkjøl den helt i kjøleskapet, 45 min–1 time, for å slippe at isen smelter når vi skal forme den.

I mellomtiden klipper du åtte plastfoliebiter på ca. 12 x 12 cm, eller store nok til å dekke mochi-isen.

Når deigen er avkjølt, deler du den i 8 firkanter på 9 x 9 cm. Børst av potetmelet på begge sider.

Legg plastfolien over en muffinsform eller en smal skål, og legg deretter mochideigen oppi. Legg en iskremkule med den glatte siden ned i deigen. Dette trinnet er det viktig at du gjør raskt, så isen ikke smelter.

Brett og klyp kantene av deigen raskt og godt sammen. Samle alle sidene av plastfolien rundt deigen og tvinn den hardt rundt et par ganger, slik at du får en rund og stram mochi. Legg dem tilbake i formen med den runde siden ned, og sett dem i fryseren til de er gjennomfrosne igjen.

Ta dem opp noen minutter før de skal spises, slik at mochien tiner noe og blir mykere.

Tips!

Glutinous risemel kan kjøpes fra asiatiske matbutikker og er det som MÅ brukes for å få til deigen. Vanlig risemel er ikke det samme og gir ikke samme konsistens. Mochi- eller sweet rice flour kan også brukes.

Kan vi velsigne Gud?

Hver søndag, under messens Gloria, vender vi oss mot Gud og synger: Vi velsigner deg. Disse ord, som virker litt støtende på vår språkfølelse, er et bibelsk uttrykk for en rik dimensjon i vårt forhold til Gud.

TEKST: DOM MICHAEL JENSEN OSB,
ST. MAURICE-KLOSTERET, CLERVAUX

En dag i 1970-årene ble det musikalske repertoaret i en pinsemenighet beriket med en ny sang, friskt oversatt fra engelsk: «*Vi priser deg, vi forherliger deg, vi velsigner deg, Fader, vi opphøyer deg*».

Denne teksten vakte nærmest skandale. Vi kan da ikke velsigne Gud! Tyve minutter senere var teksten endret til «*Vi priser deg, vi forherliger deg, og Helligånden er her, som svar på vår bønn*».

ET PAR ÅR SENERE ble forfatteren av disse linjer katolikk, og gjenkjente hurtig den lille pinsesangen i messens Gloria. Her hadde den samme setningen stått ubørt i nesten tyve århundrer. Var Helligånden ikke til stede her? Jo, for *det er i liturgien at den Ånd som inspirerte den Hellige Skrift, taler ennå i dag gjennom Kirkens liturgi*, sier Dom Guéranger. Men spørsmålsteget ble stående: Hvordan kan vi velsigne Gud?

Vi er innforstått med at Gud velsigner oss; gjennom presten velsigner Gud personer og objekter. Men når vi velsigner Gud, vender vi ikke da vår religion på hodet? For å få svar på dette spørsmål, må vi gi avkall på å tenke på norsk, og i stedet tenke på ... bibelsk!

DET GAMLE TESTAMENTE bruker ofte ordet *beraka*, 'velsignelse'. Det er på latin blitt til *bene-dicere*, 'si vel'. I de germanske språk brukte man først *signe*, som egentlig betyr å 'gjøre (korsets) tegn over noe'; senere har vi i de skandinaviske språk, under innflytelse fra latin forlenget ordet til vel-signe. Men disse oversettelser er ufullstendige. *Beraka* er meget mere enn bare ord. *Beraka* betegner den aktive kraft som utgår fra Gud. Når Gud velsigner, gir han liv, fylde og lykke. Når Gud velsigner, skaper han. I overflod.

Når det bibelske menneske mottar denne fylde av goder fra Gud, reagerer det spontant ved å ... velsigne Gud! For vi *kan* virkelig velsigne Gud. Vi har i sannhet ikke noe vi kan gi Gud, men hans velsignelse ligger til grunn for en relasjon som skaper en strøm av liv. En strøm som er *gjensidig*. Slik kan selv det ringeste menneske få del i den allmektige Guds overveldende nådegaver. Og når vi svarer ved å velsigne Gud, forkynner vi hans gavmildhet; vi gir uttrykk for at vi har fått noe og er takknemlige.

NÅR GUD VELSIGNER, gir han bare én gave. Gud gir oss sin Sønn. Det forklarer Paulus ganske tydelig i den

rike tekst som åpner brevet til efeserne. Her beskriver Paulus nemlig Guds frelsesplan for menneskeheten som en altomfavnende velsignelse. Allerede de første ord understreker at velsignelsen er en gjensidig strøm: *Velsignet er Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i Kristus har velsignet oss med all Åndens velsignelse i himmelen*. Gud gir oss sin kjærlighet for at vi kan elske ham. Og når vi velsigner Ham som har skjenket oss sin velsignelse, oppnår Guds verk sin fullendelse. Det skal her innskytes at det først er Bibelen fra 2011 som i rikt omfang har innført oversettelsene *Vi velsigner Gud og Gud er velsignet*.

Men hvilke virkninger har Guds velsignelse i oss? Vi kan sammenfatte dem i tre ord: utvelgelse, hellighet, barnekår. *Gud utvalgte oss i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt*. Forunderlig at Guds kjærlighet til meg, og hans personlige utvelgelse av meg, har vart fra evighet av, selv om min egen eksistens kun har vart noen årtier! *Til å stå for hans ansikt, hellige og uten feil, i kjærlighet*. Guds kjærlighet til meg har til formål å gjøre meg hellig. Og for å oppnå dette mål, *avgjorde Han på forhånd at vi skulle få rett til å være hans barn ved Jesus Kristus*. Vi er kallet til å være en del av Guds familie, til å ha del i Guds eget liv. Gud elsker oss med den samme kjærlighet som Han har til sin Sønn. Det er fantastisk!

AV HVILKEN GRUNN har Gud overøst oss med sin velsignelse? Det er ingen annen grunn enn denne: *Etter sin egen gode vilje*. Den eneste kilde til Guds plan er hans egen gavmildhet. Da planen ble lagt, eksisterte vi ikke, og kunne derfor ikke være gjenstand for Guds kjærlighet. *Søk etter fortjenester, søk etter rettigheter, søk etter begrunnelser*, oppfordrer sankt Augustin. *Og hva finner du som resultat av din søken? Utelukkende Guds nåde*.

Vi konstaterer altså, at Guds plan ikke er kald juss, men faderlig kjærlighet, som har omgitt oss fra all evighet av. Og som følgelig ledsager oss i hvert eneste øyeblikk av vårt jordiske liv. Paulus' høye betraktninger setter våre bekymringer, våre vanskeligheter, våre nederlag i deres rette perspektiv: hva som enn skjer, er Guds uendelige kjærlighet over oss, med oss, i oss. Velsignelsen er en altomfattende ramme. Først for vårt liv sammen med Gud. Dernest for vårt liv til Guds ære: vi er lemmer på Kristi legeme, og følgelig er vi Kristi munn og Kristi hender som velsigner. Jesus innbyr oss til å ta del i hans verk: *Velsign dem som forbanner dere*. Og apostelen Peter sier: *Gjengjeld ikke ondt med ondt. Nei, velsign heller, for dere er kalt til å arve velsignelse*.

Gud velsigner oss. *I Kristus*. Hele Kristi liv har vært en umåtelig velsignelse for oss. Den kristne kunst avbilder ofte den velsignende Kristus, for det var hans siste synlige gestus på jorden: *Mens han velsignet disiplene, ble han tatt opp til himmelen*. Hvordan reagerte disiplene? Hvordan reagerer vi? *Siden var de stadig i tempelet og velsignet Gud*.¹

¹ Bibelsitatene i denne teksten er fra Efeserbrevet 1,3 ff, Lukas 6,28, 1 Peter 3,9, Lukas 24,50 og 53.

Introvert trass

Nå begynner de å komme, disse erkjennelsene om at det kommer gode ting ut av pandemien også. Naturen får liksom hentet seg litt inn. Luften fornyes. Vi gjenoppdager oss selv. Vi lengter etter disse enkle tingene vi knapt merket oss, før viruset tok over livene våre - kaffe i trange kaféer, mylder, uanmeldte besøk kanskje, stå i kø og irritere seg - ja, du vet ...

TILPASNINGSEVNE

Én av de viktigste egenskapene hos mennesket er helt åpenbart evnen til å tilpasse seg omstendighetene. Vi overlever en bilkø til hytta. Det hender faktisk at Gislefoss spår feil. Noen ganger er det kø. Og vi takler det. Hele livet har strengt tatt vært en avbalansering av forventning og realitet, prøving og feiling. Vi har lært av egne feil og fryder oss over andres, vi har reist oss opp og gått videre, tryna på sparkesykkel og latt som ingen ting, neida, alt i orden.

Men så kom pandemien.

GUD GROVSORTERTE

Gud grovsorterte oss i to grupper: de ekstroverte og de introverte. Smart trekk. To lag å heie på, så å si. De ekstroverte har hatt det tøft nå. Mennesker som får energi av andre mennesker, aller helst i store grupper på tribuner og andre steder med mye lyd. Uten sosiale medier og videomøter hadde alle utadvendte bukket under. En tilsvarende pandemi på begynnelsen av nittitallet, før smarttelefoner og internett, hadde ganske enkelt vært game over for de ekstroverte. Tenk litt på akkurat det.

VI INTROVERTE

Vi introverte derimot, greier oss fint og relativt lenge uten andre mennesker – vi har nok med oss selv, trives i eget selskap. Om Steen & Strøm og harryhandelen stenger ned, holder vi oss bare hjemme og finner opp glødelamper, skriver romaner eller bindsterke verk om angst.

Pandemien ga oss anledning til å stå over karneval, overraskelsesselskaper, barnetog og alt annet det andre vi ellers gjør hva som helst for å unngå. Det var ikke vi som stod på verandaer og balkonger og hyllet helsearbeidere, vi synger ikke i kor, unngår korps og

deltar bare unntaksvis på ting andre mennesker har arrangert.

HØYTFUNGERENDE ASPERGERS

For noen år siden gikk det en dokumentar på NRK om mennesker med høytfungerende Aspergers. To av dem hadde flyttet sammen og nå var det straks jul og pynting av tre. Hvorfor gjør vi dette her? spurte den ene den andre. Jeg aner ikke, sa den andre, men det er vel hyggelig da, kanskje.

Jeg googlet umiddelbart "Tegn på Aspergers", for er det derfor jeg får angst av fotografier med folk som griller, og er det derfor jeg står ved åpen kjøleskapsdør og spiser kalde fiskekaker med henda og gledesløst skyller ned med doven Farris? Jeg greier meg så skremmende fint uten det mange refererer til som kos - tanken på å stelle i stand en heftig middag for meg selv for å nyte det med et glass et eller annet, er altså så fremmed at ja, Aspergers ligger der på tungen - det at folk under tredeve som jobber i varehandelen eller servicenæringen avslutter enhver transaksjon med "Kos deg" påkaller mer aggresjon hos meg enn et smil tilbake. Noe av det aller beste med pandemien er at folk snakker litt mindre om kos og først og fremst konsentrerer seg om å holde ut. Kose meg kan jeg gjøre i helvete, som fatter'n pleide å si når han skylte ned nitroglyserin med en vodka cola.

VANER

I tillegg utstyrte Gud oss med evnen til å utvikle vaner. Det som virker eller gir en slags opplevelse av tilfredshet og fremgang på kort sikt, det holder vi fast ved. Det blir på mystisk vis til en vane, noe vi gjør uten å tenke oss om. Jeg er en sånn som i løpet en måned hører ti, femten timer med podcaster om hvordan jeg kan vokse og utvikle meg som menneske. Selv står jeg fremdeles mentalt på et sted mellom seksten og tyve, men jeg har altså en enorm glede av å lytte til pludringen blant mennesker med så mye fagkunnskaper at det renner over.

I det siste har jeg hatt en dille på alt om biologi og kjemi - podcaster der balansering av dopaminer og proteiner og hormoner og sånt er forklaringen på det aller meste. Er du sånn eller sånn, er det fordi du mangler eller har for mye av ditt eller datt på latin. De enkleste rådene, det de kaller hacks, tester jeg - sånn som å få i meg mellom to og ti minutter sollys rett i trynet før klokken

ARNE BERGGREN er musiker, forfatter og tv-produsent. Foto: Heiko Junge / NTB scanpix

ti om formiddagen - jeg husker ikke hvorfor, men det koster meg ikke mye og kan det gi meg ytterligere noen ukers levetid som jeg kan bruke på å irritere meg over naboens manglende respekt for norske flaggregler eller statsmeteorologenes stadig svakere diksjon, kan det jo ikke skade.

AVLÆRING

Biologene er opptatt av vaner, i hvert fall han jeg hører på for tiden. Lar det seg gjøre å bli glad i å jogge? Kan jeg huske å betale regninger av meg selv, før kemneren står på døren? Men kanskje enda mer interessant og utfordrende: Kan jeg avlære en hel haug av dårlige vaner? Hvorfor åpner jeg helt automatisk og nesten søvngjengersk trillekofferter og bager for å tømme innholdet på hotellgulv? Hva er det som gjør at det tar mindre enn 24 timer for meg å omdanne et relativt ryddig kjøkken til noe som ser ut som en seriemorders habitat, når jeg får noen dager for meg selv? Lar det seg gjøre å bryte rekken av kognitive feilslutninger som medfører en sti av müsli og tørket frukt og bær mellom kjøkkenbenken og skrivebordet via spisestuen? Kan man venne seg av med å spise mens man går gjennom huset?

Biologene gir håp. Man kan omprogrammere seg selv, så å si, om man bare vet hvordan. Sol i trynet før ti, puste gjennom nesa og D-vitaminer er bare noe av verktøyet Gud har utstyrt oss med.

FOLK PÅ GJØVIK

Pandemien har vært grusom for mange. Å ikke kunne besøke sine kjære. Ikke få lov til å ta farvel. Å dø mens man sakte kveles. Noen av bildene fra den store verden og enda nærmere, har vært hjerteskjærende. Gravplassene i New York. Likbålene i India. Det har vært så skremmende og ille at vi knapt forstår hva vi har vært gjennom.

Men teller man opp antall reportasjer på Dagsrevyen og ser hva de handlet om, vil det i ettertid se ut som om vår tids Svartedauden først og fremst rammet folk i gågatene på Gjøvik og Lillehammer. Det har ikke handlet om medfølelse og eksistensiell angst eller undring - det har handlet om blindt raseri over stengte pøbber og manglende flyavganger til Kanariøyene. Raseriet og fortvilelsen retter seg ikke mot Gud eller Darwin,

men mot Erna Solberg og Bent Høie. Helt sentralt var Charter-Sveins oppgjør med vitenskapen.

GUDS PLAN

Men mennesket er altså tilpasningsdyktig. Vi utvikler nye vaner, finner forklaringer. Jeg har mer til felles med disse konspirasjonsstakkarne som samles i skjul på låver og i kjellere enn jeg liker å innrømme. Det er en grunnleggende fortvilelse som kommer til uttrykk i en slags kamikazeliknende kreativitet. Disse sjele-ene som til enhver tid søker og gjør det motsatte av alle andre. Vi sitter kleddt i fillete strie i midtrabatten, og kakker med en diger stein. Vi strør müsli etter oss og gjør ting totalt uten mening, på refleks eller ren trass.

Men noen ganger er det kanskje nettopp introvert trass som åpner for noe de ekstroverte kan glede seg over. For alt vi vet var det en sær konspirasjonsteoretiker eller en undrende fyr med Aspergers som ved en tilfeldighet oppfant karneval, engangsgrill eller surpriparties. Og pussig nok skårer en håndfull av verdens ikoniske entreprenører godt innpå et eller annet spektrum. Elon Musk har Aspergers. Steve Jobs hadde sitt berømt "distortion field" og Mark Zuckerberg, som har skylda for plattformene der vi deler alle disse fordømte bildene av skalledyr og kos, preges jo av en slags kjølig distanse til menneskeheten. Er det dette som er Guds plan med de introverte? •

Arne Berggren

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

KNUT LUNDBY:
**RELIGION I
 MEDIENES GREP**
 UNIVERSITETSFORLAGET
 2021
 269 s.

Fra Hallesbys helvete til NRKs «Skam»

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Denne boka handler egentlig om det største av alle spørsmål: Hvorfor har Norge i løpet av de siste generasjoner blitt et sekulært samfunn? Tenk bare på hva som er skjedd i årene etter krigen. Vi var et kristent land, beskyttet av en evangelisk-luthersk grunnlov og innhyllt i en offentlig religion som nesten alle tilhørte. Med stolthet kunne vi for eksempel se tilbake på okkupasjonstidens kirkekamp som et felles verk. Så er vi i løpet av de siste femti år blitt et land uten offisiell tro, bare foranket i hva som nå kalles en «kristen og humanistisk arv» – altså i en ren fortid – med en fremtid på vei mot det livssynsnytrale – unnskyld, mot det livssyns åpne, som det heter nå. Med største selvfølgelighet, religion er jo en privatsak og hellighet noe personlig.

Hvordan er det blitt slik?

RELIGION FORSTÅTT GJENNOM MEDIENE

Knut Lundby er professor i medier og setter naturlig nok massemediene i fokus når han studerer forfallet i det religiøse liv. Han kan gjøre det, for i Norge er mediene en del av den store offentlige samtalen, med sine lange tradisjoner av statskringkasting og lojale partiaviser. Når han sier at vi nordmenn forstår religion overveiende gjennom mediene (s.12), så er det i hvert fall delvis sant. Veksten i denne bransjen, sier han, har «greet» religionen og trengt den inn i et hjørne. Den har underminert kirkens autoritet og vært med på å gjøre staten upartisk, angivelig fordi publikum selv - samfunnet - har gått fra å være ensrettet troende til å bli mangfoldig og multi-etnisk, - skjønt også dette under medienes lokkende budskap. En gjennomgående kronologisk struktur sørger for at perioden 1950-2020 deles opp i tiårs-avsnitt, med utsyn over verdensbegivenhetene, dessuten innsikt i den egentlige medieutviklingen, påminnelse om de politiske debattene og forståelse av den stakkars folkekirken.

Nå har mediene selvfølgelig ikke vært alene om å fremme religiøs sekularisme. Eksterne folkeflyttinger og stigende økonomisk rikdom, ved siden av en mer generell individualisme (hvor den enn kommer fra) og en betydelig, nesten naiv tiltro til globale menneskeretter

– alt dette spiller inn. Skjønt bearbeidet og presentert gjennom mediene, som et slags filter som påvirker og kanskje bestemmer hvordan verden slår inn. Med til historien hører derfor medienes teknikk, organisasjon og verdier – fra trykkpresse til internett - derunder den kjente forkjærligheten for konflikter i kampen mellom kanalene (Lundby har tidligere gitt oss begrepet «flerkanalsamfunnet»). Han er nøye nå med å forklare hvordan dette filteret virker, og vil lære oss å skille alle trinnene i den prosessen han kaller «medialisering» – formatering, fortelling, framstilling osv. Greit nok, men lesere flest vil nok feste seg ved realitetene og de slående eksemplene, snarere enn ved forfatterens forsøk på systematikk – og de finner nok av realia på disse sidene! Verdenshendelser, medieepisoder, religionskriger, programstatistikk – her er et vell av enkeltheter, ja nesten overveldende mange, og alle peker altså mot økt sekularisme. Bare ta en slik ting som andaktene i radio, så selvfølgelig før, men så bortgjemte nå; deres programhistorie rommer mye av meningen ved denne boken.

MULIG INNVENDING

Skulle det innvendes noe, måtte det være det overveldende i dette. Alt henger visst sammen med alt. Hva er da essensen – at religionen havner i medienes grep, eller at hele Norge – vi alle – gjør det, inklusive mediene selv, fra Hallesbys berømte radio-preken til ungdomsserien «Skam»? For å forstå det som foregår, bør vel noe holdes fast. Men det religiøse – forstått som trangten til kontakt med det guddommelige – får en litt stemoderlig behandling her. Det holdes i hvert fall ikke fast som den avhengige variabel i analysen, den som holdes opp mot de mange uavhengige – innvandringen, de fremmede religionene, medieteknikken, ungdomsopprøret, samfunnsøkonomien osv. Det kommer kanskje av at det religiøse ikke ses som annet enn den troendes litt vage trang til forbindelse med «hypotetiske makter» (s.14). I stedet kunne den vel ses som en befriende universalisme i motsetning til sekularismens parallellisme, samt en kilde til ekte med-menneskelighet mot tidens skrål. Ikke at forfatteren dermed skulle vært mer kristen-fundamentalistsk, tvert imot, han

«I rekken av betydelige medie-bøker på norsk – vi har da noen – tar denne fra nå av en selvskreven plass.»

er sympatisk åpen og generøs som han er, men fremstillingen kunne kanskje blitt litt tydeligere om han hadde betont troen.

Ta «menneskerettighetene». Hva er de egentlig annet enn grunnleggende kristne verdier, bare ikledd tidens mer gangbare språk? Og fundamentale, hvis man ville se medienes beundring for dem i perspektiv. Som det er, kan man kanskje tenke: hvorfor ikke la kristendommen gå under, om det trengs?

Eller satiren. Den spilte kanskje større rolle enn hva som fremkommer her, skjønt Lundby har sans for også disse valørene. Ikke bare fordi 1970- og 80-tallets satire var morsom (det var den jo) men fordi den representerte et autoritetsfall av betydning i denne sammenheng. Et fall som rammet særlig statskirken dypt. Prester og biskoper ble komiske. «På vei til kirken i dag ...» – hvorfor hylte vi av latter over disse ordene når de ble sagt av Wesenlund, mens de var møtt av taus ærefrykt i århundrene før? Og hvorfor var «Life of Brian» så ubetalelig morsom i sin frekkhet mot evangeliet at den punkterte all blasfemi – også, i realiteten, de statskirkelige prinsippene i 1814-grunnloven? Det religiøse blir lett noe latterlig, om det ikke fylles av innhold.

RELIGION ER UNDER PRESS

Hvis vi nå forenkler boken litt ved å skille mellom religionen (hva enten forstått som tro eller som landskap), mediene, og «tiden» – alle mulige omkringliggende hendelser – så må vi lese den slik at mediene i disse årene har trengt religionen tilbake ved å speile «tiden» på sin måte. Og da må vi spørre – på hvilken måte? Hvordan kan mediene ha «skyld» i avkristningen? Ikke ved sin mengde, får vi vite her. Det eneste Lundby finner i overgangen fra det enkle énkanalet til dagens internasjonale konglomerat, er en viss tilbøyelighet til «new age» og mystikk i de private TV-kanalene. Hvilket ikke kan være utslagsgivende. Hva da med virkemåten – digitaliseringen, datafiseringen, all ny teknikk? Egentlig ikke det heller, skjønt det trekker oss inn mot mediesfæren på en egentlig uforutsigbar måte.

Det som da gjør at mediene historisk sett *har* virket mot religionen, er den måten de tolker «tiden» på – altså innholdet, verdiene. Mediefolk er moderne, de kristne ikke – og

de har derfor ulikt syn på mange ytre ting. Viktigere er at mediene står aktivt imot en del av det religiøse som overnaturlig og derfor ikke troverdig - slike ting som at vi straffes i helvete, at vi tror på ånder, eller på engler for den saks skyld. På disse områdene har den norske mediedekningen vært fylt av skepsis og vantro – med tilhørende trang til sensasjoner, der hvor troen selv foretrekker stillhet. Det hjelper selvfølgelig ikke at mange kristenfolk er tradisjonister med hensyn til kjønn, mens journalister naturligvis er likestilte og HLBTV-vennlige. Det gjør at religionen presses av mediesamfunnet – hvilket her vises gjennom masser av eksempler.

Men så – nøyaktig halvveis i utviklingen skjer det noe. «Sataniske vers» utgis (1988) – og åpner en kløft mellom verdens trosretninger. Kløften forsterkes av en betydelig muslimsk folkevandring. Plutselig er jo helligheten her! Midt i det sekulære Norge! Hva gjør mediene da? Jo, fordi de er innvandringsvennlige, må de respektere visse religiøse fenomener som ånder, straff og engleskikkelser, og Lundbys bok får masser av nytt og tvetydig stoff å fordøye. At 1814-systemet oppløses og statskirken samtidig forsvinner, gjør ikke situasjonen mer oversiktlig. Bare dette står igjen: Vi er ikke som før.

Religion i medienes grep er belagt med tallrike fotnoter og en 35 siders litteraturliste som omfatter det meste av det som er publisert om religion i de senere år. Jeg har sjelden arbeidet så detaljert med nyere tid - min egen - og skummet fløten av så mange ulike del-undersøkelser som i dette tilfellet. En bragd bare å gjengi dem. Og som konklusjon: I rekken av betydelige medie bøker på norsk – vi har da noen - tar denne fra nå av en selvskreven plass. •

I MEDIENES GREP: Alt henger visst sammen med alt. Hva er da essensen – at religionen havner i medienes grep, eller at hele Norge – vi alle – gjør det, inklusive mediene selv, fra Hallesbys berømte radio-preken til ungdomsserien «Skam»?

KARL OLAV SANDNES
VAR PAULUS KRISTEN?
 EFREM FORLAG 2021

Selvsagt var Paulus kristen

OMTALT AV P. ODDVAR MOI

Karl Olav Sandnes er medlem av og ordinert prest i Den norske (lutherske) kirke og professor i nytestamentlig teologi på Menighetsfakultet, og han har nylig utgitt boken *VAR PAULUS KRISTEN? Har kirken forstått hans tro og teologi.*

RETORISK BOKTITTEL

Katolikker i vår tid har vel en forståelse av Den hellige Paulus som en av Kirkens viktigste apostler, basert på a) den store høytiden for apostelfyrstene Peter og Paulus 29. juni (og stor messe i Peterskirken og overrekkelsen av pallier til alle nye erkebiskoper), b) festen for Paulus' omvendelse 25. januar (som er utgangspunktet for bønneuken for kristen enhet) og c) det faktum at vi leser fra et av Paulus' brev i messen nesten hver dag gjennom hele året. (I påsketiden leser vi hver dag fra Apostlenes gjerninger, der 2/3 av kapitlene handler om Paulus.) Så når boken har tittelen «Var Paulus kristen?», oppleves det svært underlig/sært.

Vi forstår selvsagt at spørsmålet er retorisk ment, og at det egentlig dreier seg om hva slags forhold Paulus hadde til jødefolket etter at han i Damaskus forstod at Jesus virkelig var jødernes lovede Messias – en problemstilling jeg kommer tilbake til. Men likevel synes jeg ikke bokens tittel fungerer særlig godt.

TRO OG GJERNINGER

Denne boken er også fremmed for oss katolikker fordi den gjengir en protestantisk forståelse av Paulus som den personen som klart forkynte at vår frelse avhenger bare av vår tro, og ikke av våre gjerninger. Dette var jo noe Martin Luther understreket svært så sterkt, og som derfor har gjennomsyret nesten alle protestantiske teologers lesning av Paulus. Men vi katolikker opplever at Luthers sterke frykt for lovgjerninger kom fordi han misforstod Den katolske kirkes lære på dette punktet, og vi ser når vi leser Paulus en god balanse i hans fremstilling av tro og gjerninger.

Jeg kan også legge til en personlig grunn til

at denne boken ikke appellerte veldig sterkt til meg; at jeg som teologistudent langt foretrakk språklige og eksegetiske studier foran den systematiseringen av en forfatter eller et skrifts innhold som er typisk for bibelteologi – og også denne boken.

GODT SKREVET OG REDIGERT

Når dette er sagt, er Sandnes' bok svært godt skrevet og redigert, og han har utvilsomt svært god oversikt over teologers Paulus-forskning de siste 40-50 årene – sannsynligvis har han bedre oversikt over dette enn nesten noen andre i Norge.

Sandnes skriver om det gamle og det nye «perspektivet» på Paulus innenfor forskningen, og det han kaller «Paulus innenfor jødedommen». Her synes jeg det «nye perspektivet» er mest interessant, og der sier man at Paulus' utgangspunkt var at han var misjonær for folkeslagene, at han skrev mye om praktiske utfordringer og det var slik hans teologi kom til uttrykk. Sandnes går inn for dette perspektivet, men han tar etter min mening ikke klart nok avstand fra det «gamle perspektivet» som helt siden Luthers tid har dominert lesningen av Paulus' brev.

Det «gamle perspektivet» på Paulus er nemlig svært tydelig styrt av Luthers syn på at vi er frelst av nåde alene, og at gode gjerninger – både i jødisk forstand og i katolsk forstand – ikke har noen plass. Også for oss katolikker er det tydelig at Paulus kjempet for at de hedningkristne ikke skulle underlegges en jødisk lovforståelse, men vi tenker selvsagt ikke at Paulus skulle ha noen problemer med den balanserte katolske forståelsen av samspillet mellom nåden og gode gjerninger. Det ser ut til å være dette tydelige protestantiske synet på lov og gjerninger, som fortsatt er tydelig hos Sandnes, som ødelegger min lesning av denne boken.

Boken tar i nokså stor grad opp diskusjonen om forholdet mellom jødedommen og den fremvoksende kristne kirken. Dette er

et viktig spørsmål som har opptatt meg lenge, men jeg er vant til (og foretrekker vel) å studere det som en del av tidlig kirkehistorie og ikke så mye som en del av Paulus-studier.

KIRKEN ER DYNAMISK

Sandnes sier i noen intervjuer i forbindelse med lanseringen av boken at det selvsagt blir feil å si at Paulus ble omvendt ved Damaskus, dvs. omvendt til en slags moderne kristen tro. For meg er det like klart at man gjerne kan kalle Paulus opplevelse ved Damaskus en omvendelse, for han skiftet fullstendig syn på om Jesus var den lovede Messias/Kristus eller ikke – men han var selvsagt like mye jøde også etter at han kom til tro på Jesus som Messias. Vi katolikker ser nok på Kirken som mer dynamisk enn mange protestanter gjør. For oss er det tydelig at mange ting gradvis utviklet seg (strukturen med apostler/biskoper, prester og diakoner, pavens rolle, forholdet mellom grupper som gradvis ble til den katolske og den ortodokse kirke, mange stridigheter og splittelser i Kirken, det som i vesten ble den protestantiske reformasjonen etc.), og det er vel knapt noen katolikker som vil tenke på Kirken på Paulus' tid som lik Kirken i vår tid.

Karl Olav Sandnes har altså skrevet en solid bok om Paulus, etter et langt arbeidsliv som Paulus-forsker, og det er litt trist at jeg ikke helt klarer å ta innholdet til meg. •

“

Denne boken er også fremmed for oss katolikker fordi den gjengir en protestantisk forståelse av Paulus som den personen som klart forkynte at vår frelse avhenger bare av vår tro, og ikke av våre gjerninger.

”

KLIPP

«For den katolske kirkes del er det nokså klart at Peters stol som et embete i tjeneste for Kirkens enhet baner vei for en universalitet som rommer mange troserfaringer. Disse kommer ikke bare til uttrykk i en gitt periode av Kirken, men til alle tider. På den ene siden overkommer det trangen til stadig å lete etter en form for opprinnelig kristendom. På den andre siden gir det trygghet til å pus-te med begge lunger, både den vestlige og østlige, slik Johannes Paul II så vakkert beskrev det.»

PATER HALLVARD HOLE OFM I DAGEN

– Liturgien drar meg hele tiden ut av tiden og inn i den hellige tiden, inn i det hellige rommet, nærmere Gud.

«Vi trenger den hellige liturgien. Vi trenger kirkeåret. Vi trenger gjentakelsene for å bli holdt fast i det helt grunnleggende i troen. Og hver gang dette årshjulet spinner rundt én gang til, kommer jeg dypere inn i troens mysterier. Nei, det er ikke tomme ritualer. Det er en hellig lek, Guds pedagogikk. Det blir som å be Fader vår. Selv om jeg har bedt Herrens bønn uendelig mange ganger, fylles den stadig med nytt innhold. Den blir ikke tom. Liturgien drar meg hele tiden ut av tiden og inn i den hellige tiden, inn i det hellige rommet, nærmere Gud.»

RAGNHILD H. AADLAND HØEN I VÅRT LAND

«Før kom spotten frå subkulturar og marginale posisjonar på ytre venstre eller høgre, medan kyrkja stod meir sentralt med meir makt enn i dag. No er det motsett. Kyrkja er marginalisert og perifer, medan spotten kjem som familieunderhaldning i dei største fjernsynskanalane. Om lag halvannen million sjåarar fekk med seg religionssatiren i NRK og TV forrige helg.»

HÅVARD REM I DAG OG TID

Kirken i Polen er sammensatt

Ewa Bivands meningsytring i St. Olav nr. 1/2021, trenger en kommentar.

Hvordan møter det pluralistiske samfunn Kirken? spør Ewa Bivand under overskriften «Kvinneopprør i Polen handler om mer enn abortloven», og hun nevner et vedtak i polsk Høyesterett høsten 2020 vedrørende polsk abortlov.

DET ER VIKTIG Å HUSKE at polsk Høyesterett er en uavhengig domstol. Høyesterett i Polen har besluttet at abort begrunnet i en alvorlig mangel på fosteret, er grunnlovsstridig. Det er heller ikke alle polakker som er uenige i Høyesteretts avgjørelse, slik Bivands artikkel kan gi inntrykk av.

Hvert år går mange mennesker i flere store og mindre polske byer i «Marsj for livet». Denne marsjen samler flere tusen familier, unge kvinner, menn og barn. De går i tog, de synger og er glade.

Marsjen er organisert for å markere offentlig våre grunnleggende verdier; menneskeverdet fra unnfangelsen av, og at familien bygger på ekteskapet mellom mann og kvinne, og deres ønske om å få og oppdra barn. Disse marsjene har en positiv, gledelig og bekreftende dimensjon. De understreker forsvaret av, og rettighetene til, livet og familien. Selv om disse marsjene har holdt på i 13 år, har de dessverre aldri vært dekket av norske massemedier.

EWA BIVAND stiller også spørsmål ved religionsundervisningen i Polen. Faktum er at flere millioner polakker emigrerte til Vest-Europa etter år 2004. De hadde aldri hørt om det «dekadente, ugudelige Vesten». Tvert imot. Kirken ga dem styrke til å være i stand til å komme i dialog med, og finne praktiske løsninger i, de pluralistiske vestlig samfunn.

Religionsundervisningen i Polen, som i Norge, gis gjennom skolen. Ja, de fleste steder i Polen er den i regi av Den katolske kirke.

Av **IZABELA MAZUR**
Master i historie,
Universitetet i Lublin
St.Laurentius menighet,
Drammen

Der hvor det er store grupper lutheranere eller ortodokse, tilpasses religionsundervisningen disse. Ateister kan velge at barna undervises i etikk fremfor i religion.

Det er riktig, som Ewa Bivand skriver, at tilliten til Kirken er fallende blant noen yngre grupperinger. Men de unge forlater ikke Kirken. Kirken møter dem som lever sekulære liv med åpne hender og den er godt forberedt. Mange unge feirer søndagsmessene og mottar sakramentene. De ønsker å identifisere seg med Kirken og leter etter felleskap.

Nevnes kan her for eksempel at hvert år samles flere tusen unge polske katolikker seg i Lednica. De ber, de danser, de diskuterer. Lednica-bevegelsen er en formasjonsvei rettet mot samfunn og enkeltpersoner. I år blir den organisert for 25. gang. (Les mer her: www.lednica2000.pl/pola-lednickie-2/)

“
Man kan ikke, slik det skjer i Polen nå, starte en konstruktiv dialog med å angripe kirker og male vulgære slagord på kirkeveggene.

I POLEN ER DET rundt 30.000 prester. I polske fengsler sitter 868 personer dømt for pedofili. To av dem er prester. Er det for mange? Ja, det er to for mange!

Det har vært mye snakk om pedofilisaker i Polen, ikke bare i Kirken. Men det er underlig at massemediens moralske pekefinger i disse sakene bare rettes mot Kirken.

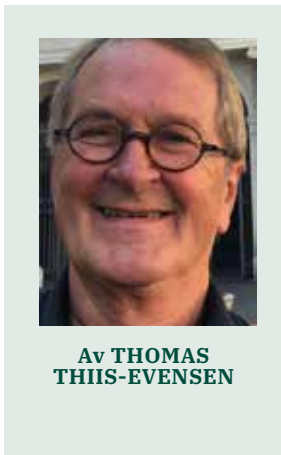
Det er riktig, som Ewa Bivand skriver, at det i Polen finnes flere trossamfunn enn Den katolske kirke. Men det er viktig å huske på at mange av dem støtter Kirkens syn på abort. Jeg kjenner dessuten selv et par ateister som er mot abort.

Vi er alle opptatt av god dialog. Men man kan ikke, slik det skjer i Polen nå, starte en konstruktiv dialog med å angripe kirker og male vulgære slagord på kirkeveggene. Gode dialoger kan bare bygges, og spre seg, når utsiktene til en fruktbar fremtid er til stede - og når katolikker viser troskap til sin katolske identitet. •

Om å såre

Jeg ble såret. Og kanskje flere med meg. Av den store karikaturtegningen i påsken over en kommentar i Aftenposten om påskelamtradisjonen. Den viser et lam med fane og kors og glorie – et 2000 år gammelt symbol for Kristus som offerlammet. Fanen har påskriften «Opplysningskontoret for kjøtt» og glorien er en tallerken flankert av kniv og gaffel, klare til halshugging og fortæring. Altså henvisninger til kjøtt og slakt som en ironisk innledning til lidelsen på Langfredag.

Hvorfor såret? Fordi det minner meg om gutten i lekekassen som sparker i stykker sandtårnet vennen endelig har fått til å stå.

Av THOMAS THUIS-EVENSEN

Eller mobberer i skolegården som knuffer og erter den brune jenta, den tause gutten og han med talefeil.

Og det minner meg om forskjellen på mot og feighet. Som da forsvaret av ytringsfriheten i Charlie Hebdo satte karikaturtegneren i kalkulert livsfare. Det er mot. I Aftenposten er påskesarkasmen helt ufarlig. Ingen represalier forventes av en marginal gruppe av kristne som hver dag baler med eksistensielle valg - mellom tro og tvil.

Da er hensikten tydeligvis bare å fryde seg over sorgen hos de trufne. Og det er feigt.

(Innlegg i Aftenposten 8. april)

Verdenskirken på synodal vei

Vandringen begynner i alle bispedømmer i oktober 2021 og ender i bispesynoden i Roma i oktober 2023, der temaet er «synodalitet».

Bispesynoden i Roma, som opprinnelig var planlagt til oktober 2022, er blitt utvidet av pave Frans til å innbefatte en toårig synodal vei.

TRE FASER

Vatikanet kunngjorde nylig at synoden med tema «synodalitet» er tenkt planlagt i tre faser: en lokal, en kontinental og en som omfatter den universelle kirke. Målet er å tilby alle troende muligheten «til å lytte til hverandre og til Den hellige ånd», slik pave Frans formulerte det.

Foreløpig er ikke synodens innhold spikret; temaer skal man finne mens man går. Men det legges opp til at sentrale elementer i alle møter skal være diskusjoner og refleksjoner der deltagerne fremfor alt lytter til hverandre. Sentralt er også feiring av messe og felles bønn. Den synodale vandringen koordineres av synodesekretariatet i Roma under ledelse av kardinal Mario Grech.

DESENTRALISERT

Synoden åpnes av pave Frans i Roma 9. og 10. oktober i år. En uke senere går startskuddet i bispedømmene over hele verden. Frem til mars 2022 skal den lokale biskopen avholde felles bønn og gi

råd i tråd med overordnede føringer og spørreskjemaer som deles ut. Også ordenssamfunn, katolske foreninger og undervisningssteder oppfordres til å ta del i den synodale prosessen.

KOORDINERES I ROMA

Alle tilbakemeldinger og resultater vil bli sendt til synodesekretariatet i Roma. Sekretariatet vil så utarbeide et foreløpig arbeidsdokument som vil bli diskutert på overordnet (kontinentalt) nivå høsten 2022. Frukten av disse diskusjonene, vil gå tilbake til synodesekretariatet, som så utarbeider et nytt, finsiktet arbeidsdokument. Dette dokumentet vil danne grunnlaget for de drøftelser og rådslagninger som vil finne sted under den sentrale bispesynoden i Roma i oktober 2023. (kathpress)

SYNODE

- Kirkerettsseksperten monsignore Torbjørn Olsen forteller at synode betyr «vei», og utlegges gjerne slik: man blir enig om og bestemmer noe mens man «går» sammen. I praksis viser det til kirkestrukturer der avgjørelser fattes av større representative organer, til forskjell fra strukturer der hierarkiet besitter myndigheten. Det gjelder på alle nivåer.
- Den katolske kirke har alltid hatt en blanding av begge strukturer. Frem til 1400-tallet konkurrerte det synodale og der hierarkiske: hvem har høyest myndighet, det universelle konsil eller paven? Kan et konsil avsette paven? Den hierarkiske forståelsen seiret, og siden har synodene spilt en underordnet, men likevel viktig rolle.
- Etter Det annet vatikankonsil (1962-65) fikk den synodale tenkemåten en renaissance. Man ville innføre regelmessige bispesynoder, en slags minikonsil. Det skjedde da også. Det viktigste i slike synoder er antagelig at deltagerne får mulighet til å snakke sammen utenom de offisielle møter.
- Man kan også holde lokale eller regionale synoder f.eks. for hele Norden. Eller for et bispedømme. Dette er nøye regulert i kirkeretten. I middelalderen var det foreskrevet regelmessig. I dag kan biskopen bestemme det. Ingen biskoper i Norge har, så vidt mgr Torbjørn Olsen vet, benyttet seg av den muligheten de siste 150 år.

AKTUELL PROFIL

Hvem: Kristin Bliksrud
Aavitsland

Aktuell: Nytiltrådt leder av Det norske institutt i Roma

Kristin Bliksrud Aavitsland tiltrådte stillingen som leder av Det norske institutt i Roma 1. mai, og hun har allerede rukket å sette sine ben i nytt kontor.

– *Hvordan føltes det?*

– Merkelig. Jeg har vært knyttet til Det norske instituttet som student, vitenskapelig assistent og doktorgradstipendiat, og dessuten vært på besøk som forsker og lærer under flere ulike ledere. Rart å komme tilbake og installere meg på det kjempestore kontoret med egen balkong – som en gang i tiden var institutt-grunnleggeren Hans Peter L'Oranges spisestue, forteller professoren som egentlig er aktuell x 2; hun har nemlig nylig ledet de 60 forskerne i prosjektet «Tracing the Jerusalem Code» frem til publisering av et storslagent akademisk trebindsverk. Les mer side 33.

– *Hva var den viktigste grunnen til at du ønsket å lede instituttet?*

– Som sagt har jeg et langvarig faglig forhold til denne lille filialen av Universitetet i Oslo. Jeg mener at instituttet i Roma er av uvurderlig betydning for norsk humaniora, selv om forutsetningene for virksomheten er andre nå enn da instituttet ble grunnlagt i 1959, sier Aavitsland, som er glad for å kunne bidra til et nytt kapittel i institusjonens rike historie.

– Katolikker har ofte beskrevet det å komme til Roma som «endelig å komme hjem». Kjenner du deg igjen i det?

– Mitt forhold til Roma er først og fremst knyttet til faget mitt, og til den dype forståelsen av historie som Roma mer enn noen annen by legger til rette for. Så det er særlig som historiker at jeg føler meg hjemme i Roma. Men Romas historie er jo selvfølgelig delvis sammenfallende med den romerske

«Jeg mener at instituttet i Roma er av uvurderlig betydning for norsk humaniora ...»

kirkens historie, så ja, det er klart at det også har med min katolske identitet å gjøre.

SAMLES OM KITCHY OLAV

Aavitsland kjenner sitt nye arbeidssted godt, fordi hun tidligere har undervist, hatt forskningsopphold og arrangert fagkonferanser ved instituttet.

– *Hva liker du best ved å være og bo i Roma?*

Kristin Bliksrud Aavitsland

Født: 1967

Bor: I Roma og Oslo

Familie: ektemann, en datter og en sønn

Utdannelse: doktorgrad i kunsthistorie

Stilling: Leder for Det norske institutt i Roma (Universitetet i Oslo), professor II i middelalderstudier på MF Vitenskapelig høyskole

– Som lærer er det selvfølgelig et enormt privilegium å kunne undervise «i felten», ved monumenter og på museer, der studieobjektene våre kan studeres på nært hold. Som forsker er det også et privilegium å være her, i bibliotekenes by. Det er knapt noen andre steder det er flere og vakrere og mer rikholdige biblioteker for humanistiske fag. Og så er det selvfølgelig en masse ting som er en stor glede ved livet her – den romerske matkulturen, det gode klimaet og ikke minst byens skjønnhet, sier den nye instituttlederen.

Aavitsland forsker på bilder og bilders religiøse bruk i før- og tidligmoderne kulturer. Hun har publisert en rekke bøker og artikler om bildespråk og intellektuell kultur i middelalderens Italia og Skandinavia.

– *Hvis du skal anbefale én ting som norske katolikker bør se når de besøker Roma, hva vil du velge?*

– Jeg vil tro at de fleste norske katolikker

I EVIGHETEN: Kristin Blikrud Aavitsland har forlatt iskanten og flyttet til Den evige stad, der hun skal lede Det norske institutt. – Mitt favorittprospekt i Roma tror jeg kanskje må være utsikten over byen fra Gianicolo og takterrassen på Det norske instituttet, sier hun.
Foto: Charlotta Smeds

har vært i Roma allerede, og de har sikkert sett mange ting. Men det stedet jeg synes er det aller mest pedagogiske i denne byen, er basilikaen S. Clemente. Den veldig vakre kirken fra 1100-tallet med sin gyldne mosaikk og intakte liturgiske middelalderinteriør, er jo en juvel i seg selv. Men å bevege seg ned til de historiske nivåene under, først til 400-tallskirken med sine fresker fra flere forskjellige århundrer opp til 1000-tallet, og så ned til de romerske bygningene og Mithras-tempelet under den tidligste S. Clemente-kirken, er virkelig å forstå historiens dybde på en utrolig håndfast og konkret måte.

– Portrettet av Hellig Olav i kirken San Carlo al Corso på Romas hovedgate Via del Corso er omdiskutert, iallfall i katolske kretser. Hva synes du om det?

– Jeg synes det er kitchy og glorete og ganske festlig i all sin utidsmessighet. Selv om det er en polakk som har malt det, tror jeg vi må forstå dette patosfylte

bildet i lys av den politiserte begeistringen for St. Olav som blomstret opp i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. Den pavelige kammerherre Wilhelm Wedel-Jarlsberg som fikk innviet kapellet til St Olav og bestilte bildet, var jo i nær slekt med grev Fritz Wedel-Jarlsberg som fikk unionsoppløsningen i havn. Men dette kapellet er jo med årene blitt et viktig samlingspunkt for norske katolikker i Roma, og det feires norske messer der flere ganger i året. Det er verdifullt, sier Aavitsland.

NYE PROSJEKTER PÅ GANG

Instituttet har rundt 10 ansatte, og tilbyr norske studenter kurs i arkeologi, antikk kultur og klassiske språk, estetiske studier, filosofi, idéhistorie, kunsthistorie, historie og europeiske språk.

– Får du tid til å være forsker som instituttleder?

– Jeg håper – og regner med – at jeg får tid til å forske. Jeg har flere mulige prosjekter under utvikling, som er litt for umodne til at jeg kan si så mye om det nå. Men jeg kommer selvfølgelig til å vende tilbake til romersk og italiensk materiale, etter å ha arbeidet med skandinavisk middelalder i en del år.

Aavitsland har som nevnt, nettopp ledet det imponerende forskningsprosjektet med navnet «Tracing the Jerusalem Code» som handlet om Jerusalemforestillinger i de skandinaviske land.

– Hva med Roma-koden, ser du spor etter den i gamlelandet?

– Roma-koden er jo blant annet hele den klassiske arven som vi gjenfinner absolutt over alt i Europa, også i Norge. Men hos oss har man jo gjort det til en dyd «å tale Roma midt imot», derfor har nok forestillingen om Roma vært mindre kulturelt produktiv enn forestillingen om Jerusalem, forklarer Aavitsland.

– Hva er ditt favorittprospekt i din nye hjemby?

– Favorittprospektet – ikke så lett å velge. Men jeg tror kanskje det må være utsikten over byen fra Gianicolo og takterrassen på Det norske instituttet, særlig på klare dager når man kan se Tivoli og Palestrina og Abruzzifjellene mot horisonten. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

JUNI

Misjonsintensjon: Om gode ekteskap

La oss be for de unge som forbereder seg til ekteskap med støtte fra menigheten, at de må vokse i kjærlighet med sjenerøsitet, trofasthet og tålmodighet.

JULI

Generell intensjon: For dialog og vennskap

Vi ber om at vi må være modige og lidenskapelige skapere av dialog og vennskap i sosiale, økonomiske og politiske konfliktsituasjoner.

AUGUST

Misjonsintensjon: For Kirken

La oss be om at Kirken kan motta nåde og styrke fra Den Hellige Ånd til å reformeres i lys av evangeliet.

Ny kansellist i Trondheim

► Morten Værnes er tilsatt i stillingen som kansellist i Trondheim stift fra 1. september 2021. Værnes er 42 år gammel og kommer til stiftet fra stilling som seniorrådgiver ved Frostating lagmannsrett, der han har vært ansatt siden 2008. Han etterfølger Unn Madsø, som har vært Trondheim stifts kansellist siden 24. juni 2011.

Utnevnelser

BISKOP ERIK VARDEN KUNNGJØR FØLGENDE FOR TRONDHEIM STIFT

► VÅR FRUE MENIGHET I ÅLESUND

Pater **Khiem Duc Nguyen** kalles tilbake til Oslo katolske bispedømme, hvor han er inkardinert, etter flere års tjeneste på lån i Midt-Norge. Med virkning fra 29. august 2021 løses han fra stillingen som sogneadministrator i Vår Frue menighet i Ålesund. Vi takker p. Khiem for hans trofaste tjeneste i Ålesund og ønsker ham alt godt og Guds rike velsignelse for hans fremtidige tjeneste i OKB.

► ST. OLAV MENIGHET

Pater **Tomasz Bazula** blir med virkning fra 29. august 2021 løst fra stillingen som kapellan i Vår Frue menighet Ålesund og utnevnes samme dato til kapellan i St. Olav menighet Trondheim.

► VÅR FRUE MENIGHET ÅLESUND

Pater **Waldemar Jachymczak** blir med virkning fra 29. august løst fra stillingen som kapellan i St. Olav menighet i Trondheim og utnevnes samme dato til sogneadministrator i Vår Frue menighet Ålesund.

► ST. OLAV MENIGHET

Rev. Mgr. **John Daly** fra bispedømmet Salford i Storbritannia begynner som kapellan i St. Olav menighet 1. september 2021 i midlertidig stilling.

BISKOP BERNT I. EIDSVIG KUNNGJØR FØLGENDE FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

► NY MENIGHET PÅ KONGSBERG

Biskop Bernt i. Eidsvig undertegnet torsdag 20. mai 2021 et dekret der bispedømmets nye menighet St. Barbara på Kongsberg blir opprettet.

P. Khiem Duc Nguyen (bildet) blir utnevnt til sogneadministrator i menigheten med virkning fra den 15. august i år. Han vil bli innsatt som sogneprest så snart kirken er ferdig renoveret, forhåpentlig i september eller tidlig oktober. P. Khiem løses fra samme dato fra den nåværende stillingen som sogneadministrator i Ålesund.

Kirken i den gamle bergverksby Kongsberg får tittel og står under vern av den hellige Barbara av Nikomedia.

Sognepresten får det pastorale ansvar for de treende i Kongsberg samt i ulike omland der sogneprestene i Drammen og Porsgrunn til nå har hatt ansvar. Når kirken i Kongsberg er vigslet, vil den bli menighetens sognekirke. (Les hele dekretet på: www.katolsk.no/nyheter/2021/05/kongsberg)

Katolsk magasin for religion og kultur

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 2–2021, årgang 133
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Kathrine Låver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000.15.11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav kirkeblad redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 03.06.21

Deadline neste nummer: 30.08.21

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:

Kristin Svorte

Valg av ny priorinne og nye rådssøstre i Karmel kloster

► Karmelittsøstrene i Karmel kloster i Tromsø avholdt onsdag 21. april valg av priorinne og rådssøstre for de neste tre årene.

Sr. M. Bronislawa av Jesus Hostien ble gjenvalgt til priorinne.

De nye rådssøstre ble sr. M.T. Hosanna av Jesusbarnet, sr. M. Natalia av Eukaristien, sr. M. Bożena av Kristus Forløseren og sr. Eva-Maria av Inkarnasjonen.

– Vi ber dere om forbønn for sr. Bronislawa, rådssøstrene og for deres tjeneste for kommuniteten, skriver kommuniteten i en melding til katolsk.no.

Ny IT-sjef og ny kontorsjef

► Administrasjonen i Akersveien har ansatt to nye sjefer, som svært mange kjenner fra før:

Paul Marić er ansatt som OKBs nye IT-sjef. Paul har arbeidet i IT-avdelingen i mange år, og er aktiv i St. Olav domkirkemenighet, Oslo.

Mats Tande, OKBs mangeårige IT-sjef, trer etter eget ønske inn i ny stilling som kontorsjef. Han vil blant annet ha ansvar for en del prosjekter, slik som digitalisering av bispedømmets arkiv. Han fortsetter som leder av Husholdningen og Medlemssenteret.

Ny leder av gravridderne i Norge

► Huan Nguyen er utnevnt til ny magistral delegat (leder) av Ridderordenen av Den Hellige Grav i Jerusalems avdeling i Norge.

Nguyen overtar ledelsen etter Helene Lund, som ble tatt opp som Dame i ordenen i 24. mai 2008, og fungerte som leder fra 2013 til 2020.

Nguyen ønsker å gi ordenens andre og tredje pilar ekstra oppmerksomhet: Å yte økonomisk støtte, åndelig støtte og å spre informasjon om de kristnes livssituasjon i Det hellige land.

Ridderne av Den hellige grav i Jerusalem er en kirkelig institusjon med et tydelig apostolat: «Å være beskyttere for kristne i Det hellige land».

ANNONSE

Klosterseminar på Utstein kloster

KIRKEKUNSTENS GÅTER OG SYMBOLIKK

På årets Utstein-seminar er temaet Kirkekunst i middelalderen. I den lange perioden mellom antikken og renessansen var det den religiøse kunst som dominerte. Den katolske kirkes livstolkning var altomfattende og satte sitt preg på alle sider ved menneskenes liv fra vugge til grav. Innenfor denne livstolkningsrammen levde også kunsten.

Professor Henning Laugerud, fra UiB vil i sitt foredrag belyse hva kirkekunsten gjorde med mennesker i middelalderen og utdype religiøse bilders betydning for den enkelte.

Kunsthistoriker Ragnhild Martine Bø vil fortelle om synlige og skjulte motiver i kirkekunsten.

Inkl. tidebønnsang, omvisning og lunsj.

Fredag 03.sept 2021 kl. 10-15

Billetter inkl. lunsj: kr. 500 (ordinær), kr. 350 (student).

Kjøpes på www.ebillett.no

Direkte link: www.ebillett.no/events?search=klostersemi

Arr.: Utstein Pilegrimsgard, Katolsk forum i Stavanger, VID Stavanger, Utstein kloster/MUST.

UTGANGSORD

ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

*K*lag ikke over at Gud har skjult seg.
Takk ham i stedet fordi Han har åpenbart seg så vidt som han har.

Og videre:

*Takk Ham fordi Han ikke ga seg til kjenne for de hovmodige og vise,
uverdige som de er til å kjenne en så hellig Gud!*

To slags mennesker kjenner sannheten:

De som har det ydmyke hjerte og elsker det ringe,

hvor opphøyet eller hvor ubetydelig en ånd de ellers kan ha.

Og: de som har en ånd omfattende nok til å se sannheten,

likegyldig hvor meget de enn kan føle imot den.

Blaise Pascal

Dette er et av de mange fragmenter som utgjør verket «Tanker» av den franske filosofen og vitenskapsmannen Blaise Pascal (1623 – 1662). Notatene, som ble samlet og utgitt etter hans død, var antagelig forarbeider til en planlagt bok som skulle være et forsvar for kristendommen. Pascal var selv en berømt forsker innenfor fysikk og matematikk. Han brukte fornuften og stolte på den. Men han så også at troens sannheter overgår fornuftens slutninger og fordrer et ydmykt hjerte. «Tanker» er oversatt til norsk av pater Ambrosius Lutz OP, og ble utgitt første gang i 1946.

Finnes det noe mer enn livet her på jorden?

Den digitale kursserien SYCAMORE
inviterer deg med på en spennende
og givende trosreise. Se videoer
på katolsk.no/sycamore

SYCAMORE